

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАУКОВА ЛАБОРАТОРІЯ СОЦІОЛОГІЧНИХ ТА КРИМІНАЛЬНО-
ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
КАФЕДРА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА КРИМІНОЛОГІЇ

**ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ВЧИНЕННЯ НАСИЛЬСТВА
ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ДІТЕЙ**

Методичні рекомендації

до 53 річниці прийняття Декларації прав дитини
Генеральною Асамблеєю ООН
та 56 річчя з дня заснування
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Дніпро – 2023

УДК 343.9 : 343.5
П 78

*Рекомендовано до друку
навчально-методичною радою
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 1 від 21 вересня 2022 р.)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Віта МОРОЗ – доктор юридичних наук, доцент, завідувач наукової лабораторії з дослідження проблем протидії організованій злочинності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

В'ячеслав ГАРКУША – кандидат юридичних наук, доцент, прокурор Дніпровської спеціалізованої прокуратури у військовій та оборонній сфері Південного регіону.

П 78 Причини та наслідки вчинення насильства по відношенню до дітей / Кол.авторів: Савенко В.П, Корогод С.В., Чорна А.Г., Толошна Н.В., Шаблистий В.В. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 94 с.

Методичні рекомендації «Причини та наслідки вчинення насильства по відношенню до дітей» підготовлені за ініціативи авторського колективу наукової лабораторії соціологічних та кримінально-правових досліджень та кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ з метою надання науково-обґрунтованих рекомендацій щодо виявлення причин та умов, які зумовлюють вчинення насильства по відношенню до дітей, з'ясування негативних наслідків вчинення насильства щодо дітей, а також щодо підвищення ефективності застосування заходів запобігання цьому криміногенному явищу.

В межах методичних рекомендацій, на досягнення їх мети авторами визначено правові засади протидії насильству щодо дітей, види насильства щодо дітей, систему органів запобігання дитячому насильству, з'ясовано причини та наслідки вчинення насильства по відношенню до дітей в сім'ї; виокремлено причини та наслідки вчинення насильства по відношенню до дітей в сім'ї в закладах освіти (школи, дитячі будинки); визначено заходи щодо попередження жорсткого поводження з дітьми та запропоновано окремі шляхи удосконалення їх застосування.

Можуть бути використанні як навчальний матеріал в начальному процесі ЗВО України з особливими умовами навчання для оволодіння знаннями, напрацювання навиків майбутніх поліцейських (курсантів) та діючих поліцейськими (в межах підвищення кваліфікації) щодо вжиття заходів щодо виявлення, припинення та запобігання насильства щодо дітей.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ ЩОДО ДІТЕЙ, ВИДИ НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ, СИСТЕМА ОРГАНІВ ЗАПОБІГАННЯ ДИТЯЧОМУ НАСИЛЬСТВУ	6
РОЗДІЛ 2. ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ВЧИНЕННЯ НАСИЛЬСТВА ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ДІТЕЙ В СІМ'Ї	18
РОЗДІЛ 3. ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ВЧИНЕННЯ НАСИЛЬСТВА ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ДІТЕЙ В СІМ'Ї В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ (ШКОЛИ, ДИТЯЧІ БУДИНКИ)	26
РОЗДІЛ 4. ЗАХОДИ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬСТВА ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ДІТЕЙ ТА НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ	32
РОЗДІЛ 5. ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ВЧИНЕННЯ НАСИЛЬСТВА ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ДІТЕЙ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ)	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90

ПЕРЕДМОВА

По всьому світу проблема насильства (домашнього насильства, особливо по відношенню до дітей), а також виявлення та усення причин, які сприяють вчиненню насильницьких дій є нагальною, актуальною та такою, що потребує значної уваги суспільства та консолідації зусиль економічного, культурного, психологічного та організаційного характеру з метою її подолання або принаймі мінімізації. Найбільш вразливи від домашнього насильства та жорстокого поводження є діти. Попри те, що проблема насильства по відношенню до дітей є нагальною для всіх країн, з урахуванням їх культурних традицій, рівня життя, релігійних особливостей, останнім часом з урахуванням євроінтеграційних процесів, які відбуваються в Україні низка міжнародних інституцій звертаю увагу на стан цієї проблеми в Україні. Так, згідно з дослідженнями Ради Європи, кожна п'ята дитина в Україні зазнає різних форм сексуального насильства (від розбещення до зґвалтування); кожна третя дитина стає жертвою фізичного насильства, а кожна друга – психологічного¹. За переглянутими у вересні 2016 року даними, Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) описує такий обсяг даної проблеми в Україні: кожен четвертий дорослий зізнається, що у дитинстві зазнавав фізичного насильства; одна з п'яти жінок і один із тринадцяти чоловіків зізнаються, що удитинстві зазнали сексуального насильства; поширеним є емоційне насильство та нехтування; впродовж дитинства, 1 з 4 дітей переживають фізичне насильство; майже 1 з 4 дівчаток та 1 з 13 хлопчиків переживає сексуальне насильство². Ще більш вражаючими є показники порушених кримінальних справ, так тільки протягом 2020 року правоохоронці порушили 410 кримінальних справ щодо сексуального насильства над дітьми³. В той же час слід вказати, що такі дані в багатьох випадках не відповідають дійсності адже базуються на низці соціологічних досліджень, які не носять системного підходу: опитування проводиться вибірково і охоплює найбільш вразливі категорії опитуваних – респондентів, які виховуються в сім'ях з низьким освітнім, культурним рівнем низького матеріального достатку, в більшості воно не охоплює всю територію України, проводиться різними громадськими організаціями, які іноді перебільшують проблему, завищують статистичні дані з метою отримання міжнародних та державних грантів на протидію насильству по відношенню до дітей. Офіційна статистики щодо різних видів насильства щодо дітей не носить системний характер, окремо систематизуються показники кількості постраждалих від домашнього насильства дітей, окремо щодо жорстокого

---

¹ Child maltreatment. www.who.int (англ.). Архів оригіналу за 11 квітня 2020. Процитовано 27 березня 2020.

² Індикатори фізичного, сексуального, психологічного насильства щодо дитини, а також нехтування потребами дитини / Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, 2020. 20 с.

³ Вікторія Рошина. У 2020 році в Україні відкрили понад 400 кримінальних справ щодо сексуального насильства над дітьми — омбудсмен. URL: <https://hromadske.ua/posts/v-ugorskomu-pidruchniku-z-geografiyi-poshiruyut-antiukrayinsku-propagandu-v-mzs-vidreaguvali-na-situaciyu>.

поводження з дітьми, окремо щодо дітей, які були вилучені з сім'ї у випадках позбавлення батьківських прав в результаті недбалого ставлення до дітей та неналежного виконання обов'язків батьків (опікувальників). Однак слід засвідчити, що проблема неналежного ставлення до дітей в результаті чого вони піддаються насильству з боку дорослих як в сім'ї так і в закладах освіти і в життєвому побутті дітей є актуальною та побребує вирішення в тому числі шляхом виявлення причин, підстав та чинників, які зумовлюють вчинення насильства щодо дітей; з'ясування засобів, способів та механізмів впливу, які унеможливають або значно знизять рівень насильницької загрози щодо дітей, які наявні як сімейному так і освітньому просторі їх життя та виховання.

У зв'язку з цим нижче в межах розроблених кафедрою кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ автоських методичних рекомендації, ми ставимо та плануємо забезпечити реалізації ряду завдань: визначити стан насильства по відношенню до дітей в Україні; з'ясувати законодавчі механізми та організаційно-матеріальні ресурси спрямовані на запобігання насильству по відношенню до дітей; визначити причини та запобіжники вчинення насильства щодо дітей в сім'ї, в закладах освіти, побуті дітей, розкрити їх зміст; систематизувати заходи щодо попередження жорсткого поведження з дітьми; виокремити напрямки удосконалення системи захисту дітей від різних видів насилля.

Таким чином підготовлені авторами кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ методичні рекомендації «Причини та наслідки вчинення насильства по відношенню до дітей» можуть стати у нагоді як наочний матеріал як для поліцейських щодо вжиття заходів щодо виявлення, припинення та запобігання насильства щодо дітей, так і можуть бути використанні як навчальний матеріал в начальному процесі ЗВО України з особливими умовами навчання для оволодіння знаннями, напрацювання навиків майбутніх поліцейських (курсантів) та діючих поліцейськими (в межах підвищення кваліфікації) щодо вжиття заходів щодо виявлення, припинення та запобігання насильства щодо дітей.

РОЗДІЛ 1. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ, ВИДИ НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ, СИСТЕМА ОРГАНІВ ЗАПОБІГАННЯ ДИТЯЧОМУ НАСИЛЬСТВУ

Насильство над дітьми або жорстоке поводження з дітьми – це фізичне, психологічне, сексуальне насильство або відсутність виховання та піклування над дітьми батьками, особами-опікунами чи сторонніми людьми, які займаються доглядом за дітьми. Насильство над дітьми може включати в себе будь-яку дію насильницького характеру, нехтування, зловживання або нездатність, небажання чи невміння виховання і турботи за дітьми від батьків чи інших осіб, що призводить до фактичної або потенційної шкоди дитині. Може мати місце в сім'ї, місці проживання дитини, на вулиці або в організаціях, школах чи громадах, з якими дитина взаємодіє.

Примітка

Терміни «насильство над дітьми» та «жорстоке поводження з дітьми» часто використовуються взаємозамінно, хоча окремі дослідники розрізняють їх, розглядаючи проблему жорстокого поводження з дітьми як загальний термін, що покриває також нехтування, експлуатацію та торгівлю людьми. Різні юрисдикції розробили власні визначення того, що являє собою жорстоке поводження з дітьми з метою виправлення ситуації, вилучення дітей з їхніх сімей в разі систематичності проблеми або кримінального обвинувачення.

НАЙБІЛЬШ ПОШИРЕНІ ВИДИ НАСИЛЬСТВА СТОСОВНО ДІТЕЙ

Фізичне насильство – нанесення дитині батьками чи особами, що їх замінюють, вихователями чи іншими особами фізичних травм, різних тілесних ушкоджень, що завдають збиток здоров'ю дитини, порушують її розвиток або й позбавляють життя. Ці дії можуть здійснюватися у формі побиття, катування, штовхань, у вигляді ударів, ляпасів, припікання гарячими предметами, рідинами, запаленими цигарками, у вигляді укусів та використання різноманітних предметів як знаряддя насильства. *Фізичне насильство* – це також і залучення дитини до вживання наркотиків, алкоголю, пропонування їй отруйних речовин або медичних препаратів, які викликають одурманювання (наприклад, снодійного, не виписаного лікарем), а також спроби удушення чи втоплення дитини, в тому числі новонародженої, через небажану вагітність матері або емоційний та післяродовий стрес.

Примітка

Необхідно усвідомлювати, що фізичне насильство – це фізичний напад (катування), воно майже завжди супроводжується словесними образами і психічною травмою. У деяких родинах як дисциплінарну міру використовують різні види фізичного покарання – від потиличників та ляпасів до побиття ременем чи сторонніми предметами.

Ознаки фізичного насильства щодо дітей:

- синяки або поламани кістки;
- відбитки предметів/предмета;
- синець або поріз, якому немає пояснень;
- наявність зализини на окремих ділянках голови, рубці на окремих ділянках шкіри;
- боязнь дорослих, особливо батьків;
- агресія;
- боязнь фізичного контакту, такого як рукостискання, обійми, будь-якого дотику.

Сексуальне насильство – це будь-які сексуальні стосунки/взаємодія з дитиною, в яких дитина використовується дорослим або іншою дитиною для задоволення сексуальних потреб.

Видами сексуального насильства щодо дітей є:

статеві зносини (коїтус), оральний і анальний секс, взаємну мастурбацію, інші тілесні контакти із статевими органами;

оголення перед дитиною статевих органів і сідниць, підглядання за нею, коли дитина цього не підозрює: під час роздягання, відправлення природних потреб. Такий вид насильства може здійснюватися тим, кому дитина довіряє, включаючи батька, брата/сестру, далекого родича, друга, вчителя, старшого керівника або-будь якого піклувальника; будь-яка особа, наділена владою, повноваженнями і функцією контролю над дитиною;

використання дитини для сексуальної стимуляції дорослого;

сексуальна експлуатація для виготовлення дитячої порнографії або роботи в проституції;

розбещення, тобто залучення до спостереження за статевим актом, перегляду порнографії, відправлення текстових повідомлень сексуального характеру;

демонстрація статевих органів, у тому числі, коли мама проходить у ванну без одягу або ж дорослий відправляє дитині оголені фото/відео;

еротизована ласка і турбота; як варіанти елементи такої турботи: поцілунки з дитиною у губи або коли батьки миють досить дорослих дітей чи сплять з ними в одному ліжку;

Примітка

Згідно з різними дослідженнями, в середньому до 80 % випадків насильства здійснюють добре відомі дитині дорослі, з них близько 40 % – дуже близькі до дитини родичі чи батьки. Про 90 % злочинів ніколи не повідомляють в поліцію. Причини мовчання найрізноманітніші: страх та/або сором дитини; недовіра батьків до слів дитини; страх дитини втратити близького дорослого, який дає увагу, турботу і часто подарунки; небажання мами відмовлятися від стосунків із чоловіком; залежність сім'ї від педофіла (наприклад, батька та чоловіка).

Ознаки сексуального насильства щодо дітей:

- таємність;
- надмірна зацікавленість чи обізнаність у сексуальній темі та предметах, що з нею пов'язані;
- надмірний прояв уваги до всього, що пов'язане з сексуальною темою;
- побоювання певної людини чи члена сім'ї;
- надмірна піддатливість
- агресія;
- біль при сечовипусканні;
- ускладнення при ходьбі чи сидінні;
- нетримання сечі;
- анальний чи вагінальний свербіж, висипи, синці, кровотечі, біль.

Психологічне насильство щодо дітей – постійна, систематична чи періодична словесна образа дитини; погрози, приниження її людського достоїнства з боку батьків, опікунів, учителів, вихователів, сторонніх людей; демонстрація нелюбові, ворожості до дитини; обвинувачення її в тому, у чому вона не винна. До цього виду насильства належать також постійна неправда, обман дитини у результаті чого вона втрачає довіру до дорослого, а також ситуації, коли вимоги до дитини не відповідають її віковим можливостям.

Примітка

Психологічне насильство визначається як одноразовий або систематичний вплив на дитину, вороже або байдуже ставлення до неї, що призводить до зниження самооцінки, втрати віри в себе, формування патологічних рис характеру, що викликає порушення соціалізації; може призводити до формування хворобливої прив'язаності чи прихильності, схильності жертв звинувачувати себе в скоєному щодо них насильстві, вивченої безпорадності і надмірно пасивній поведінці. До цього виду насильства відносяться, зокрема, гучний крик на дитину, грубе та образливе поводження, неувага, різка критика, обзивання, висміювання, приниження, погрози, знищення особистих речей дитини, тортури або вбивство домашньої тварини. Реакція дітей на психологічне насильство може виражатися в дистанціюванні від насильника, інтеріоризації образливих оцінок або опору шляхом образи насильника.

Ознаки психологічного (емоційного) насильства щодо дітей:

- відставання у порівнянні з однолітками у фізичному та соціальному розвитку;
- порушення мови, сну, прийому їжі;
- систематичне повторювання дій, зокрема – розкачування, смоктання пальців, кусання;
- відсутність зосередження та уваги;
- відсутність інтересу чи емоцій;
- депресія або віддаленість;
- агресія.

Економічне насильство щодо дітей – відсутність належного забезпечення основних потреб дитини в їжі, одязі, житлі, вихованні, медичній допомозі з боку батьків чи осіб, їх що замінюють, у силу об'єктивних причин (бідність, психічні хвороби, недосвідченість) і без таких. Типовим прикладом зневажливого ставлення до дітей є залишення їх без догляду, що часто призводить до нещасних випадків, отруень та інших небезпечних для життя і здоров'я дитини наслідків.

Ознаки економічного насильства щодо дітей:

- брудний та пошкоджений одяг, невідповідний до сезону;
- безсоння;
- недотримання гігієнічних норм;
- медичні проблеми, які не піддаються лікуванню;
- ховання або крадіжка їжі;
- відсутність або низький рівень соціальних навичок;
- бездоглядність;
- нездатність до навчання, невідповідність розумових здібностей віковим нормам.

Відсутність турботи (як різновид економічного насильства щодо дитини) – це нехтування основними потребами дитини (в їжі, одязі, житлі, медичній допомозі або нагляду) з боку батьків або інших причетних людей, що несе відповідальність за дитину, в результаті чого здоров'я, безпека та благополуччя дитини виявляються під загрозою. До ознак відсутності піклування відноситься постійне невідвідування дитиною школи, жебрацтво, крадіжки дитиною грошей або їжі, брудна шкіра або одяг, відсутність сезонного одягу. Зневага інтересами і потребами дитини (нехтування) - відсутність належного забезпечення основних потреб дитини в їжі, одязі, житлі, вихованні, медичній допомозі з боку батьків чи осіб, що їх замінюють, у силу об'єктивних причин (бідність, психічні хвороби, недосвідченість) і без таких. Типовим прикладом зневажливого ставлення до дітей є залишення їх без догляду, що часто призводить до нещасних випадків, отруень та інших небезпечних для життя і здоров'я дитини наслідків.

Ознаки фізичної занедбаності (незадоволення основних фізичних потреб дитини в їжі, одязі, гігієні, житлі):

- брудний та пошкоджений одяг, невідповідний до сезону;
- безсоння;
- недотримання гігієнічних норм;
- медичні проблеми, які не піддаються лікуванню;
- ховання або крадіжка їжі;
- відсутність або низький рівень соціальних навичок;
- бездоглядність;
- нездатність до навчання, невідповідність розумових здібностей віковим нормам.

Примітка

Занедбані та недоглянуті діти можуть страждати затримками фізичного та психосоціального розвитку, що може стати причиною психопатологій та порушення нейропсихологічних функцій, в тому числі виконавчих функцій, уваги, мови, пам'яті та соціальних навичок. За даними досліджень, діти, які пережили відсутність турботи, як правило, згодом не сприймають дорослих як джерело безпеки і демонструють підвищену агресивність та гіперактивність, що може перешкодити формуванню здорової та міцної прихильності до рідних і прийомних батьків чи сторонніх людей в цілому. Адаптуючись до насильницького або неухважного батьківства або опікунства, такі діти стають настороженими і недовірливими; часто відзначають їх нещирість та схильність до маніпуляцій. Жертви відсутності піклування згодом можуть зазнавати труднощів при зав'язуванні та підтримці дружніх і романтичних стосунків в результаті нестачі прив'язаностей в дитинстві.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ ЩОДО ДІТЕЙ

Правові відносини щодо захисту прав дітей від злочинного посягання, в тому числі насильства щодо дітей, його запобігання та протидії урегульовані на рівні наступних правових актів:

Конституція України

У статті 52 Конституції вказано, що діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом.

Сімейний кодекс України

Сімейний кодекс України визначає основні засади шлюбу, права та обов'язки батьків, дітей та інших членів сім'ї, а також окреслює правові наслідки щодо невиконання ними цих обов'язків та порушення прав. Основні обов'язки батьків щодо виховання дітей визначені у статті 150 даного кодексу. Відповідно до вимог цієї статті батьки, зокрема, зобов'язані піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток, а також її поважати. Забороняються будь-які види експлуатації батьками своєї дитини, фізичні покарання, та застосування ними інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини. Відповідно до норм сімейного законодавства сама дитина, у разі порушення її прав та інтересів, може звернутися за їх захистом до органу опіки та піклування, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій, а у разі досягнення чотирнадцятиліття - безпосередньо до суду. Порушення прав та інтересів дитини та жорстоке поводження з нею, за сімейним законодавством може бути підставою для позбавлення батьківських прав (стаття 164 дає вичерпний перелік таких підстав). Слід зауважити, що коли судом при розгляді справ про позбавлення батьківських прав буде виявлено у діях батьків або одного з них ознаки злочину, правовідносини переходять з ініціативи суду у сферу кримінального законодавства.

Кримінальний кодекс України

Так, Кримінальним кодексом України (далі – ККУ) визначаються види злочинів, які пов'язані із жорстоким поведінням з дітьми, зокрема: домашнє насильство (стаття 126-1 ККУ), побої й мордування (стаття 126 ККУ), катування (стаття 127 ККУ), доведення до самогубства (стаття 120 ККУ), умисне тяжке тілесне ушкодження (стаття 121 ККУ), умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (стаття 122 ККУ), погроза вбивством (стаття 129 ККУ), неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей (стаття 137 ККУ), експлуатація дітей (стаття 150 ККУ), використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (стаття 150-1 ККУ), зґвалтування (стаття 152 ККУ), сексуальне насильство (стаття 153 ККУ), примушування до вступу в статевий зв'язок (стаття 154 ККУ), статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку (стаття 155 ККУ), розбещення неповнолітніх (стаття 156 ККУ), злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування (стаття 166 ККУ), втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (стаття 304 ККУ), схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (стаття 315 ККУ), спонукання неповнолітніх до застосування допінгу (стаття 323 ККУ), схиляння неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів (стаття 324 ККУ).

Кодекс України про адміністративні правопорушення

Так, Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КУАП) визначаються види правопорушень, які пов'язані із вчиненням насильства щодо дітей – стаття 173-2. Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування); вчинення цькування (булінгу) - стаття 173-4. Булінг (цькування) учасника освітнього процесу; та щодо невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей – ст. 184 КУАП.

Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року № 2402-П.

В Законі визначено загальнонаціональні пріоритети щодо розвитку державної політики, спрямованої на належне забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист, всебічний розвиток та виховання в сімейному оточенні, в тому числі захисту від протиправних посягань щодо дитини. Законом урегульовано наступні правові категорії (поняття): дитина, дитинство, охорона дитинства, права та обов'язки дитини, способи забезпечення найкращих інтересів дитини, жорстоке поведіння з дитиною, та ін. В Законі урегульовані питання захисту прав та інтересів дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах; захисту дітей, які постраждали від сексуального насильства або стали його свідками (очевидцями); в тому числі окремо визначено правові гарантії захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, та дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів.

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Закон є основним нормативним актом, який регулює організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства (в тому числі захист прав та інтересів дітей). Законом урегульовано наступні правові категорії (поняття): домашнє насильство, види домашнього насильства, «дитина, яка постраждала від домашнього насильства (далі – постраждала дитина)», - особа, яка не досягла 18 років та зазнала домашнього насильства у будь-якій формі або стала свідком (очевидцем) такого насильства;; «протидія домашньому насильству» – система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на припинення домашнього насильства, надання допомоги та захисту постраждалій особі, відшкодування їй завданої шкоди, а також на належне розслідування випадків домашнього насильства, притягнення до відповідальності кривдників та зміну їхньої поведінки;

Конвенція ООН про права дитини

Конвенція ООН про права дитини, ратифікована Постановою Верховної Ради України 27.02.1991 р. є основним міжнародним правовим документом спрямованим на подолання насильства над дітьми та покликаним захищати їхні права. Статтею 19 цієї Конвенції передбачено, що держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину. Такі заходи захисту, у випадку необхідності, включають ефективні процедури для розроблення соціальних програм з метою надання необхідної підтримки дитині й особам, які турбуються про неї, а також здійснення інших форм запобігання, виявлення, повідомлення, передачі на розгляд, розслідування, лікування та інших заходів у зв'язку з випадками жорстокого поводження з дитиною, зазначеними вище, а також, у випадку необхідності, для порушення початку судової процедури.

Закон України «Про ратифікацію Європейської конвенції про здійснення прав дітей»

Закон України «Про ратифікацію Європейської конвенції про здійснення прав дітей» (від 03.08.2006 р) є важливим документом, який спрямований на подальший розвиток умов для захисту прав та інтересів дитини. Ратифікація Конвенції є свідченням про готовність України дотримуватись міжнародно-правових стандартів у сфері захисту прав дітей, зокрема дітей,

що постраждали від насилля. Національне законодавство України також містить положення, які покликані захищати дитину від насильства в сім'ї та регламентують діяльність державних органів щодо попередження і припинення насильства в сім'ї. Також прийняття Постанови Кабінету Міністрів України «Про виконання на території України Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей» (від 10.07.2006 р. № 952) дає можливість долучитися до міжнародно-правового механізму впорядкованого повернення дітей, яких незаконно вивозять або утримують за кордоном.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі»

Даним підзаконним нормативним актом визначено визначено механізм взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі (далі – суб'єкти), спрямованої на забезпечення комплексного інтегрованого підходу до подолання насильства та сприяння реалізації прав осіб, постраждалих від насильства (далі – постраждалі особи), шляхом запобігання насильству, ефективного реагування на факти насильства, надання допомоги та захисту постраждалим особам, забезпечення відшкодування заподіяної шкоди, належного розслідування фактів насильства та притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності. Окремо слід зауважити, що п. 36 цього Порядку визначено алгоритм дій уповноваженого підрозділу органу Національної поліції особи щодо розгляд заяв про вчинення відносно особи насильства в сім'ї.

СИСТЕМА ОРГАНІВ ЗАПОБІГАННЯ ДИТЯЧОМУ НАСИЛЬСТВУ

Органи державної (публічної) влади, які вживають заходів щодо запобігання дитячому насильству можна поділити на дві групи:

органи безпосередньої компетенції

органи, які сприяють запобіганню дитячому насильству.

Примітка

Перелік органів та установ, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії дитячому насильству визначений в статті 6 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

До органів та установ, на які покладаються основні функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії дитячому насильству належать:

Служби у справах дітей

Уповноважені підрозділи органів Національної поліції України

Служба у справах дітей є структурним підрозділом районної, районної у м. Києві та Севастополі держадміністрації, який утворюється головою районної, районної у м. Києві та Севастополі держадміністрації, підзвітний та підконтрольний голові районної, районної у м. Києві та Севастополі держадміністрації.

Діє на підставі Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР .

До повноважень служб у справах дітей у сфері запобігання та протидії домашньому насильству стосовно дітей належать:

- ✓ розроблення та виконання заходів із захисту прав та законних інтересів постраждалої дитини;

- ✓ розроблення та виконання заходів із захисту прав та законних інтересів дитини-кривдника;

- ✓ прийом та розгляд заяв і повідомлень про домашнє насильство стосовно дітей та за участю дітей, у тому числі повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей;

- ✓ інформування постраждалої дитини, її батьків, інших законних представників, якщо вони не є кривдниками дитини, про права, заходи та послуги, якими вони можуть скористатися;

- ✓ інформування дитини-кривдника, її батьків, інших законних представників про права дитини, заходи та послуги, якими вони можуть скористатися;

- ✓ влаштування дитини в центр соціально-психологічної реабілітації дітей, притулок для дітей служби у справах дітей, інші установи для дітей незалежно від форми власності та підпорядкування, в яких створені належні умови для проживання, виховання, навчання та реабілітації дитини відповідно до її потреб, а також здійснення контролю за умовами її перебування та надання допомоги у разі неможливості проживання дитини із своїми батьками, іншими законними представниками у зв'язку із вчиненням домашнього насильства стосовно цієї дитини або за її участі;

- ✓ проведення профілактичної роботи з батьками, іншими законними представниками дитини із запобігання домашньому насильству стосовно дітей та за участю дітей;

- ✓ порушення перед органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування питання про притягнення до відповідальності згідно із законом посадових осіб у разі невиконання або неналежного виконання ними обов'язків під час виявлення фактів домашнього насильства, роботи з постраждалою дитиною, дитиною-кривдником;

- ✓ взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству стосовно дітей;

- ✓ здійснення інших передбачених законодавством заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству стосовно дітей чи за участю дітей;

- ✓ звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Уповноважені підрозділи органів Національної поліції України

До уповноважених підрозділів органів Національної поліції України належать підрозділи ювенальної превенції (далі - підрозділи ЮП), які діють на підставі Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.2017 № 1044.

До повноважень уповноважених підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству належать:

✓ виявлення фактів домашнього насильства щодо дітей та своєчасне реагування на них;

✓ прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства щодо дітей, у тому числі розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей, вжиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим від насильства дітям з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спільно з Національною поліцією України;

✓ інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;

✓ винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників ;

✓ взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством;

✓ здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству щодо дітей протягом строку їх дії;

✓ взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей.

До органів, які сприяють запобіганню дитячому насильству можна віднести:

➤ Органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти

➤ Органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я;

➤ Центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги;

➤ Уповноважені органи з питань пробації;

➤ Центри соціальних служб;

➤ Притулки для дітей;

➤ Центри соціально-психологічної реабілітації дітей;

➤ Соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка);

➤ Центри соціально-психологічної допомоги;

➤ Територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг);

➤ Інші заклади, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам.

До повноважень органів управління освітою у сфері запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей відповідно до компетенції належать:

✓ забезпечення впровадження в навчально-виховний процес на всіх освітніх рівнях, у тому числі включення до навчальних програм і планів, питань запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей;

✓ забезпечення включення до освітньо-професійних програм під час встановлення державних стандартів освіти питань запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей;

✓ участь у підготовці (перепідготовці, підвищенні кваліфікації) фахівців, які представляють суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей;

✓ забезпечення включення до навчальних та виховних програм питань запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей;

✓ методичне забезпечення навчальних закладів з питань запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей.

До функцій навчальних закладів та установ системи освіти під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей можна віднести:

✓ проводять з учасниками навчально-виховного процесу виховну роботу із запобігання та протидії домашньому насильству;

✓ повідомляють не пізніше однієї доби службу у справах дітей, уповноважені підрозділи органів Національної поліції України у разі виявлення фактів домашнього насильства стосовно дітей або отримання відповідних заяв чи повідомлень;

✓ проводять інформаційно-просвітницькі заходи з учасниками навчально-виховного процесу з питань запобігання та протидії домашньому насильству, у тому числі стосовно дітей та за участю дітей, приділяючи особливу увагу формуванню небайдужого ставлення учнів до постраждалих дітей, усвідомлення необхідності невідкладного інформування вчителів про випадки домашнього насильства, що стали їм відомі, повідомлення про такі випадки до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей;

✓ організують роботу практичного психолога та/або соціального педагога з постраждалими дітьми;

✓ взаємодіють з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

До повноважень органів охорони здоров'я у сфері запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей належать:

✓ розроблення та затвердження стандарту надання медичної допомоги постраждалим дітям, які постраждали від домашнього насильства;

✓ затвердження порядку проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих дітей.

Установи і заклади охорони здоров'я під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей:

✓ повідомляють уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про виявлення ушкоджень, що могли виникнути внаслідок вчинення домашнього насильства щодо дітей, а в разі виявлення ушкоджень у дитини - також службу у справах дітей;

✓ у разі виявлення тілесних ушкоджень у дитини забезпечують в установленому порядку проведення медичного обстеження постраждалих осіб;

✓ у разі виявлення ушкоджень сексуального характеру направляють дитину на тестування на ВІЛ-інфекцію;

✓ надають медичну допомогу дитині з урахуванням індивідуальних потреб;

✓ взаємодіють з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей.

До спеціалізованих служб підтримки постраждалих від насильства дітей належать:

➤ притулки для постраждалих дітей;

➤ центри медико-соціальної реабілітації дітей;

➤ кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству стосовно дітей;

➤ заклади та установи, призначені виключно для дітей, які постраждали від насильства.

Контактні дані спеціалізованих служб підтримки постраждалих від насильства дітей

Урядовий центр з протидії насильству – 15-47;

Ла Страда «Гаряча лінія» для дітей: 0-800-500-225, 116-111 (з мобільного);

«Гаряча лінія» безоплатної правової допомоги: 0-800-213-103;

Примітка

Дитина вправі особисто звернутися до органу опіки та піклування, служби у справах дітей, центру соціальних служб, кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, інших уповноважених органів за захистом своїх прав, свобод і законних інтересів.

РОЗДІЛ 2. ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ВЧИНЕННЯ НАСИЛЬСТВА ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ДІТЕЙ В СІМ'Ї

ПРИЧИНИ ВЧИНЕННЯ НАСИЛЬСТВА ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ДІТЕЙ В СІМ'Ї

Виявлення причин вчинення насильства по відношенню до дітей в сім'ї є не правовою а соціально-психологічною категорією, тому не можливо законодавчо закріпити фактори, які зумовлюють вчинення такого насильства. Тільки системний аналіз методик виявлення причин вчинення насильства по відношенню до дітей в сім'ї дає можливість їх узагальнення.

Серед причин вчинення насильства по відношенню до дітей в сім'ї можна відилити наступні:

- низький соціальний статут батьків (часткова зайнятість, малий дохід, відсутність постійного життя, неналежні побутові умови існування);
- зловживання алкогольними напоями або наркотичними засобами батьками або одного з батьків;
- особистісні якості батьків (агресивність, авторитарність);
- сприйняття дитини як прибічника однієї із сторін конфлікту в сім'ї (частіше матері);
- відсутність у батьків позитивного прикладу поведження з дітьми (замкнутість, відсутність спілкування з іншими сім'ями);
- фізичні чи психічні вади батьків (розумова відсталість, психічні захворювання тощо);
- невміння виховувати дітей (відсутність елементарних педагогічних знань щодо розвитку дитини);
- незнання своїх прав та обов'язків щодо дітей, незнання прав та потреб дітей (сприйняття дітей як особистої власності, ігнорування їх потреб, викликаних віком та особистими характеристиками);
- відсутність почуття відповідальності за них (відсутність зацікавленості в розвитку дитини, відсутність інтересу до розуміння і розвитку їх талантів, навиків, прагнень в житті);
- невміння долати сімейні та життєві кризи;
- відсутність самореалізації (низький рівень задоволення особистого статусу в суспільстві, не можливість належного матеріального забезпечення);
- недостатня соціалізація батьків (низький рівень культури спілкування, низький рівень комінюкабельності);
- нерозуміння цінності дитини (дитина сприймається не як особистість, а як особа яка зобов'язана за те, що батьки привели їх у світ, годують, одягають, навчають та утримують);
- нерозуміння батьками своєрідності особистісного розвитку дитини;
- неприйняття дорослими дитячої індивідуальності;
- невідповідність вимог і очікувань батьків можливостям і потребам дітей;

- невідповідність виховання в різні вікові періоди;
- непослідовність у взаєминах дорослих і дітей;
- неузгодженість змісту, цілей і засобів виховання між батьками^{4 5 6 7}.

НАСЛІДКИ ВЧИНЕННЯ НАСИЛЬСТВА ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ДІТЕЙ В СІМ'Ї

Передумова

Діти, які зазнають жорстокого поводження, переживають психічну травму, внаслідок якої вони розвиваються з певними особистісними, емоційними та поведінковими особливостями. У дослідників даної проблеми, зокрема К. Батенко, А. Бондаровська, Я. Волавка, Н.І. Дмитренко, немає сумніву, що пережите в дитинстві насильство пов'язане з формуванням у майбутньому певних особистісних розладів. Діти, які зазнали будь-якого виду жорстокого поводження, мають більше емоційних та поведінкових проблем, труднощів з навчанням порівняно з дітьми із сімей, де насильство відсутнє, жорстоке поводження перешкоджає здоровій соціалізації дитини. Негативні наслідки жорстокого поводження - прагнення ізолюватися від суспільства, проблеми з навчанням, нездатність контролювати свою поведінку, невпевненість, почуття тривоги, гніву, стійкі дитячі страхи, порушення контактів з дорослими, розвиток депресії та почуття неповноцінності.

Для подолання проблеми домашнього насилля необхідна, зокрема, зміна сформованих стереотипів суспільної свідомості щодо поняття родини й розподілу в ній соціальних ролей. В. Туташинський з цього приводу зазначає: «Допускаючи факти жорстокості, батьки дозволяють собі розпоряджатися життям іншої людини, як своєю власністю. І будь-то вбивство чи побиття, продаж дітей – усе це злочин проти особистості, порушення прав дітей і зневага нормами моралі одночасно. І як же глибоко вони укоренилися у свідомості людей, якщо випадкам продажу дітей намагаються знайти виправдання і пояснення». Для рішення будь-яких сімейних проблем необхідно насамперед усвідомлення того, що ти, члени твоєї родини і твоя дитина – люди, що прийшли в цей світ з якоюсь метою. Не торкаючись питань духовності, вирішити ці та інші проблеми – неможливо!»

Діти, що зазнали різного роду насильства, самі стають агресивними, що найчастіше виливається на більш слабких: молодших за віком дітей, на тварин. Часто їхня агресивність виявляється в грі, часом спалахи їхнього

⁴ Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти. Навчально-методичний посібник/ Андрєєнкова В.Л., Байдик В.В., Войцях Т.В., Калашник О.А. та ін. К.: ФОП Нічога С.О. 2020. 196 с.

⁵ Попередження домашнього насильства. Навчальний посібник для консультантів «гарячих» ліній / Упорядники: Краснова О.В., Калашник О.А. Київ, 2016. 90 с.

⁶ Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання: навчально-методичний посібник для курсантів вищих навчальних закладів МВС України /Укладачі: Запорожцев А.В., Лабунь А.В., Заброда Д.Г., Басиста І.В., Дроздова І.В., Брижик В.О., Мусієнко О.М. Київ, 2012. 246с.

⁷ Лист МОН України «Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству» від ку №1/11-5480. URL: <https://drive.google.com/file/d/1GU-yUiXyeQr3z6X0MWd7mf2AFVaeGFF5/view>.

гніву не мають видимої причини. Деякі з них, навпаки, надмірно пасивні, не можуть себе захистити. І в тому, і в іншому випадку порушується контакт, спілкування з однолітками. У занедбаних, емоційно депривованих дітей прагнення будь-яким шляхом привернути до себе увагу іноді виявляється у вигляді зухвалої, ексцентричної поведінки⁸.

Розрізняють **наближені та віддалені наслідки** вчинення насильства по відношенню до дітей в сім'ї.

До **наближених наслідків** вчинення насильства по відношенню до дітей в сім'ї належать:

- фізичні травми;
- ушкодження;
- блювота, головний біль, втрата свідомості, характерні для синдрому струсу, що розвивається в маленьких дітей, яких беруть за плечі і сильно трясуть;
- з'являється крововилив в очні яблука;
- гострі психічні порушення у відповідь на будь-який вид агресії, особливо на сексуальну, які проявляються у прагненні кудись тікати, сховатися або глибокій загальмованості, зовнішній байдужності. У будь-якому випадку, дитина охоплена надзвичайним страхом, тривогою та гнівом;
- у старшому віці можливий розвиток депресії з почуттям власної нікчемності, неповноцінності.

Віддалені наслідки – це порушення фізичного і психічного розвитку, соматичні захворювання, особистісні та емоційні порушення, соціальна невлаштованість.

До **віддалених наслідків** вчинення насильства по відношенню до дітей в сім'ї слід віднести:

- головний біль;
- погіршення зору;
- інвалідність;
- розлади харчування та сну;
- депресія та високій рівень тривожності;
- фобії та панічні розлади;
- відчуття сорому та провини;
- низька самооцінка;
- різноманітні психосоматичні захворювання (хронічні захворювання легень, хвороби печінки, ішемічна хвороба серця, ожиріння тощо);
- вживання алкоголю та інших психоактивних речовин;
- небезпечна сексуальна поведінка;
- проблеми репродуктивного здоров'я (сексуальна дисфункція, гінекологічні захворювання, інфекції, що передаються статевим шляхом, в т.ч. ВІЛ/СНІД, безпліддя, ускладнення в період вагітності/випуску, небажана вагітність тощо);
- передчасна смерть внаслідок: самогубства, СНІДу, вживання алкоголю та інших психоактивних речовин тощо.

---

⁸ Стромило А.П., Мукомел С.А. Насильство над дітьми та його наслідки. *Вісник Черкаського університету. Науковий журнал.* 2010. № 121. С. 140-143.

Віддалені наслідки вчинення насильства по відношенню до дітей в сім'ї можна класифікувати та охарактеризувати за наступними групами:

Порушення фізичного і психічного розвитку – у більшості дітей, що живуть у родинах, де застосовуються важкі фізичні покарання, лайка на адресу дитини і є «методами виховання», чи в родинах, де діти позбавлені тепла, уваги, наприклад у родинах батьків-алкоголіків, наявні ознаки затримки фізичного і нервово-психічного розвитку. Закордонні фахівці назвали цей стан дітей «нездатністю до процвітання».

Діти, що зазнавали жорстокого ставлення до себе, часто відстають у рості, масі чи у тому та іншому від своїх однолітків. Вони пізніше починають ходити, говорити, рідше сміються, вони значно гірше встигають у школі, ніж їхні однолітки. У таких дітей часто спостерігаються «дурні звички»: кусання нігтів, розгойдування. Та й зовні діти, що живуть в умовах зневаги їхніх інтересів, фізичних й емоційних потреб, виглядають по-іншому, ніж діти, що живуть у нормальних умовах: у них припухлі, «заспані» очі, бліде обличчя, скуйовджене волосся, неохайність в одязі, інші ознаки гігієнічної занедбаності – педикульоз, висипання, неприємний запах від одягу і тіла.

Різні захворювання як наслідок насильської поведінки щодо дітей – можуть носити специфічний для окремого виду насильства характер: наприклад, під час фізичного насильства наявні ушкодження частин тіла і внутрішніх органів різного ступеня тяжкості, переломи кісток. Під час сексуального насильства можуть бути захворювання, що передаються статевим шляхом: інфекційно-запальні захворювання геніталій, сифіліс, гонорея, СНІД, гострі і хронічні інфекції сечостатевих шляхів, травми, кровотечі із статевих органів і прямої кишки, розриви прямої кишки і піхви, випадання прямої кишки. Під час сексуального насильства - непояснений (якщо ніяких захворювань органів черевної порожнини і малого таза не виявляється) біль внизу живота.

Незалежно від виду і характеру насильства у дітей можуть спостерігатися різні захворювання, що належать до психосоматичних: ожиріння чи, навпаки, різка втрата ваги, що обумовлено порушеннями апетиту. Під час емоційного (психічного) насильства нерідко бувають шкірні висипання, алергійна патологія, виразка шлунку. Часто в дітей розвиваються такі нервово-психічні захворювання, як тики, заїкуватість, енурез (нетримання сечі), енкопрез (нетримання калу), деякі діти повторно потрапляють у відділення невідкладної допомоги з приводу випадкових травм, отруєнь;

Психічні особливості дітей, які постраждали від насильства – практично всі діти, що постраждали від жорстокого поводження і зневажливого ставлення, пережили психічну травму, в результаті чого вони мають визначені особистісні, емоційні і поведінкові особливості, що негативно впливають на їхнє подальше життя.

Діти, що зазнали різного роду насильства, самі стають агресивними, що найчастіше виливається на більш слабких: молодших за віком дітей, на тварин. Часто їхня агресивність виявляється в грі, часом спалахи їхнього гніву не мають видимої причини.

Деякі з них, напроти, надмірно пасивні, не можуть себе захистити. І в тому, і в іншому випадку порушується контакт, спілкування з

однолітками. У занедбаних, емоційно депривованих дітей прагнення будь-яким шляхом привернути до себе увагу іноді виявляється у вигляді зухвалої, ексцентричної поведінки.

Діти, що пережили сексуальне насильство, здобувають невластиві віку пізнання про сексуальні стосунки, що проявляю в їхній поведінці, в іграх з іншими дітьми чи іграшками. Навіть маленькі діти, які постраждали від сексуального насильства, згодом самі можуть стати ініціаторами розпусних дій і втягувати в них велику кількість учасників.

Найбільш універсальною і важкою реакцією на будь-яке, а не тільки сексуальне насильство, є низька самооцінка, що сприяє збереженню і закріпленню психологічних порушень, пов'язаних з насильством. Особистість з низькою самооцінкою переживає почуття провини, сорому.

Для неї характерна постійна переконаність у власній неповноцінності, у тому, що «ти гірша за всіх». Внаслідок цього дитині важко домогтися поваги оточуючих, успіху, спілкування її з однолітками ускладнені.

Серед цих дітей, спостерігаються часті депресії, навіть у дорослому віці. Це виявляється в приступах занепокоєння, безпричинної туги, почуття самотності, порушеннях сну. У старшому віці у підлітків, можуть спостерігатися спроби закінчити життя самогубством.

Почуваючи себе нещасливими, знедоленими, пристосовуючись до ненормальних умов існування, намагаючись знайти вихід з ситуації, вони і самі можуть стати маніпуляторами. Це, зокрема, стосується сексуального насильства, коли в обмін на обіцянку зберігати таємницю і не ламати звичного сімейного життя, діти вимагають у дорослих гвалтівників гроші, солодоші, подарунки;

Соціальні наслідки насильцької поведінки щодо дітей – шкода для жертви і для суспільства (два наслідки, що виявляються одночасно).

Діти, що пережили будь-який вид насильства, відчують труднощі соціалізації: у них порушені зв'язки з дорослими, немає відповідних навичок спілкування з однолітками, вони не мають достатнього рівня знань і ерудиції, щоб завоювати авторитет у школі тощо. Вирішення своїх проблем діти-жертви насильства – часто знаходять у кримінальному, асоціальному середовищі, а це часто поєднано з формуванням у них пристрасті до алкоголю, наркотиків, вони починають красти і здійснювати інші протиправні дії.

Дівчата нерідко починають займатися проституцією, у хлопчиків може порушуватися статевая орієнтація. І ті й інші згодом відчують труднощі у разі створення власної родини, вони не можуть дати своїм дітям досить тепла, оскільки не вирішені їхні власні емоційні проблеми.

Слід виокремлювати наслідки насильцької поведінки щодо дітей в залежності від їхніх **вікових особливостей**, а саме:

Наслідки насильцької поведінки щодо дітей у ранньому віці - немовлята не реагують на розлуку з батьками, не виявляють ознак страху перед незнайомими людьми; не здатні розрізняти людей, значущих для них, та незнайомих; часто пасивні, апатичні, не реагують на оточуючих. Вони не дивляться в очі, не виявляють емоцій, коли до них хтось розмовляє, не в

зможі привертати та утримувати увагу дорослих невербальними засобами; можуть розгойдуватися, битися головою об стіну тощо; постійно плачуть або не плачуть взагалі. Діти раннього віку часто не можуть сформувати прив'язаність до своїх основних вихователів (батьків) або мають нестійку прив'язаність, що характеризується відчуттям тривоги, плаксивістю. Вони часто не в змозі формувати ігрові навички, відмовляються від участі у грі, що може вплинути на формування їхніх стосунків з іншими дітьми. Вони можуть ставати агресивними та завдавати шкоди іншим дітям; часто вважають себе «поганими».

Наслідки насильцької поведінки щодо дітей у дошкільному віці - проблеми щодо фізичного розвитку: недостатній для віку зріст, слабкий м'язовий тонус, погана координація рухів, незграбна хода; хворобливість (особливо захворювання верхніх дихальних шляхів), розлади кишково-шлункового тракту; відсутність інтересу до рухливих ігор.

Когнітивний розвиток: дитина не говорить, або мова недостатньо розвинена та незрозуміла для оточуючих; слабка артикуляція або неправильне використання слів; труднощі в концентрації уваги, відсутність інтересів до оточуючих предметів, нездатність зосередитися.

Соціальний розвиток: нестійкі прив'язаності або їх відсутність; нерозбірливість у стосунках, нав'язливість, легковажність; недостатнє або досить бурхливе реагування на розлуку з батьками (іншими вихователями); емоційне відсторонення, ізолюваність або відчуженість від дорослих та однолітків; соціальна незрілість у відносинах з однолітками (невміння взаємодіяти з іншими дітьми під час гри, ділитися, робити щось по черзі або домовлятися про щось, підвищена агресивність, прагнення командувати однолітками або конкурувати з ними); відсутність навичок та інтересу до участі в іграх, які вимагають уявлення та фантазії, утримування від будь-якої діяльності, пов'язаної з експериментуванням та дослідженнями довкілля.

Емоційний розвиток: часте відчуття страхів, нерідко безпричинна або з незначних причин душевна неврівноваженість; ознаки заниженої самооцінки та невпевненості у своїх силах, поганий контроль над своїми імпульсами, майже відсутність емоцій, пасивність та відсторонення; відсутність проявів «здорової» ініціативи, емоційна відчужуваність, ознаки емоційних розладів на кшталт тривожності, депресивного стану, емоційної нестабільності; вірогідність енурезу, смоктання великого пальця.

Наслідки насильцької поведінки щодо дітей у молодшому шкільному віці – діти не очікують (не шукають) допомоги дорослих, намагаються своїми діями та словами довести, що вони в змозі самостійно про себе подбати (що є фактично захисною реакцією, яка спричинена недовірою до дорослих); іноді не реагують на похвалу та позитивну увагу; діти намагаються виправдати очікування дорослих та беруть на себе їх зобов'язання. У них виникають проблеми при спілкуванні з однолітками (відчувають себе неповноцінними та не вартими спілкування з іншими, можуть мати низьку самооцінку, гостро реагують на сприйняття їх однолітками, можуть відчувати сором і розгублення,

якщо їм здається, що вони не виправдовують очікування однолітків); можуть намагатися контролювати та експлуатувати інших дітей, командувати ними або залякувати. У таких дітей можуть виникати труднощі у навчанні, їх лякає шкільне середовище, в якому необхідно виконувати численні правила, вони часто не здатні концентруватися на виконанні завдань, для них характерні часті емоційні сплески, нездатність спокійно працювати на уроках. Вони схильні до асоціальних проявів – б'ють інших дітей, вживають ненормативну лексику, пошкоджують речі, говорять неправду, крадуть тощо.

Наслідки насильцької поведінки щодо дітей у підлітковому віці – рівень емоційного розвитку не відповідає фізичному (емоційно дитина виявляє високий рівень обізнаності щодо статевих відносин та готовність до них при фізичній незрілості, погано розуміє себе й оточуючих і не може описати, чим відрізняється від інших людей). Дитина соромиться свого тіла, одягається невідповідно до розміру чи обставин – або в занадто великий, яким намагається прикрити свої частини тіла, або в занадто відвертий одяг. Як правило, самооцінка є заниженою чи завищеною (підлітки, які в результаті насилля мали травми, після яких залишилися шрами чи каліцтво, в переважній більшості мають низьку самооцінку, через що нерідко перебільшують значимість дорослої людини). Іноді дитина не ідентифікує себе зі своїми однолітками, однак не має довірливого ставлення до дорослих, є замкнутою. Факт статевого дозрівання сприймається (особливо дівчатками) як наслідок спричиненої раніше фізичної шкоди. Про наявність серйозних психологічних проблем свідчать виникнення розладів шлунку, зокрема такі захворювання як анорексія та булемія. Свідченням сексуального насильства над дитиною може бути її сприйняття себе як «зіпсованої» людини, внаслідок чого вона має сильне відчуття сорому та провини, негативне ставлення до власного тіла. В неї відсутня самоповага. Вона має недовіру до інших, боїться осіб протилежної статі та фізичних контактів, подібних до обіймів чи дотиків. Як захисна реакція на дисфункційну ситуацію в сімейному оточенні для дитини стає характерною проблемна поведінка: вона нерегулярно відвідує школу, порушує дисципліну, буває надмірно агресивною, безпідставно критикує батьків та близьке оточення.

Окремо виділяють різні, залежно від віку дитини, й **психологічні наслідки насильства**:

➤ у дошкільників, що пережили сексуальне насильство, загальними симптомами є тривога, нічні кошмари, загальний посттравматичний стресовий розлад, «уникаюча поведінка», депресія, боязкість, агресія, антисоціальна і неконтрольована поведінка, невідповідна віку сексуальна поведінка;

➤ для дітей шкільного віку характерні такі реакції, як страх, невротичні розлади, агресія, нічні кошмари, труднощі у навчанні, гіперактивність (знаходячись у постійній напрузі вдома, дитина не може стримуватися в школі, де немає людей, агресію з боку яких вона боїться) і регресивна поведінка;

➤ у підлітків частіше спостерігаються депресії, суїцидальна та самоушкоджуюча поведінка, соматичні скарги, протиправні дії, втечі з дому і зловживання наркотичними речовинами.

Примітка

Отже, будь-який вид насильства формує у дітей такі особистісні і поведінкові особливості, які роблять їх малопривабливими і навіть небезпечними для суспільства.

Також слід виокремити **опосередковані наслідки домашнього насильства для дітей** (у випадках коли насильство вчиняється щодо одного із батьків), зокрема:

➤ Діти скривджених матерів у 6 разів частіше намагаються накласти на себе руки, 50 % їх схильні до зловживань наркотиками та алкоголем.

➤ Майже 100 % матерів, які зазнали насильства, народили дітей хворими (переважно з неврозами, заїканням, енурезом, церебральним паралічем, із порушеннями психіки).

➤ Практично всі бездомні діти – жертви домашнього насильства: психологічного, фізичного та сексуального. Саме від наруги або для припинення насильства діти втікають на вулицю.

➤ Іноді діти бувають утягнутими в домашнє насильство, коли намагаються захистити своїх матерів від знущання. Намагаючись захистити свою матір підлітки можуть тяжко поранити чи вбити батька. Значна кількість цих дітей потрапляє у виховнотрудові колонії для неповнолітніх.

➤ У 55 % випадках, коли чоловіки б'ють своїх партнерок, вони також ображають своїх дітей. Крім того, побита мати так морально і фізично страждає, що не може належним чином піклуватись про дітей.

➤ Жінки – жертви домашнього насильства починають виявляти відчуженість або ворожість у ставленні до дітей.

Висновки

Внаслідок домашнього насильства у дітей відбуваються не лише серйозні викривлення психосексуального розвитку дитини, а й порушується розвиток базового почуття самостійної та здорової ідентичності, адекватного оцінювання реальності. В результаті насильства дитині завдаються тяжкі травми, які мають згубні наслідки для її подальшого фізичного та психічного здоров'я, при чому хлопці страждають не менше за дівчат. Для суспільства це небезпечно тим, що діти, які були жертвами або свідками насильства в сім'ї, переносять цей негативний досвід у власне життя. У суспільстві росте потенційний агресор або жертва – людина, яка вважає за норму, що інших можна принижувати, а «за необхідності» й бити. Статистичні дані діяльності Національної поліції за останні 5 років свідчать, що із 100 випадків викликів поліції за фактом домашнього насильства 30 % з них пов'язані з вчиненням насильства щодо дітей, що вказує на досить високий ризик завдання невідоротної шкоди дитині, яка може в подальшому призвести до важких наслідків – вчинення суєцидів, залишення дитиною сім'ї та зайняттям бродяжництвом, втягнення дитини в протиправну (в тому числі злочинну діяльність). У зв'язку з цим на загальнодержавному рівні мають бути розроблені, а більше ефективно впроваджуватись програми реабілітації дітей, які стали жертвами насильства в сім'ї.

РОЗДІЛ 3. ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ВЧИНЕННЯ НАСИЛЬСТВА ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ДІТЕЙ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ (ШКОЛИ, ДИТЯЧІ БУДИНКИ)

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВЧИНЕННЯ НАСИЛЬСТВА ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ДІТЕЙ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Передумова

Насильство в закладах освіти має різну природу і характер, проявляється як у формі одноразових насильницьких дій, так і у вигляді постійних знущань, принижень і систематичного цькування (булінг). Особливу небезпеку становить систематичне насильство – цькування або булінг. Попри те, що проблема булінгу є актуальною для всього світу в Україні на неї почали звертати увагу особливої уваги протягом останніх 5 років. При цьому слід зауважити, що за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) у 2016 році із 42 досліджуваних країн Україна посіла 9 місце за кількістю постраждалих від цькування. Опитування ВООЗ показало, що випадків цькування серед 11-річних більше, ніж серед 15-річних. В Українському інституті дослідження екстремізму вважають, що в старшому віці розповсюдженням стає психологічне насильство. За даними UNICEF20 на сьогоднішній день ситуація в Україні щодо насильства серед учнівської молоді така: 67 % дітей стикалися з випадками боулінгу за останні 2-3 місяці; 44 % школярів-спостерігачів ігнорували боулінг, тому що їм було страшно за себе; 24 % українських школярів зараховують себе до числа жертв боулінгу; 40 % жертв боулінгу ні з ким не діляться проблемою; більшість дітей булять за те, що вони виглядають, говорять, думають не так, як більшість оточуючих їх дітей; сором'язливі та закриті до спілкування діти стають жертвами булінгу в 2 рази частіше за інших⁹.

Поняття та ознаки булінгу

Булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Типовими ознаками булінгу (цькування) є:

- систематичність (повторюваність) діяння;
- наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);
- дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого»;

---

⁹ Запобігання та протидія домашньому насильству : Інформаційні матеріали для фахівців, які працюють з дітьми та молоддю в громадах. К.: Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики, 2018. С. 20 (Сер. «Бібліотека «Молодіжного працівника». Кн. 5).

Примітка

Поняття та ознаки булінгу визначені Законом України 18 грудня 2018 року № 2657-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)».

Форми булінгу:

- словесні образи, глузування, обзивання;
- образливі дії, жести;
- залякування та погрози за допомогою слів;
- ігнорування, бойкот, відмова від спілкування, виключення з гри;
- вимагання грошей, їжі, речей;
- навмисне пошкодження особистих речей;
- фізичне насилля (удари, штовхання, підніжки, викручування рук, будь-які інші дії, які заподіюють біль і навіть тілесні ушкодження);
- розпускання чуток і пліток;
- приниження за допомогою мобільних телефонів та Інтернету (СМСповідомлення, електронні листи, образливі репліки і коментарі в чатах, образливі або принизливі фото, відео тощо).

Примітка

Мотивацією до булінгу стають заздрість, помста, відчуття неприязні, прагнення відновити справедливість; боротьба за владу; потреба підпорядкування лідерові, нейтралізації суперника, самоствердження тощо.

Види булінгу:

Фізичне насильство найбільш помітне, однак складає менше третини випадків булінгу (штовхання, підніжки, зачіпання, бійки, ляпаси, пошкодження та знищення одягу та особистих речей жертви, а також погляди, жести, образливі рухи тіла та міміки обличчя).

Економічний булінг – крадіжки, пошкодження чи знищення одягу та інших особистих речей жертви, вимагання грошей тощо.

Психологічний булінг – принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, міміки обличчя, поширення образливих чуток, ізоляція, ігнорування, погрози, жарти, маніпуляції, шантаж тощо.

Сексуальний булінг – принизливі погляди, жести, прізвиська та образи сексуального характеру, зйомки у переодягальнях, поширення образливих чуток, сексуальні погрози, жарти тощо.

Кібербулінг – приниження за допомогою мобільних телефонів, інтернету, інших електронних пристроїв (пересилка неоднозначних фото, обзивання по телефону, знімання на відео бійок чи інших принижень і викладання відео в мережу інтернет, цькування через соціальні мережі)¹⁰.

Примітка

Останнім часом спостерігається тенденція до проявів агресії та насильства серед учнівської молоді, які вони знімають на фото- та

¹⁰ Булінг: види, відповідальність, протидія: Юридична газета: професійне юридичне онлайн видання. Публікація 21.09.2021 р. URL: <https://jur-gazeta.com/golovna/buling-vidi-vidpovidalnist-protidiya.html#:~:text=>

відеокамери, мобільні телефони. Така небажана агресивна поведінка дітей шкільного віку, яка призводить до цькування дитини іншою дитиною або групою дітей з метою приниження, залякування та демонстрації сили через Інтернет, мобільні телефони та інші електронні пристрої має назву кібербулінг. До кібербулінгу відноситься розповсюдження чуток та образливих коментарів з використанням електронної пошти, мобільних телефонів (наприклад, надсилання СМС), пересилка неоднозначних фото, обзивання по телефону, знімання на відео бійок чи інших принижень і викладання відео в мережу Інтернет, цькування через соціальні мережі і сайтів соціальних мереж. До кібербулінгу можна віднести імітування чужих профілів у соціальних мережах, що завдає шкоди іншій дитині та шкодить її соціальному статусу. Цей вид цькування досить часто розповсюдженій у шкільному середовищі.

Учасники булінгу:

- 1) жертва булінгу;
- 2) учасники, які здійснюють насилля, ініціюють та відіграють лідерські ролі у процесі булінгу – «буллери» або переслідувачі, агресори;
- 3) наслідувачі – учасники, які позитивно ставляться до знущань над іншими і приймають активну участь у цьому, але зазвичай не є ініціаторами та не відіграють головної ролі;
- 4) пасивні «буллери» – учасники, які відкрито підтримують булінг, наприклад шляхом сміху чи привертання уваги до ситуації, проте не втручаються в неї;
- 5) потенційні «буллери» – учасники, яким подобаються знущання, але вони не виявляють цього ззовні;
- 6) «спостерігачі» – учасники, які відкрито не беруть участі у булінгу, і можуть вважати, що це не їхня справа, тобто виявляють байдуже ставлення до ситуації;
- 7) «потенційні захисники» – ці учасники негативно ставляться до насилля і вважають, що повинні допомогти жертві, проте нічого не роблять;
- 8) «захисники» – учасники, які виявляють негативне ставлення до явища, вони захищають жертву або намагаються їй допомогти.

Типові риси булера:

- ✓ потреба панувати й підпорядковувати собі інших учнів, переслідуючи власні цілі;
- ✓ вони імпульсивні й легко шаленіють;
- ✓ зухвалість та агресивність у ставленні до дорослих (передусім батьків і вчителів);
- ✓ відсутність співчуття до своїх жертв;

Примітка

Булерами ж найчастіше стають ті, хто ростуть без заборон та авторитету батьків, але в той же час їм не вистачає уваги і поваги дорослих. У більшості таких дітей – яскраво виражені нарцисові риси характеру. Їм весь час доводиться самостверджуватися за рахунок інших людей, доводити власну перевагу.

Характерні риси жертв булінгу:

- ✓ полохливість, вразливість, замкнутість й сором'язливість;
- ✓ тривожність, невпевненість в собі, низька самооцінка;
- ✓ схильність до депресії, думки про самогубство;
- ✓ відсутність близького друга серед однолітків;
- ✓ можуть бути фізично слабшими за своїх ровесників.

Примітка

Ці риси є водночас і причиною, і наслідком булінгу. Разом з тим, відтворити типовий портрет жертви неможливо, жертвою цькування може стати абсолютно будь-яка дитина. Однак найчастіше жертвами стають ті, хто найбільше виділяється (дивно одягнений, дивно поводить, неохайний). Також потенційними жертвами є ті, хто швидко втрачає самовладання, легко піддається емоціям.

ПРИЧИНИ ВЧИНЕННЯ НАСИЛЬСТВА ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ДІТЕЙ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Причини (підстави) вчинення насильства по відношенню до дітей в закладах освіти можна виокремити в чотирі групи:

- особистісні;
- сімейні;
- соціальні;
- викликані оточенням (середовищем).

Особистісні чинники вчинення насильства по відношенню до дітей в закладах освіти – це фізичні чи психологічні особливості дитини (індивідуальні особливості фізичного, психічного, інтелектуального розвитку, зовнішності тощо), а саме:

✓ розлади та порушення в розвитку дитини (так, ініціаторами булінгу (цькування) можуть бути діти, які мають певні індивідуальні психологічні особливості і, як наслідок, агресивну поведінку (синдром дефіциту уваги, гіперактивності, розлади поведінки, біполярний розлад, опозиційний розлад, посттравматичний стресовий розлад та інші);

✓ будь-яка інакшість – відмінність дитини від інших дітей, наприклад, зовнішній вигляд, стан здоров'я, національність тощо;

✓ іноді діти вважають булінг (цькування) прийнятним способом самоствердження та завоювання авторитету в очах друзів та однолітків: стати популярними, керувати, мати вплив на інших, привернути увагу, змусити інших їх боятися та поважати (ця причина має більшу вірогідність у період переходу з початкових до середніх та з середніх до старших класів, а також, коли у класі з'являються нові учні/учениці);

✓ спосіб поведінки дитини – коли дитина проявляє або не проявляє активність, на яку від неї очікує більша частина групи (класу) (відмінник(-ця), двієчник(-ця), занадто активний(-а)/пасивний(-а), експресійний(-а)/закритий(-а));

✓ намагання компенсувати невдачі в навчанні, суспільному житті тощо (так, деякі діти булять через заздрість успішнішим учням/ученицям, через кращі або крутіші речі, одяг, гаджети).

Сімейні чинники вчинення насильства по відношенню до дітей в закладах освіти:

✓ брак близьких стосунків у батьків з дитиною та відсутність їхньої уваги до неї позбавляє дитину можливості ділитись з рідними своїми проблемами та труднощами у спілкуванні;

✓ слабкий або занадто сильний (авторитарний стиль спілкування) контроль над дитиною (наприклад, якщо батьки не дають дитині спокою через оцінки, кричать на неї, позбавляють прогулянок і спілкування, не залишаючи час для відпочинку, то дитина поводитиметься в школі так само);

✓ гіперопіка над дитиною (наприклад, коли дитина виходить із сімейного оточення у зовнішній світ, вона не здатна самостійно вирішувати проблеми, не розуміє важливості прийняття інших людей тощо);

✓ тиск або жорстоке поведіння батьків, що призводить до сприйняття дитиною навколишнього світу як постійного джерела загрози (наприклад, якщо дитина в родині засвоює, що сварки, бійки, образи, критика та приниження іншого є єдиним засобом висловити своє невдоволення, то в подібній ситуації в школі дитина починає діяти за звичною для неї схемою);

✓ домашнє насильство (дитина, що потерпає від домашнього насильства, є не тільки постраждалою, а може стати і кривдником(-цею).

Чинники насильства по відношенню до дітей в закладах освіти, викликані оточенням (середовищем):

✓ ігнорування проблеми на рівні закладу освіти (іноді педагогічний персонал закладу освіти відмовляється визнавати випадки булінгу (цькування) в групі (класі) або закладі освіти в цілому, просто ігнорує це явище);

✓ відсутність цілісної системи щодо створення безпечного освітнього середовища: сприятливого соціально-психологічного клімату в закладі освіти; комплексних заходів щодо протидії насильству щодо дітей; впровадження відновного підходу та відновних практик в освітній процес закладу освіти; створення безпечних умов під час освітнього процесу;

✓ відсутність розроблених алгоритмів, механізмів, політик виявлення та реагування на ситуації насильства, булінгу в закладі освіти;

✓ низький рівень знань учасників освітнього процесу з питань протидії та запобігання насильству, булінгу (низький рівень ідентифікації та самоідентифікації постраждалих від насильства, булінгу);

✓ пріоритетність у роботі з дітьми, постраждалими від насильства, булінгу (як наслідок, приділення недостатньої уваги роботі із дітьми-спостерігачами/свідками та кривдниками(-цями);

✓ використання статево-рольового підходу в освітньому процесі замість гендерного підходу;

✓ авторитарний стиль навчання (іноді вчителі самі можуть бути ініціаторами булінгу (цькування), коли учень/учениця розглядається як об'єкт педагогічного впливу, а не рівноправний партнер(-ка). Вчитель(-ка) особисто приймає рішення, без урахування думок учнів/учениць, встановлює жорсткий контроль за виконанням своїх вимог, внаслідок чого учні/учениці втрачають активність, характеризуються низькою самооцінкою та агресивністю);

✓ виокремлення вчителем(-кою) будь-якого(-ої) учня/учениці як позитивного або негативного прикладу для інших часто призводить до нездорового суперництва, яке у майбутньому переростає у булінг (цькування) цієї дитини.

Соціальні чинники вчинення насильства по відношенню до дітей в закладах освіти (це стереотипи, культурні норми, соціальна та економічна нерівність, вплив інформаційних технологій (ЗМІ, інтернет, ігри, фільми тощо):

- ✓ гендерні стереотипи;
- ✓ сексуальна орієнтація (про поширення булінгу (цькування) за ознакою сексуальної орієнтації свідчать результати дослідження, проведеного ВБО «Точка опори» у 2018 році, згідно з яким 48,7% опитаних ЛГБТ-учнів та учениць почувають себе у небезпеці в закладі освіти через свою сексуальну орієнтацію¹¹;
- ✓ соціальна та економічна нерівність є досить розповсюдженою причиною булінгу (цькування) в закладі освіти (учні/учениці із забезпечених сімей або з сімей з високим соціальним статусом можуть зневажливо ставитися до учнів/учениць із малозабезпечених сімей);
- ✓ представники етнічних меншин, вимушено переміщені особи, мігранти частіше за інших підпадають під булінг (цькування) в закладі освіти навіть з боку вчителів;
- ✓ діти, які стають об'єктами зневажливого ставлення інших, можуть проявляти насильницькі дії проти своїх кривдників(-иць), що стає способом відновлення справедливості та самоствердження;
- ✓ популяризація насильницьких моделей поведінки на телебаченні, в кінематографі, в мережі інтернет тощо.

НАСЛІДКИ ВЧИНЕННЯ НАСИЛЬСТВА ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ДІТЕЙ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Наслідки шкільного насильства

- Жертви булінгу переживають важкі емоції - почуття приниження і сором, страх, розпач і злість.
- Булінг вкрай негативно впливає на соціалізацію жертви, спричиняючи:
  - неадекватне сприймання себе – занижене самооцінювання, комплекс неповноцінності, беззахисність;
  - негативне сприймання однолітків – відсторонення від спілкування, самотність, прогули у школі;
  - неадекватне сприймання реальності – підвищену тривожність, різноманітні фобії, неврози;
  - девіантну поведінку – схильність до правопорушень, суїцидальні наміри, формування алкогольної, тютюнової чи наркотичної залежності.

Примітка

Через різні причини багато дітей не повідомляють про пережите насильство або булінг. Тому важливу роль у виявленні фактів насильства відіграє спостережливість педагогів та інших працівників закладу освіти, їх уважне ставлення до учнів і здатність вчасно помітити симптоми неблагополуччя в їх поведінці і настрої.

---

¹¹ Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти. Навчально-методичний посібник/ Андреевкова В.Л., Байдик В.В., Войцях Т.В., Калашник О.А. та ін. К.: ФОП Нічога С.О. 2020. С. 49.

РОЗДІЛ 4. ЗАХОДИ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬСТВА ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ДІТЕЙ ТА НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ

Відповідно до ст. 1 Закону *запобігання домашньому насильству* (у тому числі щодо дітей) визначається як система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на:

- ✓ підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства;
- ✓ формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках;
- ✓ небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей;
- ✓ викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються.

Тоді як *протидія домашньому насильству* (у тому числі щодо дітей) це система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на:

- ✓ припинення домашнього насильства;
- ✓ надання допомоги та захисту постраждалій особі;
- ✓ відшкодування їй завданої шкоди;
- ✓ належне розслідування випадків домашнього насильства;
- ✓ притягнення до відповідальності кривдників та зміну їхньої поведінки.

Таким чином запобігання (попередження) домашньому насильству щодо дітей є одним із напрямків (форм) протидії такому явищу.

Примітка

Серед кримінологів домінуючою є точка зору, що під «попередженням злочинів (кримінальних правопорушень)» розуміється встановлення осіб, що намагаються скоїти злочин, та застосування проти них заходів для припинення їхньої діяльності» і воно відмінне від термінів «профілактика», «припинення», але тотожне поняттю «запобігання»¹².

Заходи попередження домашнього насильства щодо дітей в тому числі попередження жорсткого поводження з дітьми не слід утотожнювати з спеціальними заходами щодо протидії домашньому насильству, які

---

¹² Шендрик В.В., Крепаков І.О. Аналіз співвідношення понять «профілактика», «попередження», «припинення» та «запобігання злочинів». *Форум права*. 2011. № 1. С. 1129–1139. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11svvtzz.pdf>.

застосовуються як наслідок вчинення домашнього насильства, а саме: терміновий заборонний припис стосовно кривдника; обмежувальний припис стосовно кривдника; взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи; направлення кривдника на проходження програми для кривдників.

До завдань у сфері попередження (запобігання) домашньому насильству щодо дітей слід віднести:

- 1) визначення стану, причин і передумов поширення домашнього насильства щодо дітей;
- 2) підвищення рівня поінформованості населення про форми, прояви, причини і наслідки домашнього насильства щодо дітей;
- 3) сприяння розумінню суспільством природи домашнього насильства щодо дітей, його негативного впливу на дітей;
- 4) формування в суспільстві нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, небайдужого ставлення до постраждалої дитини, усвідомлення домашнього насильства як порушення прав дитини;
- 5) заохочення всіх членів суспільства, насамперед чоловіків і хлопців, до активного сприяння запобіганню домашньому насильству щодо дітей.

Заходами у сфері попередження (запобігання) домашньому насильству щодо дітей є

- 1) вивчення ситуації та збір згрупованих за суб'єстом посягання (дитиною) статистичних даних про факти домашнього насильства;
- 2) організацію і проведення галузевих та міжгалузевих досліджень стану, причин і передумов поширення домашнього насильства щодо дітей, ефективності законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей та практики його застосування;
- 3) організацію і проведення серед населення, у тому числі серед дітей та молоді, інформаційних кампаній щодо запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей, роз'яснення його форм, проявів і наслідків;
- 4) розроблення та впровадження у навчальних закладах навчальних і виховних програм з питань запобігання та протидії домашньому насильству стосовно дітей;
- 5) залучення засобів масової інформації до проведення просвітницьких кампаній, спрямованих на виконання завдань у сфері запобігання домашньому насильству щодо дітей, зокрема формування небайдужого ставлення до постраждалих дітей, усвідомлення необхідності невідкладного повідомлення про випадки домашнього насильства щодо дітей, зокрема до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей;
- 6) організацію та проведення спільних і спеціалізованих тренінгів та семінарів для фахівців, які працюють у сфері запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей, а також для працівників правоохоронних органів і суддів.

Форми запобіжних заходів проти жорстокого поводження з дітьми та захисту дітей від насильства в сім'ї можна сформувати в три групи: **первинні, вторинні і третинні.**

Первинні заходи запобігання насильства щодо дітей - це дії, спрямовані на інформування громадськості щодо наслідків жорстокого поводження з дітьми та зміну поведінки стосовно виховання дітей, а саме:

- ✓ проведення інформаційних кампаній щодо підвищення громадської свідомості, які проводяться як державними так і недержавними організаціями;
- ✓ відвідування працівниками соціальної служби та служби охорони здоров'я сім'ї, в якій були зафіксовані випадки будь-якої форми насильницького впливу щодо дитини;
- ✓ проведення навчальних програм з усвідомленого батьківства та розвитку дитини;
- ✓ функціонування телефонних ліній допомоги;
- ✓ консультування у громадських центрах тощо.

Примітка

Спеціалісти соціальної сфери (соціальні працівники, соціальні педагоги, представники громадських організацій тощо) виконують важливу роль в організації первинних профілактичних заходів щодо жорстокого поводження з дітьми, особливо у проведенні навчання для батьків. Тема усвідомленого батьківства піднімається багатьма громадськими організаціями, проводяться тренінги/семінари для батьків, щодо основ батьківської компетентності, особливості розвитку дитини раннього віку, реалізації прав дитини в сім'ї, виховання дітей на основі здорового глузду. З метою запобігання жорстокого поводження з дітьми та захисту їх від різних форм насильства на місцевих рівнях створюються та розповсюджуються інформаційні матеріали, що містять список інституцій та організацій, покликаних надавати допомогу дітям, перелік підрозділів поліції, куди можна звернутися з приводу насильства.

Вторинними засобами запобігання насильству щодо дітей є спеціалізовані послуги сім'ям, які потребують додаткової допомоги, шляхом визначення факторів ризику поганого ставлення до дитини. Для соціального працівника у даному випадку необхідно пам'ятати, що не всі сім'ї, які мають фактори ризику, матимуть і випадки поганого ставлення. Підхід відбору це тільки засіб, що дозволяє забезпечити підтримку тим родинам, які мають додаткові потреби. Таким чином, хоч цей підхід може розглядатися як суперечливий, після відбору відбувається позитивне та корисне втручання. Різноманітні дослідження встановили численні фактори ризику. Жорстокість у сім'ї (зазвичай насилля чоловіка чи дружини) є найбільш передбачуваний - фактор ризику, який призводить до насильства над дитиною у майбутньому.

При проведенні відбору сім'ї для втручання (у випадку настання ризиків насильства щодо дитини) необхідно враховувати наступні фактори:

- ✓ батьківське сприйняття дитини;
- ✓ батьківську позицію дитини; і
- ✓ індикатори формування прив'язаності;
- ✓ якість батьківства.

Третинні засоби запобігання насильства щодо дітей – це надання послуг дітям та сім'ям, з якими вже трапились випадки насильства чи нехтування. Відповідне (реакційне) стеження та виявлення випадків насильства чи нехтування дітьми призводить до втручання у сім'ю, з метою припинення поганого ставлення та попередження його в майбутньому. Цей вид діяльності є необхідним навіть за наявності проактивних первинних та вторинних запобіжних заходів. В Україні з дітьми, які потерпіли від жорстокого поводження, насильства працюють вже згадані вище центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, які створюють притулки для жінок з дітьми, що постраждали від насильства. Будь-яке залучення працівників соціальної сфери до захисту дитини від жорстокого поводження повинно розглядатися в контексті мультидисциплінарного підходу. Всі запобіжні заходи мають проводитися в рамках Конвенції ООН про права дитини та чинного законодавства України.

З метою удосконалення системи захисту дітей від жорстокого поводження та попередження насильства в сім'ї суб'єктам такого захисту **необхідно**:

➤ сприяти ефективній взаємодії управлінь (відділів) у справах сім'ї, молоді та спорту, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, підрозділів поліції ювенальної превенції, органів та закладів освіти, охорони здоров'я у попередженні жорстокого поводження з дітьми, фізичного, сексуального, психологічного, соціального насильства, наданні невідкладної допомоги дітям, які потерпіли від жорстокого поводження;

➤ активізувати висвітлення у засобах масової інформації питань правового захисту дітей та неповнолітніх, а також профілактики та запобігання будь-яким негативним явищам, злочинності в дитячому та молодіжному середовищі;

➤ забезпечити дієвий контроль за організацією роботи служб у справах дітей та центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді щодо попередження насильства в сім'ї, захисту дітей від жорстокого поводження;

➤ Міністерству освіти і науки України спільно з Міністерством соціальної політики України, Міністерством внутрішніх справ України, Міністерством юстиції України доцільно :

✓ розробити серію пам'яток, буклетів для дітей та неповнолітніх щодо їх прав та обов'язків, механізмів захисту порушених прав та забезпечити розповсюдження у навчальних закладах;

✓ здійснювати правороз'яснювальну роботу для неповнолітніх у навчальних закладах, а також у школах-інтернатах, у притулках для дітей, у центрах соціально-психологічної реабілітації дітей, в установах виконання покарань.

✓ провести аналіз здійснення правового батьківського всеобучу, зокрема з питань насильства в сім'ї, контролю за відвідуванням занять школярами, заходів впливу на батьків за не відвідання дітьми навчальних закладів;

✓ вдосконалювати правовиховну роботу зі школярами щодо їх захисту від проявів дискримінації, будь-яких форм насильства та вживати необхідних заходів щодо вчасного попередження та недопущення насильства над дітьми в закладах освіти.

✓ підтримувати шкільне самоврядування, створення учнівських рад, роботу дитячих омбудсменів, молодіжні та дитячі, громадські організації;

✓ організовувати ознайомлення учнів загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів з нормативно-правовими актами з питань соціального та правового захисту дітей шляхом проведення лекцій, бесід, консультацій з метою роз'яснення їх основних прав, свобод та обов'язків, а також відповідальності неповнолітніх за вчинення кримінальних та інших правопорушень;

✓ спільно з відповідними підрозділами місцевих державних адміністрацій організувати проведення нарад, семінарів, консультацій для заступників директорів шкіл з виховної роботи з питань роз'яснення чинного законодавства стосовно захисту прав дитини, зокрема Конвенції ООН про права дитини, Законів України «Про охорону дитинства», «Про освіту», «Про загальну середню освіту» та відповідальності за їх порушення¹³.

Завданнями діяльності щодо попередження та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти є:

➤ створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти, що включає психологічну та фізичну безпеку учасників освітнього процесу;

➤ визначення обставин, причин і передумов поширення булінгу (цькування) в закладі освіти;

➤ підвищення рівня поінформованості учасників освітнього процесу про булінг (цькування);

➤ формування в учасників освітнього процесу нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, усвідомлення булінгу (цькування) як порушення прав людини;

➤ заохочення всіх учасників освітнього процесу до активного сприяння запобіганню булінгу (цькуванню).

До заходів, спрямованих на попередження та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти, належать заходи щодо:

➤ організації належних заходів безпеки відповідно до законодавства (пост охорони, відеоспостереження за місцями загального користування тощо);

➤ організації безпечного користування мережею інтернет під час освітнього процесу;

➤ контролю за використанням засобів електронних комунікацій малолітніми чи неповнолітніми здобувачами освіти під час освітнього процесу;

---

¹³ Бандурка І.О. Система захисту дітей від жорстокого поводження та попередження насильства в сім'ї. *Форум права*. 2014. № 2. С. 47-57.

➤ розвитку соціального та емоційного інтелекту учасників освітнього процесу, зокрема (розуміння та сприйняття цінності прав та свобод людини, вміння відстоювати свої права та поважати права інших, розуміння та сприйняття принципів рівності та недискримінації, поваги до гідності людини, толерантності, соціальної справедливості, доброчесності, вміння втілювати їх у власні моделі поведінки; здатності попереджувати та розв'язувати конфлікти ненасильницьким шляхом; відповідального ставлення до своїх громадянських прав і обов'язків, пов'язаних з участю в суспільному житті; здатності визначати, формулювати та аргументовано відстоювати власну позицію, поважаючи інші, відмінні від власних, думки/позиції, якщо вони не порушують прав та гідності інших осіб; здатності критично аналізувати інформацію, розглядати питання з різних позицій, приймати обґрунтовані рішення; здатності до комунікації та вміння співпрацювати для розв'язання різних суспільних проблем, зокрема шляхом волонтерської діяльності тощо);

➤ підвищення рівня обізнаності учасників освітнього процесу про булінг (цькування), його причини та наслідки, порядок реагування на випадки булінгу (цькування) тощо;

➤ створення в закладі освіти культури, що ґрунтується на нетерпимості до будь-яких форм насильства та дискримінації, зокрема булінгу (цькування) (Наказ МОН України № 1646 від 28 грудня 2019 року «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти»).

РЕКОМЕНДАЦІЇ ПРАЦІВНИКАМ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ВЧИНЕННЯ НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ, В ТОМУ ЧИСЛІ ЖОРСТКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ДІТЬМИ

В результаті узагальнення вітчизняних та зарубіжних практик застосування заходів попередження насильства щодо дітей, слід виокремити ті форми діяльності підрозділів поліції які необхідно активізувати з метою підвищення ефективності діяльності підрозділів поліції (в межах їх компетенції) у цій сфері, зокрема:

1) розробити методичку оперативної обробки повідомлень, які надходять кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству від дітей та інших осіб щодо вчинення відносно них насильницьких дій, шляхом системи ідентифікації особи-заявника та визначення рівнів небезпеки (потенційний, реальний, надзвичайний);

2) розробити систему сповіщення служб втручання (поліції, соціальних служб) щодо реагування на повідомлення про здійснення насильства щодо дітей за рівнями небезпеки (потенційний, реальний, надзвичайний) для необхідності їх оперативного виїзду на місце події з урахуванням наближення їх дислокації;

3) здійснювати постійний моніторинг способу життя сім'ї в якій було вчинено домашнє насильство та насильство щодо дітей, інформація про які занесена до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства щодо дітей (доцільно орієнтуватись на дані, які були внесені ЄДР за останній рік), особливу увагу необхідно здійснювати щодо сімей в яких двічі і більше зафіксовані випадки домашнього насильства, особливо тих які стоять на обліку;

4) одним із напрямків діяльності підрозділів ювенальної превенції Національної поліції доцільно визначити – перевірку закладів виховання дітей (дитячих будинків і загальноосвітніх школи-інтернатів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, усіх типів і форм власності) у тому числі будинків сімейного типу на предмет дотримання прав і свобод дітей а також проведення бесід щодо фактів насильства над дітьми чи умов, які можуть до цього привести;

5) також одним із напрямків діяльності підрозділів ювенальної превенції Національної поліції доцільно визначити - контроль за виконанням кривдниками (щодо дітей, або коли дитина стала свідком насильства) спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії зокрема – термінового заборонного припису стосовно кривдника та обмежувального припису стосовно кривдника, який застосований за рішенням суду;

6) систематизувати напрямки взаємодії поліції з іншими суб'єктами у сфері запобігання насильству щодо дітей (у відповідному Порядку, затвердженому Постановою КМУ від 22 серпня 2018 р. № 658) з визначенням конкретних заходів, які спрямовані не на виявлення та фіксацію домашнього насильства, а на координацію щодо застосування заходів профілактики (недопущення) вчинення насильства щодо дітей.

РОЗДІЛ 5. ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ВЧИНЕННЯ НАСИЛЬСТВА ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ДІТЕЙ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ)

ТРАДИЦІЙНИЙ АНАЛІЗ, КОДИФІКАТОР, ЖАНР, ЗМІ, ПУБЛІКАЦІЯ, ІНТЕРНЕТ-РЕСУРС, НАСИЛЬСТВО, ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО, ДІТИ, БУЛІНГ, ЗГВАЛТУВАННЯ, РОЗБЕЩЕННЯ, ПОБИТТЯ, ЗНУЩАННЯ, ВБИВСТВО, КАТУВАННЯ, СІМ'Я, СУСІДИ, ПРАВООХОРОНЦІ, ШКОЛА, ДИТЯЧИЙ САДОЧОК, БУДИНОК СІМЕЙНОГО ТИПУ, ІНТЕРНАТ

Висвітлені у ЗМІ особливості кримінальних правопорушень у сфері вчинення насильства по відношенню до дітей, вивчалися методом традиційного аналізу матеріалів Інтернет-ресурсів (100 матеріалів).

Об'єкт дослідження: матеріали Інтернет-ресурсів, в яких відображена інформація щодо кримінальних правопорушень у сфері насильства по відношенню до дітей за період 2018-2022 рр.

Предмет дослідження: специфіка висвітлення проблем кримінальних правопорушень у сфері насильства по відношенню до дітей в Інтернет-публікаціях.

Мета дослідження: вивчення особливостей відображення у ЗМІ правопорушень у сфері насильства по відношенню до дітей.

У процесі дослідження було:

- проаналізовано жанр статей;
- авторство публікації;
- джерела походження інформації;
- проаналізовано об'єкти (правопорушників та потерпілих) публікацій;
- проаналізовано основні причини насильства по відношенню до дітей;
- проаналізовано основні наслідки насильства по відношенню до дітей;
- визначено вид правопорушення;
- з'ясовано ким доводяться правопорушники потерпілим дітям;
- з'ясовано кількість дітей у сім'ях, де трапилося насильство по відношенню до дітей;
- проаналізовано дії служби у справах дітей;
- проаналізовано дії правоохоронних, судових органів, адміністрацій освітніх закладів, тощо;
- проаналізовано дії сусідів, батьків, вчителів, вихователів, які не здійснювали насильство по відношенню до дітей.

КОДИФІКАТОР

Загальна кількість матеріалів	100
-------------------------------	-----

ХАРАКТЕРИСТИКА СТАТТІ:

T-1. РІК ПУБЛІКАЦІЇ:

	%

T-2. ГЕОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОНТЕНТУ (ЛОКАЛЬНІСТЬ):

	%

T-3. АВТОРСТВО (ДЖЕРЕЛО ПОХОДЖЕННЯ МАТЕРІАЛІВ):

	%

T-4. ЖАНР:

	%

T-5. СТАТТІ ЗАКОНІВ УКРАЇНИ, ЗА ЯКІ ПЕРЕДБАЧЕНА КРИМІНАЛЬНА ТА АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

	%

T-6. МІСЦЕ СКОЄННЯ НАСИЛЬСТВА ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ДІТЕЙ:

	%

T-7. ВИД ПРАВОПОРУШЕННЯ:

	%

T-8. ПРИЧИНИ НАСИЛЬСТВА ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ДІТЕЙ:

	%

T-9. НАСЛІДКИ НАСИЛЬСТВА ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ДІТЕЙ:

	%

T-10. ВІК ТА СТАТЬ ПОТЕРПІЛИХ:

	%

T-11. ВІК ТА СТАТЬ ОСОБИ, ЩО СКОЇЛА НАСИЛЬСТВО НАД ДІТЬМИ:

	%

T-12. КИМ ДОВОДИТЬСЯ ПРАВОПОРУШНИК ПРАВОПОРУШНИК ДИТИНИ:

	%

T-13. СУДИМІСТЬ ПРАВОПОРУШНИКА:

	%

T-14. КІЛЬКІСТЬ ДІТЕЙ У РОДИНІ:

	%

T-15. ДІЇ СЛУЖБ У СПРАВАХ ДІТЕЙ:

	%

T-16. СТАН ПРАВОПОРУШНИКА, В ЯКОМУ БУЛО СКОЄНО ПРАВОПОРУШЕННЯ:

	%

T-17. ЗАПОБІЖНИЙ ЗАХІД:

	%

T-18. ДІЇ ПРАВОПОРУШНИКІВ:

	%

T-19. ДІЇ СУДОВИХ, ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА ІНШИХ СЛУЖБ, ЗАКЛАДІВ:

	%

T-20. ДІЇ СУСІДІВ, ПЕРЕХОЖИХ, БАТЬКІВ, ВЧИТЕЛІВ:

	%

ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ матеріалів 100 (2018-2022pp) – 100 %

Матеріали, в яких висвітлювалися причини та наслідки вчинення насильства по відношенню до дітей, охоплювали період з 2018 по 2022 роки. Найбільше матеріалів було проаналізовано за 2021 рік – 42,0%, 2019 – 17,0 % та 2020 – 18,0 %. (Див. Табл. 1)

Таблиця 1

Рік публікації

Рік	%
2018	8
2019	17
2020	18
2021	42
2022 (7 місяців року)	15
Всього	100

Проаналізовано найбільше матеріалів, що висвітлені на інтернет-ресурсах, де йшлося про події насильства по відношенню до дітей у таких областях як Київська – 13,0 %, Волинська – 10,0 %, Дніпропетровська – 9,0 % та Одеська – 8,0 % – по 5,0 %. (Див.Табл.2)

Таблиця 2

Географічні характеристики контенту

	%
Харківська	4
Сумська	5
Донецька	5
Дніпропетровська	9
Вінницька	4
Київська	13
Чернівецька	1
Тернопільська	1
Миколаївська	2
Одеська	8
Кіровоградська	1
Запорізька	4
Івано-Франківська	1
Закарпатська	4
Полтавська	2
Чернігівська	1
Рівненська	3
Херсонська	2
Львівська	4
Житомирська	5
Волинська	10
Черкаська	3
Хмельницька	4
Не вказано	4
Всього	100

Авторами матеріалів, які були проаналізовані, були у 43,0 % журналісти, у 45,0 % випадків інтернет-ресурси були безособові, не було вказано автора статті чи повідомлення, авторами 8,0 % публікацій були відділи поліції в області та прес-служби поліції, авторами 4,0 % матеріалів були судді, тобто це були судові рішення. (Див. табл.3)

Таблиця 3

Авторство (джерело походження матеріалів)

	%
Журналіст, аналітик	43
Інтернет-ресурс (безособовий)	45
Відділ поліції в області, прес-служба поліції	8
Суддя	4
Всього	100

Половина проаналізованих матеріалів – 51,0 % це *інформаційне повідомлення*, в якому коротко та стисло викладено суть події, проблеми, 39,0 % матеріалів – це інформаційно-публіцистична стаття. (Див. табл.4)

Таблиця 4

Жанр	%
Інформаційне повідомлення	51
Інформаційно-публіцистична стаття	39
Інформаційно-аналітична стаття	6
Рішення суду	4
Всього	100

В 57,0 % матеріалів, що були проаналізовані, була інформація про статті, за які передбачена відповідальність за правопорушення або ж вказані санкції. Найбільше із них йшлося про загрозу тюремним строком, де не було вказано конкретну статтю закону – 15,0 %, в 10,0 % випадків було вказано ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, у 4,0 % матеріалів згадувалася стаття 125 Кримінального кодексу України, по 3,0 % матеріалів, де вказана стаття 166 Кримінального кодексу України, ч.1 ст. 121 Кримінального кодексу України, стаття 156 Кримінального кодексу України та стаття 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення (Див. табл.5).

Таблиця 5

Статті Кримінального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, які були зазначені в матеріалах

	Кількість
Загрожує тюремний строк – 15,0 %	
Матері загрожує тюремний термін до 5 років	1
Батькові загрожує до 15 років за ґратами	1
Зловмиснику інкримінують покарання за статтею зґвалтування або вчинення розпусних дій щодо малолітньої особи, якою опікується, якщо вину доведуть в суді йому загрожує 12 років в тюрмі	2
Вітчиму загрожує до 8 років за ґратами	2
Загрожує від 9 до 15 років тюрми або довічне ув'язнення	1
Зловмиснику загрожує до 15 років в'язниці	1
Санкція від трьох до восьми років	1
За розбещення малолітньої загрожує від п'яти до восьми років позбавлення волі	2
Загрожує лише штраф. Якщо ушкодження медики визнають серйознішими, статтю пере kwalіфікують на більш сувору, яка передбачає до 3 років ув'язнення	1

Чоловіка засудили до 10 років позбавлення волі	1
Досудове розслідування, за скоєний злочин передбачене покарання позбавлення волі на строк від 10 до 15 років	1
За побиття матері загрожує обмеження чи позбавлення волі строком до 2 років	1
Загрожує ув'язнення та позбавлення батьківських прав – 1,0 %	
Матері загрожує ув'язнення та позбавлення батьківських прав	1
ст. 125 КК України – 4,0 %	
Відкрито кримінальне провадження за Ч.1 ст. 125 КК України (умисне легке тілесне ушкодження) матері загрожує покарання у вигляді штрафу, громадських робіт або ж виправних робіт строком до 1 року	1
Ст. 125 КК України	1
Відкрито кримінальне провадження за ч.1 ст.125 КК України, ч.1 ст. 126-1 КК України та ч.1 ст.129 КК України	1
Розпочато кримінальне провадження за ст. 125 ч.1 та ч.1 ст. 137 КК України	1
Ст. 166 КК України – 3,0 %	
Ст. 166 КК України	1
Ст. 166 КК України загрожує до 5 років тюрми	1
Ст.137 КК України (неналежне виховання дітей, якщо це їм завдало шкоди)	1
Ст.173 КУпАП – 2,0 %	
Ст.173 КУпАП	2
ст.173-4 КУпАП – 3,0 %	
Вина доведена судом у правопорушенні ч.1 ст. 173-4 КУпАП	1
Складено один протокол за ст.173-4 КУпАП	1
ст.173-4 КУпАП	1
ст. 173-2 КУпАП – 10,0 %	
На матір складено адміністративний протокол за ст. 173-2 КУпАП	2
На вітчима складено адміністративний протокол за ч.1 ст. 173-2 КУпАП	2
Складений адміністративний протокол за ч.2 ст. 173-2 КУпАП	2
На матір склали адміністративний протокол ст. 184 та ст. 173-2 КУпАП	1
Складено адміністративний протокол за ч.1 ст. 173-2 КУпАП	3
ч.2 ст.115 КК України – 1,0 %	
Кримінальне провадження за ч.2 ст.115 КК України від 10 до 15 років або довічне ув'язнення	1
ч.3 ст.135 КК України – 1,0 %	
за ч.3 ст.135 КК України (матері загрожує від трьох до восьми років тюрми)	1
ст. 156 КК України – 3,0 %	
Ч.4 ст.153 КК України та ч.2 ст. 156 КК України, загрожує до 10 років позбавлення волі	1
Ч.2 ст. 156 КК України	2

Видача обмежувального припису – 1,0 %	
Розгляд справи про видачу обмежувального припису	1
Виправні роботи – 2,0 %	
Виправні роботи 190 годин	1
За жорстоке поводження з дитиною матері загрожує адмінарешт або 40 годин громадських робіт	1
Грати або штраф – 1,0 %	
Суд вирішить чи буде батько за ґратами чи просто сплатить штраф	1
Штраф, громадські роботи – 1,0 %	
В разі доведення вини, учителю загрожує накладення штрафу від 850 до 1700 гривень, або громадські роботи на строк від 20 до 40 годин	1
ч.1 ст. 121 КК України – 3,0 %	
Розпочато кримінальне провадження за ч.1 ст. 121 КК України	2
Розпочато кримінальне провадження за ч.1 ст. 121 КК України та ч.3 ст.135 КК України	1
ст.126 КК України – 2,0 %	
Вихователька звільнена, а поліція відкрила кримінальне провадження за ч. 1 ст.126 КК України (побої та катування), загрожує штраф або виправні роботи терміном до одного року	1
Оголошено підозру за ст126-1 КК України, передбачено покарання у вигляді громадських робіт на строк від 150 до 240 годин або арешту на строк до 6 місяців, або обмеження волі	1
Догана – 1,0 %	
Учителю, що образив дівчаток загрожує покарання у вигляді догани	1
Відсторонення від роботи, звільнення – 3,0 %	
Вчительку звільнили за статтею про систематичне невиконання службових обов'язків (булінг над дітьми)	1
Можливо тренера відсторонять від роботи	1
Вчителя початкових класів звільнено з обійманої посади за вчинення аморального поступку, не сумісного з провадженням даної роботи (п.3 ст.41 Кодекс законів про працю України)	1
Не вказано	43
Всього	100

Половина – 52,0 % скоєних правопорушень по відношенню до дітей відбулися дома, де проживають діти; 25,0 % насильства сталося в закладах освіти: в школі сталося 16,0% правопорушень та 9,0 % в дитячих садочках; 13,0 % в притулках, будинках-інтернатах, будинках сімейного типу (Див. табл.6)

Таблиця 6

Місце скоєння насильства по відношенню до дітей

Місце скоєння правопорушення	%
Вдома – 52,0 %	
Дома	52
Будинок сімейного типу, інтернат – 13,0 %	
В будинку сімейного типу	5
Притулок (нині має статус соціально-психологічної реабілітації)	1
Дитячий притулок	1
Дитячий будинок-інтернат для з психічними та неврологічними розладами	1
Будинок-інтернат	2
Дитячий будинок	3
За місцем мешкання правопорушника – 2,0 %	
Жінка-педагог за місцем свого мешкання займалась підготовкою дітей до школи	1
Рідний батько, який після розлучення з матір'ю не проживає з родиною, запросив до себе доньку та погрожуючи ножом та пістолетом примусив доньку до інтиму та зґвалтував її	1
В школі – 16,0 %	
В класі на уроках	8
На позакласному занятті	1
В спортивній школі плавання	1
На уроках та перерві	2
В школі	4
В дитячому садочку – 9,0 %	
В дитячому садочку	9
В громадському місці – 2,0 %	
Сторонні люди знайшли 6-річну дитину, що втекла з дому, тому що боїться маминого співмешканця	1
В розважальному центрі	1
На вулиці, біля будинку – 6,0 %	
На дорозі	1
Біля будинку	2
На вулиці (11-річний хлопчик в 19.00 вечора сам гуляв та не хотів іти додому, бо там мама може бути в поганому настрої), за тиждень до цього вона його побила	1
Хлопчик вночі сам без догляду старших знаходився біля будинку	1
По дорозі знайшла скло та нанесла собі чисельні порізи лівої руки (мати не пустила додому, бо розпивала спиртні напої з друзями)	1
Всього	100

Побиття та нанесення тілесних пошкоджень є найчастішим видом насильства по відношенню до дітей – 34,0 %, булінг в школі та дитячому садочку – 25,0 %, психологічне насильство та побиття – 7,0 %, згвалтування, розбещення – 13,0 % (в тому числі 1,0 % побиття та сексуальні домагання), психологічне насильство – 8,0 %, також побиття, знущання та катування – 7,0% випадків злочинів, 4,0 % злочинів було побиття та вбивство (Див. табл.7).

Таблиця 7

Вид правопорушення

	%
Побиття, нанесення тілесних пошкоджень – 34,0 %	
Побиття	19
Систематичне побиття	3
Б'ють батьки	2
Батько ударив доньку в живіт	1
Вітчим вдарив дитину, потім схопив і кинув об підлогу	1
Била по спині, смикала за волосся, вигнала з дому	1
Нанесення ударів розпеченою кочергою	1
Нанесення легких тілесних ушкоджень (закрита черепно-мозкова травма, струс головного мозку важкого ступеня, забій органів грудної клітини, перелом ребер – 5-річний хлопчик, у 7-річної дівчинки струс мозку, у двох інших забої, садна) побив 4 своїх дітей	1
Нанесення тілесних ушкоджень	4
Мати ударила декілька разів сина, а потім добивала його ногами та кричала «ненавиджу»	1
Булінг в школі, садочку – 25,0 %	
Цькування, агресивний істеричний напад, приниження гідності, обзиваючи дебілом, чмом, іншими принизливими виразами, залякування поліцією; через день цькування повторилися	1
Зігнання злості вчителем на дитині	2
Вчитель грубо штовхала та біла учня з розладами аутичного спектру, щоб посадити за парту	1
Вчителька запхнула до рота учениці папір, кидає на дітей циркуль, б'є головою об парту та руках	1
Вчителька ударила по обличчю дівчинку на уроці, скинувши спочатку блокнот і ручку з парти, дівчинка сказала на неї «дура» за що отримала по обличчю	1
Вихователька вдарила хлопчика по губах на прогулянці	1
Вчитель кричала, біла по столі, принижувала дівчину	1
Заклеїла скотчем рот хлопчику	1
Вихователі зв'язали скотчем руки та ноги дитині та заклеїли рот скотчем	1
Вихователька заклеїла дитині рот скотчем, давала потиличники	1

Вихователь заклеїла скотчем рот дитині	1
Вихователь заклеювала дітям рот скотчем та ставила в куток	1
Вчителька початкових класів під час уроків та перерви словесно ображала дітей та била (ляпаси по обличчю) їх за шафою	1
Вихователі застосовують фізичний вплив, кричать на дітей, лаються при них, залякування, в хлопчика синяк під оком	1
Прийиження, видалення з класу, заборона піти до туалету, підвищений тон, крик, необґрунтовані оцінки, висміювання помилок дитини перед всім класом	1
Вчителька кричала та кілька разів ударила по голові	1
Вчителька вдарила по голові, розбила губу, ударила кулаком у спину, лайка, приниження	1
Тренер по плаванню вживала такі слова як «даун», «недорозвинутий», останньою краплею став інцидент, коли підліток не зміг виплисти там, де вказала тренер, бо захлибнувся, тоді вона вхопила його за волосся та опустила голову в те місце, де він мав виплисти, він вдарився головою об бортик	1
Вихователь б'є дітей «чарівною паличкою» (дерев'яною дудкою), відправляє до порожньої кімнати, погрожує заклеїти очі клеєм	1
Вчителька змушувала учня їсти папір, розмахувала перед ним ножом та хотіла, щоб він писав кров'ю з пальця, якщо в нього не має ручки	1
Вчителька вилаяла та нахамила двом ученицям, наговорила гидот про їх батьків, обізвавши тупими	1
Прийиження, нецензурна лайка, образливі слова «собака та тварина», «гадюка», «двієчник», «скотиняка», «баран», «бездара», «вибіг з лісу», хапала за руку, шарпала за одяг (директор школи)	1
Психологічний вплив на дітей	2
Побиття, знущання та катування – 7,0 %	
Хлопчика тримають під замком у котельні без вікон, з відром для потреб, замість туалету, мати б'є палицею	1
Побиття, знущання	2
Бабуся б'є онуку палицею та поселила онуку разом з козами	1
Побиття, приниження (в притулку застукали підлітків, як мали інтимні стосунки, вихователі викликали охоронне агентство, вони приїхали і почали бити дітей, хлопця облили холодною водою, дівчину били, це все на очах у інших дітей), також побиття інших дітей не тільки з боку вихователів, а й поліцейського; саджали в ізолятор, брали за горло, за волосся та били об стінку	1
Вітчим систематично б'є, ставить колінами на сиру гречку, лупцює хворостоною, морить голодом, відбирає телефон, гроші, які їй дарують дідусь та бабуся, погрожує разом із матір'ю вигнати з дому	1
Мати з співмешканцем насильно вкладали дівчинку (з інвалідністю – проблеми зі слухом та мовленням) спати навіть намагалися задушити, мати постійно кричить, штовхає, погрожує фізичною розправою	1

Побиття та вбивство – 4,0 %	
Вітчим постійно бив, залякував дівчинку, вбив стільцем по голові	1
Батько декілька разів вдарив дівчинку по голові пляшкою з водою, а потім і рукою, а далі поклали дитину спати і пішли у справах	1
Вітчим побив дівчинку ввечері, а вранці знайшов її мертвою	1
Побиття, знущання та залишення в небезпеці, що призвело до смерті дитини (зобої, гематоми, гематоми на голові, садна по всьому тілу і рвана рана вушної раковини)	1
Побиття та сексуальні домагання – 1,0 %	
Побиття, сліди крові на одязу та сексуальні домагання (брат директора торкався дівчат до різних частин тіла)	1
Зґвалтування, розбещення – 12,0 %	
Батько протягом року гвалтував свою 12-річну дочку	1
Батько протягом року гвалтував свою 10-річну дочку	1
Батько зґвалтував свою 14-річну доньку	1
Вітчим, погрожуючи фізичною розправою, неодноразово вступав у статеві зносини з малолітньою пасербицею	1
Вітчим зґвалтував 13-річну пасербицю	1
Жінка-педагог разом з чоловіком під час надання приватних занять, виник умисел на задоволення своєї статевої пристрасті з малолітніми відвідувачами занять	1
Вітчим розбещував малолітню дочку	1
Батько знімав порно з 9-місячною донькою	1
Керівник дитячого будинку вчиняв розпусні дії та сексуальне насильство відносно дівчаток, що виховуються в дитячому будинку	1
Батько гвалтував вихованку дитячого будинку сімейного типу та примушував дивитися порнографію	1
Дід намагався зґвалтувати онучку	1
Дід розбещував онуку, торкався статевих органів, робив боляче	1
Психологічне насильство та побиття – 7,0 %	
Приниження, обзивання та побиття ногами по голові та тулубі	1
Домашнє насильство фізичне та психологічне	6
Психологічне насильство – 8,0 %	
Своєю поведінкою лякав членів сім'ї, кричав на дітей	1
Мати не пустила дівчинку додому, бо розпивала спиртні напої з друзями	1
Співмешканець мами постійно ображає та погрожує фізичною розправою, відбирає гроші у жінки, які дає колишній чоловік на дитину	1
Домашнє насильство психологічне	4
Домашнє насильство (вигнав дружину з 4-річною дівчинкою на мороз, а з дворічною донькою забарикадувався в будинку), поліцейським погрожував гвинтівкою	1
Невиконання батьківських обов'язків – 2,0 %	
П'яна мати викликала поліцію, подумавши, що дитина втекла з дому, хоча вона просто не помітила дочку дома	1
Діти отруїлися грибами, а мати тиждень не зверталася до лікарні	1
Всього	100

Причин насильства по відношенню до дітей виявилось досить багато, хоча ніякі причини не повинні ставати загрозою для дитячого фізичного та психічного здоров'я. Тож, найбільше виявилось причин, коли насильство застосовувалося з метою виховання – 21,0 %, п'янство батьків, неблагоплучність, проблемність сім'ї – на другому місці – 15,0 %, у 13,0 % випадків – це задоволення статевої пристрасті; іноді невідомі причини насильства, але постійно відбувається домашнє насильство (фізичне, психологічне) – у 10,0 % випадків, зігнання люті, злості на дитині зустрічається у 9,0 % випадків, причиною також є конфлікт між батьками дитини, а жертвою виступає дитина – 6,0 % випадків. (Див. табл.8).

Таблиця 8

Причини насильства по відношенню до дітей

	%
Конфлікт між батьками – 6,0 %	
Батько побив дітей через те, що вони пустили до хати маму, яка цілий день десь гуляла	1
Конфлікт мами та батька дітей	3
Батько тиран, постійно бив маму дитини	1
Співмешканець домашній кривдник	1
П'янство батьків, проблемна, неблагополучна сім'я – 15,0 %	
П'яний вітчим	2
П'яний батько	3
П'яна мама	5
Дитина заважала своїм плачем чаркувати	1
Сім'я перебуває на обліку у соціальних служб як проблемна	2
Не вказано (але дівчинка з сестричкою вже були раз вилучені у матері та проживали будинку сімейного типу)	1
Не вказано, але діти вже були вилучені від матері та повернуті через суд	1
Зігнання злості, люті на дитині – 9,0 %	
Після сварки з чоловіком зігнала злість на доньці 9-ти місяців	1
Зігнання злості	1
Подзвонили з банку з нагадуванням про повернення кредиту, дитя плакало, жінки не було вдома, він зі злості вдарив сина двічі по щоці	1
Діти відкривають книжку не на тій сторінці	1
Вітчим подарував дитині телефон, але заборонив ним користуватися, а коли побачив, що дитина заблокувала телефон, розізлився та побив хлопчика	1
Роздратування, війна	1
Дівчинка відмовилась їсти картоплю з хлібом	1
Про причину люті щодо дитини мати говорити не хоче, каже, що ситуація не варта уваги	1
Вчителька роздратувалась, бо після того як декілька разів пояснила, хлопчик все рівно не зрозумів	1

З метою виховання – 21,0 %	
З метою виховання	6
Ударила за те, що її назвали «дура», хоча сама перша скинула речі з парти дитини	1
Дитина лихословила на прогулянці в садочку	1
Вчителька била дітей	3
Побиття та приниження дітей в притулку	2
Побиття та залякування в дитячому садочку	3
Побиття в дитячому будинку	1
Булінг стосовно своїх учнів	1
З метою виховання, за те що син почав красти, обманювати, грубо спілкуватися, погулювати школу, без дозволу виходити з дому, повертатися пізно вночі	1
На перерві вчитель почула лайливе слово від учня та зробила зауваження, принизивши гідність дитини, інший учень заступився, огризнувся за що був підданий булінгу протягом двох днів	1
По причині того, що дівчина оформлювала закордонний паспорт і не була присутня на уроці, це розлютило вчителя, яка вважає, що ніяких сімейних обставин не може бути, щоб пропускати уроки, тільки похорони рідних та їх тяжка хвороба	1
«Жарти» вчителя – 1,0 %	
Вчителька говорить, що так пожартувала, а діти не зрозуміли	1
Покарання за проступки – 9,0 %	
Дві учениці запізнилися на урок, через що учитель, який немає до них відношення вилаяв, наговорив гидот про батьків	1
Діти 7 та 8 років приглядали за 9-місячним братиком та відволіклися, а він обпик собі пальці, тоді батько, аби вони відчували як боляче молодшому, розпик у печі кочергу і побив нею дітей	1
Дівчинка порвала книгу	1
Кришать хліб під час обіду, не хочуть спати	1
Дитина голосно розмовляла	1
Порушення поведінки на уроках, забув книгу	1
Вихователька карала за неслухняність	1
Стрес через постійний плач дитини, якій немає й місяця, мати побила та пішла на побачення	1
Хлопчик робить побутову шкоду (міг зламати дверну ручку або телевізор заблокувати, подряпати фанерою підлогу)	1
Бешкетування дітей – 7,0 %	
Дівчинка бешкетувала та не слухалась, тому п'яна матір не стрималась та вдарила	1
Мати не могла заспокоїти дитину (не сподобалась поведінка дитини)	2
Син був нечемний	1

Через неслухняність під час тихої години зв'язали скотчем	1
Не хотіли лягати спати і шуміли	2
Страх за дитину – 1,0 %	
Співмешканець матері лякався за дитину, бо хлопчик побіг у бік проїжджої частини і міг потрапити під колеса авто	1
Неналежне виконання службових обов'язків – 3,0 %	
Побиття, задоволення статевої пристрасті (сімейна пара, що надавала індивідуальні заняття з послуг логопеда)	1
Була та штовхала учня щоб посадити за парту (дитина з розладами аутичного спектра)	1
Через конфлікт дітей в школі, класний керівник почала відкрити зганяти злість на дитині	1
Задоволення статевої пристрасті – 13,0 %	
Гвалтування дочки	3
Гвалтування дочки та примушування дивитися порнографію	1
Гвалтування пасербиці	2
Сексуальне насильство над дітьми	1
Розбещення малолітньої, сексуально домагався	1
Зйомка порно з 9-місячною донькою	1
Задоволення своїх сексуальних потреб шляхом демонстрації дітям свого інтимного органу, доторками ним до їх тіл та схиляння до зворотних дій	1
Дід намагався згвалтувати онучку	1
Дід розбещував онуку	1
Сексуальні домагання (брат директора торкався дівчат до різних частин тіла)	1
З невідомих причин – 3,0 %	
Не вказано причину (побиття та знущання)	2
Не вказано причину, але дівчинка з проламаним черепом в реанімації	1
Домашнє насильство – 10,0 %	
Причину не вказано (домашнє насильство фізичне та психологічне)	5
Причини не вказано (фізичне домашнє насильство, в будинку-інтернаті)	2
Домашнє насильство психологічне	3
Невиконання батьківських обов'язків – 1,0 %	
Діти отруїлися грибами, а мати тиждень не зверталась до лікарів	1
Сварка між батьком та донькою – 1,0 %	
Сварка між батьком та донькою	1
Всього	100

Через вчинене насильство по відношенню до дітей, маємо досить таки страшні наслідки: в 19,0 % випадків дітей було доставлено до лікарні, серед яких 5,0 % доставлені в реанімацію в тяжкому стані, у 14,0 % випадків у дітей були психологічні проблеми, пригнічений емоційний стан, у 10,0 % –

синці та набряки, подряпини, садна, був присутній страх у 13,0 %, потрапили в центр соціально-психологічної реабілітації та до кризового центру – у 9,0 % випадків; страх, відмова ходити до школи та садочка – 8,0 % (Див. табл. 9).

Таблиця 9

Наслідки насильства по відношенню до дітей

	%
Доставлені в лікарню – 19,0 %	
Дівчинка доставлена в реанімацію без свідомості з великою кількістю тілесних ушкоджень	1
Дівчинка 12 років з нудотою, діареєю та болем у животі доставлена в лікарню, пізніше доставили її сестру 4-х років в стані коми і з низьким тиском, сестри померли 13-річний брат в тяжкому стані, 10-річна сестра та 2-річний брат – стан стабільний	1
Дівчинка з проламаним черепом, побитою, паралізованою доставлена в реанімацію	1
Дівчина з травмою живота доставлена в лікарню, її прооперували	1
Дівчинк в комі доставлена в лікарню з численними забоями, синцями, переломом ключиці, забої внутрішніх органів (легень, нирок) та перелом руки	1
Перелом склепіння та основ черепа, епідермальний вилив з кореневої ділянки зліва, орбітальна гематома зліва, забійні садна голови (в реанімації)	1
Нанесення легких тілесних ушкоджень (закрита черепно-мозкова травма, струс головного мозку важкого ступеня, забій органів грудної клітини, перелом ребер – 5-річний хлопчик, у 7-річній дівчинки струс мозку, у двох інших забої, садна) побив 4 своїх дітей	1
Численні тілесні ушкодження, синці, перелом променевої кістки і травма голови	1
Численні гематоми	3
Синці, на обличчі та в носі кров, через що ледве дихав, знаходиться в лікарні, потребує додаткового обстеження, є підозра на перлом кісток черепа	1
Синці, забої, закрыта черепно-мозкова травма	1
Синці, струс мозку	2
Струс мозку, забиття тіла	1
Обпіки досить глибокого степеню, гнійні рани (оскільки батьки не звернулись одразу до лікарів)	1
Зламана ключиця	1
Для огляду та фіксації тілесних ушкоджень	1
Втеча з дому – 7,0 %	
Хлопець втік з дому та перебуває у обласному центрі соціально-психологічної реабілітації, часто плаче	1

(11-річний хлопчик в 19.00 вечора сам гуляв та не хотів іти додому, бо там мама може бути в поганому настрої), за тиждень до цього вона його побила	1
Втеча з дому через знущання вітчима	1
Втеча з притулку	1
Втеча дітей з дитячого будинку сімейного типу	1
Малолітня дитина в 01.20 годин ночі без догляду дорослих знаходилася сама на вулиці	1
Через тиск і знущання батька дівчинка втекла з дому	1
Нанесення дитиною собі фізичної шкоди – 2,0 %	
Дівчинка спричинила собі численні порізи руки	1
Спроба вкоротити собі віку	1
Смерть дитини – 4,0 %	
Постійні синці, заляканість, смерть дитини від удару стільцем по голові	1
Синці на обличчі після побиття та смерть від того, що захлинулася блювотинням, адже дитині було зле, а поруч нікого не було	1
Побиття дитини та залишення її в небезпеці, що призвело до смерті	1
Побиття, знущання та залишення в небезпеці, що призвело до смерті дитини (зобої, гематоми, гематоми на голові, садна по всьому тілу і рвана рана вушної раковини)	1
Синці та набряки, подряпини, садна – 10,0 %	
Синці на обличчі та набряки навколо очей	2
Гематоми обличчя, та ока, крововилив м'яких тканин обох щік та лівого ока	1
Синці, садна, на сідницях, спині, нижче сідниць, на ногах, мали різний термін давності – побив паском	1
Синці й подряпини	1
Розбита губа, підбиті зуби	1
Ознаки тілесних ушкоджень на спині, сідницях та ногах	1
Садна на обличчі	2
Сліди побиття та крові	1
Психологічні проблеми, пригнічений емоційний стан – 14,0 %	
Пригнічений емоційний стан дитини	4
Пригнічений стан, голод	1
Дівчинка почала заїкатися при розмові	1
У хлопця сталася істерика, ридав, не зміг сам дійти додому	1
Збуджений психічний стан	2
Дівчатка розплакалися (у однієї дівчинки батьки незрячі, а вчитель на них наговорила гидот)	1
Нанесли шкоду психічному здоров'ю дитині, став замкнутий, не хотів ходити до школи	1
Мати покинула сім'ю та вимагала зустрічі з дітьми, забрала ноутбук та телевізор, які належать дітям	1

Дівчинка після того як її розбещував дід перестала читати, не пише, не спілкується з однолітками, кричить, плаче	1
Приниження вчителем	1
Страх – 13,0 %	
Страх, боязнь батька	2
Страх, плач дитини	2
Страх, боязнь	6
Страх, дитині сниться, що вчителька його топить	1
Діти бояться батька, були свідками насильства батька над матір'ю	2
Страх та відмова ходити до школи, садочку – 8,0 %	
Дитина не хотіла йти в садочок, бо вихователька вдарила по губах	1
Діти не хотіли ходити до школи, бо їх била та ображала вчителька	2
Не хотіла йти до садочку, страх	3
Діти не хочуть ходити до школи, бо їх б'є вчителька	1
Про наслідки для хлопчика (аутиста), якого била вчителька не відомо, а інші діти вибігають з класу, бо не хочуть бачити як їх друга б'ють	1
Потрапили в центр соціально-психологічної реабілітації та до кризового центру – 9,0 %	
Потрапили до центру соціально-психологічної реабілітації	5
Дітей з мамою доставлено до кризового центру, їх оглянули лікарі та виявили на тілах синці	1
Дитина з батьком доставлена в кризовий центр	1
Хлопець 18 років потрапив до кризового центру, молодша сестра під опікою служби у справах дітей та сім'ї	1
Дівчинку доставили в реабілітаційний центр	1
Фізичний біль та шкода психічному здоров'ю – 5,0 %	
Фізичний біль та шкода психічному здоров'ю	3
Стресовий стан через цькування та приниження, учень ударив кулаком по стіні, як наслідок перелом зап'ястя правої руки	1
Фізичний біль та розбещення	1
Діти не проживають дома – 2,0 %	
Діти з мамою вимушені проживати окремо від батька	1
Дітей забрали з сім'ї	1
Здоров'ю дитини нічого не загрожує – 1,0 %	
Здоров'ю дитини нічого не загрожує (батько знімав порно з 9-місячною донькою)	1
Не вказано – 6,0 %	
Не вказано	1
Не вказано (домашнє насильство)	2
Не вказано (сексуально домагався вітчим)	1
Не вказано (згвалтування батьком)	2
Всього	100

В публікаціях було вказано про насильство над 124 дітьми, з яких 42,7 % (53 особи) це дівчатка, 34,7 % (43 особи) – хлопчики, 9,7 % (12 осіб) діти вік та стать не вказані, але ходять в садочок (дошкільного віку), 12,9 % (16 осіб) дітей вік та стать не вказана в публікаціях. Також в чотирьох публікаціях зовсім не було інформації про вік, стать та кількість дітей, оскільки насильство мало масовий характер та відбувалося в дитячих притулках та інтернатах.

Слід зазначити, що дітей виявилось більше, ніж проаналізованих публікацій (більше 100), оскільки насильство могло відбуватися одразу над двома та більше особами. (Див. табл.10)

Таблиця 10

Вік та стать потерпілих

Вік та стать потерпілих дітей	Кількість
Діти від народження до 5 років – 21 осіб (16,9 %)	
<i>Дівчатка від народження до 5 років – 14 осіб (11,3 %)</i>	
Дівчинка 4 роки	2
Дівчинка 4 роки (в реанімації)	2
Дівчинка 3 роки (1 в реанімації)	3
Дівчинка 1,3 роки	1
Дівчинка 9 місяців	2
Дівчинка 4 роки	3
Дівчинка 2 роки	1
<i>Хлопчики від народження до 5 років – 7 осіб (5,6 %)</i>	
Хлопчик 5 років (в реанімації)	1
Хлопчик 3 роки	1
Хлопчик 2 роки	2
Хлопчик 6 місяців	1
Хлопчик менше місяця (в реанімації)	1
Хлопчик 3 місяці	1
Діти від 6 років до 10 років – 31 осіб (25,0 %)	
<i>Дівчатка від 6 до 10 років – 17 осіб (13,7 %)</i>	
Дівчинка 10 років	5
Дівчинка 8 років	2
Дівчинка 7 років(одна з інвалідністю)	5
Дівчинка 6 років	2
Дівчатка 4-го класу	2
Дівчинка 2-го класу	1
<i>Хлопчики від 6 до 10 років – 14 осіб (11,3 %)</i>	
Хлопчик 7 років	4
Хлопчик 7 років (в реанімації)	1
Хлопчик 8 років	3

Хлопчик (молодшого шкільного віку)	2
Хлопчик 9 років	2
Хлопчик 6 років	2
Діти від 11 до 15 років – 32 особи (25,8 %)	
Дівчатка від 11 до 15 років – 18 осіб (14,5 %)	
Дівчина 15 років	1
Дівчина 14 років	2
Дівчинка 13 років	4
Дівчинка 12 років	9
Дівчинка 11 років	2
Хлопчики від 11 до 15 років – 14 осіб (11,3 %)	
Хлопець 15 років	4
Хлопчик 13 років (в реанімації)	2
Хлопчик 12 років	5
Хлопчик 11 років	3
Діти від 16 до 18 років – 2 особи (1,6 %)	
Дівчата від 16 до 18 років – 1 особа (0,8 %)	
Дівчина 17 років	1
Хлопці від 16 до 18 років – 1 особа (0,8 %)	
Хлопець 18 років	1
Діти (вік яких не вказано) – 10 осіб (8,1 %)	
Дівчатка (вік не вказано) – 3 особи (2,4 %)	
Дівчинка	3
Хлопчики (вік не вказано) – 7 осіб (5,4 %)	
Хлопчик-аутист, що навчається в початковій школі	1
Хлопчики-аутисти, яких побили в інтернаті вихователі	1
Хлопчики	3
Хлопчик (вік не вказаний, але ходить до садочка)	2
Діти (вік та стать не вказані, але ходять до дитячого садочку) – 12 осіб (9,7 %)	
Діти, які ходять до садочка	12
Діти (вік та стать не вказані) 16 осіб (12,9 %)	
Діти (вік та стать яких не вказана)	16
Діти з притулків, будинків-інтернатів (вік, стать та кількість дітей не вказана) – 4 публікацій, де йшлося про насильство над дітьми	
Діти з притулку	1
Підлітки з притулку	1
Діти з будинку-інтернату (кількість не вказана)	2

Насильство відносно дітей здійснюють як жінки так і чоловіки майже, це доводять результати нашого дослідження. Так, жінок-правопорушниць виявилось 51,9 % (з яких 23,6 % жінки до 40 років: 14,5 % це жінки у віці від

18 до 30 років, 9,1 % у віці від 30 до 40 років), чоловіків – 48,1 % (з яких 27,4 % чоловіки до 50 років: 15,7 % чоловіки у віці від 31 до 40 років та 11,8 % – у віці від 41 до 50 років). При цьому у 35,0 % жінок їх вік не було вказано в матеріалах, у 25,5 % чоловіків не був вказаний вік, таким чином про 60,5 % правопорушників не має інформації про їх вік.

Слід зазначити, що правопорушників виявилось більше на 6 осіб, ніж проаналізованих матеріалів, оскільки в 6 матеріалах насильство здійснювали по 2 особи одночасно. Так, це були директор притулку з братом, дід з бабою, прийомна мати з старшим вихованцем, якому 20 років, дві виховательки в дитячому садочку, мати з батьком та жінка-педагог зі своїм чоловіком (Див. табл.11).

Таблиця 11

Вік та стать особи, що скоїла насильство над дітьми

Жінки – 55 особа (51,9 %)	кількість
<i>Жінки від 18 до 30 років – 8 осіб (7,5 %)</i>	
Жінка 30 років	1
Жінка 30 років	1
Жінка 28 років	1
Жінка 25 років	2
Жінка 22 років	1
Жінка 19 років	1
Жінка 27 років	1
<i>Жінки від 31 до 40 років – 5 особи (4,7 %)</i>	
Жінка 38 років	1
Жінка 36 років	1
Жінка 34 роки	2
Жінка 33 роки	1
<i>Жінки від 51 до 60 років – 4 особи (3,8 %)</i>	
Жінка 53 роки	2
Жінка 56 років	1
Жінка 52 роки	1
<i>Жінки від 61 до 70 років – 1 особа (0,9 %)</i>	
Жінка 62 роки	1
<i>Жінки (вік яких не було вказано в матеріалах) – 37 осіб (35,0 %)</i>	
Жінка	37
Чоловіки – 51 особа (48,1%)	
<i>Чоловіки (вік яких не було вказано в матеріалах) – 27 осіб (25,5 %)</i>	
Чоловік	27
<i>Чоловіки старші 60 років – 2 особи (1,9 %)</i>	
Чоловік 65 років	1
Чоловік 64 роки	1

<i>Чоловіки від 51 до 60 років – 4 особи (3,8 %)</i>	
Чоловік 59 років	2
Чоловік 57	1
Чоловік 52 роки	1
<i>Чоловіки від 41 до 50 років – 6 осіб (5,7 %)</i>	
Чоловік 49 роки	1
Чоловік 46 років	1
Чоловік 44 роки	1
Чоловік 44 роки	2
Чоловік 43 роки	1
<i>Чоловіки від 31 до 40 років – 8 осіб (7,5 %)</i>	
Чоловік 38 років	1
Чоловік 37 років	1
Чоловік 36 років	2
Чоловік 34 роки	2
Чоловік 33 роки	1
Чоловік 31 рік (громадянин Франції)	1
<i>Чоловіки від 21 до 30 років – 3 особи (2,8 %)</i>	
Чоловік 28 років	1
Чоловік 27 років	1
Чоловік 23 роки	1
<i>Хлопці до 20 років – 1 особа (0,9 %)</i>	
Хлопець 20 років (колишній вихованець будинку сімейного типу, який разом з матір'ю бив інших вихованців)	1
Всього	106

Майже половина – 44,4 % тих, хто здійснює насильство по відношенню до дітей, є для них найріднішими людьми: мама – 23,6 % та батько 20,8 %. Також серед рідних у 4,7 % випадків кривдниками є бабуся та дідусь та значний відсоток – 10,4 % – це співмешканці мами, вітчим, залицяльники мами. Тож, 59,5 % дорослих, які здійснюють насильство по відношенню до дітей є для них рідними, близькими, яким діти довіряють в першу чергу та від яких залежать матеріально, фізично та морально.

Оскільки насильство по відношенню до дітей відбувається не тільки вдома, а і в закладах освіти, таких як школа, дитячі садочки, дитячі будинки, то найчастіше, звичайно, кривдниками в таких закладах є учителі, вихователі – 27,4 %, керівники та співробітники притулків, дитячих будинків – 9,4 % (Див. табл.12)

Таблиця 12

Ким доводиться правопорушник дитині

	кількість
Мати – 25 особи (23,6 %)	
Мати (в будинку сімейного типу)	3
Мати	22
Батько – 22 особи (20,8 %)	
Батько	20
Батько (прийомної дитини з будинку сімейного типу)	2
Вітчим, співмешканець мами – 11 осіб (10,4 %)	
Вітчим	6
Мамин залицяльник, з яким вона мала стосунки	1
Співмешканець мами	4
Дідусь, бабуся – 5 (4,7 %)	
Нерідний дідусь (батько вітчима)	1
Нерідна бабуся(мати вітчима)	1
Бабуся	1
Дідусь	2
Дорослий колишній вихованець будинку сімейного типу – 1 особа (0,9 %)	
Хлопець, що раніше виховувався в будинку сімейного типу	1
Учителі, вихователі, тренери – 29 особа (27,4 %)	
Учитель (жінка)	13
Учитель, яка не викладає у цих дітей (жінка)	2
Директор школи (жінка)	1
Тренер (жінка)	1
Вихователі	10
Педагог, що надавала приватні уроки	1
Чоловік педагога, що надавала приватні уроки	1
Керівники, співробітники притулків, дитячих будинків – 10 осіб (9,4 %)	
Директор притулку та його брат	2
Співробітники будинку-інтернату	4
Директор дитячого будинку	1
Вихователі в інтернаті, притулку	2
Черговий з режиму в дитячому будинку	1
Правоохоронці – 3 особи (2,8 %)	
Поліцейський	1
Працівники охоронного агентства	2
Всього	106

У 17,0 % матеріалів було вказано про судимість або притягнення до кримінальної відповідальності правопорушників: 10,0 % правопорушників мали кримінальне минуле, 6,0 % – притягувалися до адміністративної відповідальності, в 1,0 % – догана. (Див. табл. 13).

Таблиця 13

Судимість правопорушника

	Кількість
Кримінальне минуле – 10,0 %	
Жінка (мати) має кримінальне минуле через майнові злочини	1
Батько має судимість за крадіжку	1
Жінка (мати) має судимість за крадіжку	1
Вітчим має судимість за вбивство	1
Вітчим має кримінальне минуле	1
Батько вже був судимий за розповсюдження порнографії	1
Вітчим має судимість за вбивство	1
Вітчим притягувався до кримінальної відповідальності за зберігання наркотиків	1
Нерідна бабуся вже судима за побиття сусідки	1
матір має ще двох синів, на яких її позбавили материнських прав, вона дістала умовний термін за співучасть у побитті одного хлопчика. Він дістав інвалідність і тепер живе у притулку	1
Притягувалися до адміністративної відповідальності – 6,0 %	
Упродовж 2 років мати притягувалася до адміністративної відповідальності за неналежне виконання обов'язків по вихованню дітей	1
Жінка стоїть на обліку у соцслужб	1
На матір склали раніше адмінпротокол за домашнє насильство	1
Батька тричі протягом року притягували до адміністративної відповідальності за вчинення насильства в сім'ї	1
Був раніше складений протокол за ч.1 ст. 173-2 КУпАП	1
Вітчим притягався до адміністративної відповідальності за керування у наркотичному сп'янінні	1
Раніше була догана – 1,0 %	
Раніше у вчительки була догана, друга не дається, а одразу звільняють	1
Не вказано	83
Всього	100

В більшості матеріалів була вказана інформація про кількість дітей в сім'ї. Найбільше сімей, де відбулося насильство по відношенню до дітей має лише одну дитину – 20,0 % та двоє дітей – 13,0 %. Троє дітей виявилось у 7,0 % сімей, а п'ятеро у 5,0 % сімей. У 37,0 % публікацій мова йшла про насильство по відношенню до дітей у школах, дитячих садочках, інтернатах, притулках, тому про кількість дітей в родині не згадувалося (Див. табл.14).

Таблиця 14

Кількість дітей у родині, притулку

Кількість дітей	Кількість матеріалів
Восьмеро (одна публікація, де був будинок сімейного типу)	2
Семеро	1
Шестеро	1
П'ятеро	5
Четверо	1
Троє	7
Двоє	13
Одна	20
Діти, які навчаються в школі, садочку, дитячому будинку, притулку – 37,0 %	
Не вказано (насильство в школі, в садочку, інтернат, притулок, будинок сімейного типу)	35
У притулку 33 дитини	1
У притулку 186 дітей	1
Не вказано – 13,0 %	
Не вказано	13

У 27,0 % публікацій була висвітлена діяльність служб у справах дітей. Тож, найбільше йшлося про вилучення дітей з сім'ї – 10,0 %, про попередження про відповідальність за неналежне виконання батьківських обов'язків – 5,0 %, про підтримку постраждалих дітей, допомогу їм – 4,0 %, про взяття сім'ї на облік – 2,0 %, по 1,0 % мова йшла про перевірку умов життя, стану дитини, надання інформації іншим органам, підготовку документів про вилучення дитини з сім'ї, позбавлення батьківських прав та про те, що дітей віддали батькам. Поміж позитивний дій служб у справах дітей був один прикрий випадок, коли не відреагувала належним чином на повідомлення рідного батька дитини, що вітчим б'є його дочку, не віддає йому, а пізніше стало відомо, що вітчим таки вбив дівчинку. (Див.Табл.15)

Таблиця 15

Дії служб у справах дітей

	Кількість
Вилучення дітей із сім'ї – 10,0 %	
Дівчинка разом зі своєю старшою сестричкою були вилучені з сім'ї та деякий час проживали у дитбудинку сімейного типу. Нещодавно їхня мати вийшла заміж і через суд повернула дітей	1
Представник служби у справах дітей вважає, що позовні вимоги обґрунтовані та підлягають задоволенню (вилучення дитини з родини без позбавлення батьківських прав)	1

Комісія із захисту дітей вирішить чи залишати з матір'ю неповнолітніх дітей	1
Найближчим часом буде вирішене питання про відібрання дитини органами опіки	1
Дівчинка під опікою служби у справах дітей та сім'ї	1
Райадміністрація прийняла рішення про негайне вилучення дитини з сім'ї. На місце приїхав Уповноважений Президента України Микола Кулеба, який зазначив, що завдяки належному реагуванню небайдужих місцевих жителів, злагодженої співпраці працівників ювенальної поліції, служби у справах дітей та сім'ї та лікарів дівчинка в безпеці	1
Раніше всі діти (3) за рішенням соцслужб були передані до інтернату через неналежні умови утримання. Потім двох дівчат батькам на деякий час дозволили взяти додому	1
Дітей передали під опіку бабусі	2
Раніше дівчинку вилучали з сім'ї, навіть намагалися позбавити матір батьківських прав, але суд надав можливість родині виправити ситуацію	1
Попередження про відповідальність за неналежне виконання батьківських обов'язків – 5,0 %	
Матір неодноразово попереджали про відповідальність за неналежне виконання батьківських обов'язків	1
Співробітники служби у справах дітей повідомили правоохоронцям про побиття дитини	1
Вирішується питання про притягнення батьків до відповідальності	1
Жінкою зацікавилась служба в справах дітей, її візьмуть на облік і якщо будуть фіксувати зміни в гіршу сторону, то будемо забирати дітей від родини на певний час, щоб мати переоцінила своє життя	1
Разом з поліцейськими на розмову з батьком поїхали працівники служби у справах дітей, про цю сім'ю вже чули, батько сам виховував дітей поки мама знаходилася на сезонних роботах за кордоном	1
Перевірка умов життя, стану дитини – 1,0 %	
Синців на дитині не було, дитина спокійна, весела, родина благополучна, умови життя малюка благополучні	1
Підтримка постраждалих дітей, допомога – 4,0 %	
Батько забрав дітей до себе, а служба у справах дітей пообіцяла у разі потреби надати допомогу, а матері повідомили, що розглядають питання про позбавлення батьківських прав	1
З обласним центром постраждалих від домашнього насильства ведуться перемови. Туди буде переведена мама з дитиною після того як їх випишуть зі стаціонару	1
Служба у справах дітей чергуватиме у притулку разом з поліцією та буде створене для них безпечне середовище	1

Займаються розшуком рідного батька, можливо він захоче взяти дитину до себе	1
Не відреагувала належним чином – 1,0 %	
Служба у справах дітей не відреагувала на повідомлення рідного батька дитини, що вітчим б'є його дочку, не віддає йому	1
Надання інформації іншим органам – 1,0 %	
Батьківську версію про епілепсію спростовують у соцслужбі, дитина була здорова і жодного приступу в неї в прийомній родині не було	1
Взяття сім'ї на облік – 2,0 %	
Після зґвалтування дівчинку візьмуть на облік соціальні служби, як жертву насилля в сім'ї	1
Діти на обліку у службі у справах дітей, як діти, що перебувають у тяжких сімейних обставинах	1
Підготовка документів про вилучення дитини з сім'ї – 1,0%	
Відповідні служби готують документи для вирішення питання про подальшу долю дитини та доцільність її перебування з такою матір'ю	1
Процедура позбавлення батьківських прав – 1,0 %	
Члени комісії вирішили почати процедуру позбавлення жінки батьківських прав та подати відповідне клопотання до суду, дітей залишити з батьком при умові, що він зможе забезпечити гідні умови, якщо ні, то і його позбавлять батьківських прав, а дітей направлять до дитячого будинку	1
Дітей віддали батькам – 1,0 %	
Дітей віддали батькам	1
Не вказано в публікаціях – 73,0 %	
Не вказано	73

Лише у 22,0 % публікацій був описаний стан правопорушників, в якому вони скоювали насильство по відношенню до дітей (але ж ми розуміємо, що скоювати такі жахливі речі не можливо в нормальному, адекватному стані). Так, в 16,0 % випадків правопорушник був у стані алкогольного сп'яніння, у 3,0 % був стан люті, у 2,0 % був стан агресії та стрес був у 1,0 % (Див. табл.16).

Таблиця 16

Стан правопорушника, в якому було скоєно насильство по відношенню до дітей

	%
В стані алкогольного сп'яніння –16,0 %	
В стані алкогольного сп'яніння	16
Стрес – 1,0 %	
В стані стресу від постійного плачу дитини	1

Агресія – 2,0 %	
В стані агресії від того, що зателефонували з банку про необхідність виплати боргу	1
Постійна агресія	1
В стані люті – 3,0 %	
Побиття з «завзяттям»	1
В стані люті	1
Відмова їсти розлютила батька	1
Не вказано – 78,0 %	
Не вказано	78
Всього	100

В 19,0 % матеріалах була інформація про запобіжні заходи щодо правопорушників. 8,0 % було взято під варту, 5,0 % – оголошено підозру у скоєнні правопорушення, 4,0 % – затримали, а 2,0 % ще тільки вирішувалося питання про обрання запобіжного заходу (Див. табл.17).

Таблиця 17

Запобіжний захід

Під вартою – 8,0 %	
Під вартою	3
Тримання під вартою	1
Тримання під вартою строком на 60 діб	2
Нерідних дідуся й бабусю на два місяці взяли під варту	1
Педагога відправили в СІЗО	1
Оголошено підозру – 5,0 %	
Батьку оголошено підозру, його заарештовано, йому загрожує до 8 років позбавлення волі	1
Чоловікові винесли підозру по вчинення злочину і помістили під варту без права внесення грошової застави	1
Зловмиснику оголошено підозру у вчиненні кримінального правопорушення	2
Вітчима підозрюють у згвалтуванні дівчинки	1
Затримали – 4,0 %	
Чоловіка затримали, але йому загрожує лише штраф	1
Чоловіка затримали, арештували на 2 місяці без права на заставу	1
Дебошир в кайданках	1
Батька затримано	1
Вирішується питання про обрання запобіжного заходу – 2,0 %	
Запобіжний захід невдовзі визначить суд	1
Вирішується питання про обрання запобіжного заходу	1
Не вказано – 81,0 %	
Не вказано	81
Всього	100

Дії правопорушників були зазначені у 35,0 % публікацій, з яких найбільше 11,0 % не визнали своєї вини у скоєному насильстві, 7,0 % все-таки зізналися у злочині, по 3,0 % дій правопорушників були такими: намагалися приховати злочин, давали неправдиві показання, втекли після скоєння злочину, відмовилися коментувати та пояснювати свої дії, вказали, що це такі жарти, залякування (Див. табл.18).

Таблиця 18

Дії правопорушників

	%
Відмова від дитини - 2,0 %	
Мати написала відмову від сина	1
Мати не проти, щоб дитина була влаштована до державного закладу (центр соціально-психологічної реабілітації дітей)	1
Намагання приховати злочин – 3,0 %	
Вихователі привезли дітей до притулку через 13 днів, щоб зійшли синці і нічого не можливо було довести, весь цей час батьків на територію інтернату не пускали, батьки дізналися про це вже тоді коли дітей привезли	1
Мати сказала, що дитина травмувалася під час приступу епілепсії, хоча медики вказують, що травми отримані від побиття	1
Черговий з режиму в дитячому будинку, який побив дітей, не впустив поліцію, яка прибула на місце події	1
Зізнання в злочині – 7,0 %	
Вітчим сам зізнався у вбивстві дівчинки	2
Батько зізнався в тому, що бив сина	1
Батько свою провини визнав повністю (знімав порно з 9-місячною дитиною)	1
Вітчим зізнався, що легенько дав пощочину та легенько штовхнув (дитина в реанімації)	1
Вихователька вважає, що правильно зробила, вдаривши дитину по губах, бо хлопчик лихословив	1
Мати на засіданні комісії з питань захисту дітей коротко відповіла «Я виправлюсь»	1
Дача неправдивих показань – 3,0 %	
Батько давав неправдиві показання, не сказавши, що побив доньку	1
Батько давав неправдиві показання, ніби дитина сама впала та вдарилася об бильце	1
Батьки не звернулися в лікарню, а у дітей були сильні опіки та гнійні рани	1
Не визнали вини – 11,0 %	
Батько заперечує побиття дитини	1
Батько свою вини не визнав	1
Вихователька усе заперечує, не заклеювала вона рот дітям, але написала заяву на звільнення	1

Родина була шокована, не очікували такого резонансу, для них незрозуміло чому суспільство так відреагувало (побиття малюка зафіксувала камера спостереження) це дурний збіг обставин	1
Батько не визнає вини, говорить, що це колишня дружина налаштує дітей та хоче щоб він залишив їм будинок та все майно, роблячи дітей заложниками своїх бажань та амбіцій	1
Бабуся плутається в показаннях, спочатку сказала, що дитина впала з купи цегли, а потім, що її покусала собака	1
Неправдива інформація виховательки та не змогла пояснити звідки у дитини синці	1
Учитель в вайбері написала, щоб мама об'єктивно ставилася до своєї дитини, а не вважала його ангелом	1
Директор свою вину не визнала	1
Мати пояснює поліції, що збирали гриби і вона закривала, дітям не дозволяла їсти, як вони їх наїлися не розуміє, з журналістами відмовляється спілкуватися	1
Мати навіть не вийшла до правоохоронців, коли вилучали дівчинку з сім'ї, а продовжувала пити зі своїми «друзями»	1
Втеча після скоєння злочину – 3,0 %	
Вітчизна після інциденту втік	1
Мати не з'являється в лікарню до дитини та не відомо де вона знаходиться	2
Відмова коментувати та пояснювати свої дії – 3,0 %	
Вчителька ситуацію не коментує	1
Вчителька відмовилася писати пояснення, мотивуючи це тим, що подумає чи порадиться з юристом	1
Мати вважає, що ситуація з побиттям сина не варта уваги, свої дії не хоче коментувати	1
«Жарти», залякування – 3,0 %	
Вчителька сказала, що вона так пожартувала (змусила їсти папір та погрозувала ножом), а діти не зрозуміли	1
Вихователька каже, що хлопчик шумів і вона сказала, що заклеїть ротик, так його прилякала	1
Вчителька пояснила, що займалась додатково з хлопчиком, після того як вона декілька разів пояснила приклад, подумала що він зрозумів, а він не зрозумів, почала говорити на підвищених тонах	1
Не вказано – 65,0 %	
Не вказано	65
Всього	100

Різні дії судових, правоохоронних органів, прокуратури та адміністрацій закладів освіти висвітлені були в 79,0 % матеріалів. Найбільше інформації було про дії правоохоронних органів – 49,0 % (перш за все йшлося про

здійснення розслідувань – 11,0 % та складання адміністративного протоколу – 9,0 %, затримання та повідомлення про підозру та дії направлені на вилучення дітей з сім'ї – по 5,0 % випадків), також у 4,0 % подій йшлося про негативні дії правоохоронних органів: не відреагували належним чином на протиправні дії, які відбувалися по відношенню до дітей.

Наступна група дій по кількості - дії адміністрації школи, садочка – 14,0 %, слід зазначити, що значна частина цих дій, коли адміністрація не повірила батькам про насильство над їх дітьми та ніяк не відреагували на інцидент – по 3,0 %. В 4,0 % випадків була створена комісія для вирішення проблем та стільки ж відсотків, коли адміністрація визнала вину своїх підлеглих (Див. табл.19).

Таблиця 19

Дії судових, правоохоронних органів та інших служб, закладів

	%
Дії поліцейських – 49,0 %	
Складання адміністративного протоколу – 9,0 %	
Склали протоколи про адміністративні правопорушення	1
Складено протоколи за ст. 173 КУпАП та за неналежне виконання батьківських обов'язків	1
За невиконання батьківських обов'язків правоохоронці склали адміністративний протокол на матір за ч.1 ст.184 КУпАП (залишила доньку на дві доби зі своїм співмешканцем, який побив дитину)	1
Поліцейські кваліфікували дії дорослих як домашнє насильство та виписали адміністративний протокол, загрожує штраф	1
На матір працівники ювенальної поліції склали протокол за неналежне виконання батьківських обов'язків (жінка іноді випивала зайвого), взяли на особистий контроль ситуацію в родині, правоохоронці зібрали всю необхідну інформацію та спрямували до соціальних служб, щоб поставити вказану сім'ю на облік	1
Працівники ювенальної превенції склали відносно матері протокол за ст.173-2 КУпАП	2
Правоохоронці склали адміністративний протокол за домашнє насильство, жінку з дітьми доставлено до «Криворізького центру допомоги жінкам, які постраждали від насильства в сім'ї»	1
Батька притягнули до відповідальності за домашнє насильство	1
Затримання та повідомлення про підозру – 5,0 %	
Чоловіка затримали та повідомили про підозру у вчиненні кримінального правопорушення за ч.2 ст. 156 КК України	1
Поліцейські встановили факти правопорушення та на підставі зібраних доказів оголосили підозру чоловікові та клопочать про обрання фігуранту запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою	1

Слідчі затримали батька, триває розслідування кримінального провадження	1
Слідчі готують матеріали для повідомлення затриманому про підозру та звертатимуться до суду з клопотанням про взяття чоловіка під варту	1
Матері оголосили підозру за статтею «умисне тяжке тілесне ушкодження»	1
Обшук – 1,0 %	
Поліцейські під час обшуку виявили у зловмисника обріз мисливської рушниці, яку придбано та зберігається без дозволів	1
Розкрили злочин – 1,0 %	
Злочин розкрили працівники кіберполіції, першочергова інформація надійшла від Австрійських колег	1
Розміщення дітей в безпечне місце – 2,0 %	
Інспектори з ювенальної превенції розмістили постраждалих дітей розмістили в центрі соціально-психологічної реабілітації дітей	1
Правоохоронці доставили хлопчика та батька до кризового центру	1
Превентивні заходи – 1,0 %	
Працівники ювенальної поліції аби захистити та попередити випадки булінгу у різних закладах освіти влаштували лекції, квести, ігри, флеш-моби та покази фільмів для дітей, вчителів та працівників навчальних закладів про поняття булінгу, ознаки та види, відповідальність за його вчинення	1
Виїзд на виклик – 4,0 %	
Працівники сектору протидії домашньому насильству в складі комісії виїхала за адресою для перевірки отриманої інформації та оцінки рівня безпеки для дітей	1
Правоохоронці прибули на місце події та прийняли заяву про правопорушення	1
Дитина була доставлена до відділу поліції та викликана служба у справах дітей	1
Спецпризначенці штурмом взяли будинок, де був озброєний домашній насильник	1
Складено припис – 2,0 %	
Складено адмінпротокол за ч.1 ст. 173-2 КупАП та припис на 3 доби, протягом цього часу чоловік має проживати в іншому помешканні і не контактувати з постраждалими особами, також у нього вилучили зареєстровану зброю	1
Складено припис	1
Звернення до громадян – 1,0 %	
Правоохоронці звертаються до громадян не залишатися байдужими та якщо мають інформацію про батьків, які злісно не виконують своїх обов'язків, повідомляти в поліції	1
Здійснення розслідування – 11,0 %	
Здійснюється досудове розслідування за ст. 125 КК України умисне легке тілесне ушкодження, допитуватимуть учасників інциденту, призначатимуть відповідні експертизи та інші слідчі дії	1

Правоохоронці проводять розслідування за фактом жорстокого поводження вчительки молодших класів з дітьми	1
Поліцейські розпочали слідство	1
Поліція проводить розслідування	1
Відбрали заяву та пояснення, перевіряють інформацію	1
Складено заяву і в ситуації розбираються співробітники правоохоронних органів, а також ювенальної поліції	1
Ювенальні поліцейські поспілкувалися з дитиною та матір'ю аби дізнатися чи це був єдиний інцидент	1
Представники поліції, які були за місцем проживання, продемонстрували поліції фото житла: у будинку повна антисанітарія, безлад, відсутні шпалери, немає навіть холодильника	1
Поліцейського (який побив дитину в притулку) відсторонили від службових обов'язків, триває слідство	1
Правоохоронці в квартирі виявили гори мотлоху та повну антисанітарію	1
Поліція розпочала перевірку випадку з побиттям хлопчика	1
Відкрили кримінальне провадження – 3,0 %	
В поліції відкрили кримінальне провадження за умисне завдання тяжких тілесних ушкоджень	1
Відкрили кримінальне провадження за ч.1 ст. 126 КК України	1
Матеріали направлені до суду	1
Вилучення дітей з сім'ї – 5 %	
Брата та двох сестер відвезли у різні дитячі будинки, бо найменшу 1,5 річну дівчинку не можна поселити до старших дітей	1
Потерпілу дівчинку і її молодшу сестру вилучили із сім'ї та передали до дитячої установи	1
Правоохоронці вилучили малолітню дівчинку у матері	1
Вирішується питання про відібрання дітей та позбавлення батьківських прав	1
Інспектори ювенальної поліції раніше ініціювали розгляд доцільності перебування дітей з матір'ю, однак рішення так і не було ухвалено	1
Не реагували на протиправні дії – 4%	
Ювенальна поліція знала про жорстоке поводження з дитиною, але ніяк не реагувала	1
Поліцію викликають постійно, але вони приїдуть проведуть бесіду і ситуація не змінюється	1
Поліція, яка приїхала на виклик, не змогла потрапити до квартири, хоча було повідомлення, що в приміщенні є загроза життю і здоров'ю дитини	1
В поліції намагались відмовити від заяви «Ви ж розумієте як це буває у мирний час. От написала жінка заяву на чоловіка, він прийшов, заплатив 850 грн, посміявся мені в обличчя та наступного дня знову її побив»	1
Прокуратура – 2 %	
Ювенальні прокурори повідомили сімейній парі про підозру	1
Прокуратура порушила кримінальну справу за фактом застосування насильства до вихованців дитячого будинку	1

Дії суду – 7 %	
Присудження покарань – 3 %	
Суд покарав батька виправними роботами – 190 годин	1
Чоловіка засудили на 13 років позбавлення волі	1
Суд арештував вітчима на 2 місяці без права на заставу	1
Позбавлення батьківських прав – 1 %	
В районному суді вирішували справу про позбавлення матері батьківських прав	1
Рішення про обмежувальний припис - 3	
Суд першої інстанції видав обмежувальний припис строком на три місяці, але апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове про відмову в задоволенні заяви	1
Суд залишив без задоволення заяву в інтересах дітей про видачу обмежувального припису	1
Суд задовольнив частково позов про припис: припис на 6 місяців заборона контактувати з матір'ю, а не з дітьми	1
Дії адміністрації школи, садочка – 14 %	
Адміністрація освітнього закладу не повірила батькам – 3 %	
Завідувачка дитячого садочку не повірила батькам, сказала, що діти все вигадали	1
Завідувачка дитячого садочку говорить, що спостерігають за поведінкою дітей	1
Завідувачка садочка запевнила, що ніколи подібних ситуацій не траплялось, а вихователька має 30 років стажу. Ситуація має вирішитися в інтересах дітей	1
Не відреагували на інцидент – 3 %	
Дирекція школи ніяк не відреагувала на інцидент, хоча до завуча підходила дівчинка, яка сидить поруч з потерпілою дитиною, за це ще й отримала зауваження в щоденник	1
Адміністрація школи не повідомила про надходження заяви про булінг ні поліцію, ні службу у справах дітей, ні центр соціальних служб, а також не запросили ці служби на засідання, а директор почала просити забути все; крім того висновки комісії перекрутили всі факти та вказали «залучити фахівців служби у справах дітей до розгляду питання щодо неналежне виконання батьківських обов'язків, надання профільної медичної допомоги та догляду за дитиною»	1
В садочку говорять з небажанням, коментувати інцидент не хочуть, посилаючись на необхідність отримати дозвіл від департаменту гуманітарної політики міста	1
Створення комісії для вирішення проблем – 4 %	
У школі була створена комісія, яка спілкувалася з батьками і підтвердила всі факти булінгу	1
Була створена комісія з запрошеними батьками та депутатами міської ради, з 9 питань 7 було спростовано, 2 питання потребують додаткового вивчення	1

Адміністрація садочка вибачилися перед батьками і почали службове розслідування	1
Директор школи запевнив, що ведеться службове розслідування, тож батьки можуть спокійно відправляти дітей до школи, а вчителя відсторонили від навчального процесу	1
Визнання вини своїх підлеглих – 4 %	
Директор ДЮСШ підтвердив, що на тренера надходили скарги, з нею проводили бесіди	1
Директор про інцидент знає, дав своє пояснення та вважає поведінку вчителя некоректною	1
Оцінку діям педагога даватиме керівництво	1
Коментувати ситуацію в садочку відмовились, але мамі обіцяли звільнити винних, хоча вони ще працюють	1
Департамент гуманітарної політики міста, департамент освіти – 3 %	
Розглянуто звернення – 1 %	
Сектором дошкільної освіти відділу освітньої діяльності розглянуто звернення щодо ситуації, запрошено директора закладу та взято письмові пояснення з питань, порушених у зверненні	1
Проведення розслідування – 2 %	
Вчителя не звільняють, поки йде розслідування, будуть проведені збори, на яких будуть присутні батьківський комітет, поліція, дирекція школи, батьки; можливо вчителька перехворіла на ковід, тому така невірноваженість	1
Фахівці департаменту освіти і науки разом з правоохоронцями вийшли на перевірку до школи	1
Дії голови обласної ради, депутатів – 4 %	
Опублікування інформації про злочин – 2 %	
Голова Полтавської області на своїй сторінці опублікував пост, присвячений випадку у дитсадку та закликав керівництво Національної поліції перевірити факти та обставини цієї надзвичайної події. Депутати частково підтвердили правдивість цієї історії	1
Відео, яке зняли очевидці, опублікував депутат міської ради	1
Сприяння в перевірці дитячого центру – 1 %	
Керівник обласної адміністрації в дитячий центр направили групу психологів, які вивчили стан вихованців та персоналу закладу, перевірка знайшла ряд порушень в умовах утримання дітей	1
Захист виховательки – 1 %	
Начальниця управління освіти каже, що «чисто з людської позиції» вона не може не дати виховательці допрацювати до пенсії	1
Не вказано –21,0 %	
Не вказано	21
Всього	100

Про дії сусідів, батьків, родичів, вчителів, небайдужих мешканців йшлося у 51,0 % публікацій. Найбільша кількість інформації була про дії батьків – 16,0 % (найбільше 6,0 % – батьки подали заяву до поліції, прокуратури, викликали поліцію, пошук інформації про злочин – 3,0 %, звернення батьків до директора школи, депутатів, міського голови – 2,0 % та мама причасна до злочину – 2,0 %). У 15,0 % зазначалися дії сусідів: 7,0 % надали інформацію про правопорушників, 5,0 % викликали поліцію, 2,0 % допомогли постраждалим. По 5,0 % публікацій – дії родичів та дії вчителів, вихователів та 5,0 % дії блогерів, користувачів соціальних мереж, а також у 4,0 % дії небайдужих (Див. табл. 20).

Таблиця 20

Дії сусідів, перехожих, вчителів, батьків

	Кількість
Дії сусідів – 15	
<i>Сусіди викликали поліцію – 5</i>	
Сусіди викликали поліцію, почувши хрипи та сильний кашель дитини та погрози батьків на адресу дитини	1
Сусіди викликали поліцію, побачивши вночі саму малолітню дитину біля будинку	1
Сусіди, які були поруч з дитячим будинком викликали поліцію, почувши крики про допомогу	1
Сусідка викликала поліцію, лікарів та соціальних працівників, бо в неї ночувала жінка з немовлям, яку вигнав п'яний чоловік, а дитину побив та спочатку не віддавав матері поки сусіди не забрали	1
Двоє дитлахів прибігли до сусідів та попросили зателефонувати бабусі, бо мама знову напідпитку. Поліцію та медиків бабуся викликала сама після побаченого	1
<i>Інформація про злочинця від сусідів, мешканців селища, села – 7</i>	
Сусіди розповідають, що батьки неодноразово б'ють дітей	1
Сусіди говорять, що постійно вітчим ображає хлопчика, б'є	1
Мешканці села, говорять, що не бачили щоб дівчинка гралася на вулиці	1
Сусіди виклали відео з камери спостереження на широкий загаль як батьки лупцюють маленького хлопчика	1
Сусіди розповідають, що дід зловживає спиртним, б'є дружину	1
Сусіди вважали батька-збоченця взірцевим батьком, ніяких сварок чи проблем за подружжям не помічали	1
Мешканці селища позитивно характеризують батьків, характеристики зі шкіл, зазначено позитивну характеристику дитини та що батьки приділяють належну увагу навчанню та вихованню дитини	1
<i>Допомога сусідів постраждалим – 2</i>	
Сусід відвіз хлопця у лікарню та на поліг, щоб мама написала заяву в поліцію	1
Сусідка телефонувала рідному батькові, щоб він врятував дитину, але він наразився на безжальну бюрократію	1

<i>Відмова сусідів давати інформацію – 1</i>	
Сусіди відмовилися розповідати про родину, а староста села переказав те, що чув під час допиту батьків	1
<i>Дії вчителів, вихователів – 5</i>	
Класний керівник підтвердила факт цькування учня	1
При конфлікті була класний керівник, але не заступилася за дівчаток	1
На суді вчителі були за те, щоб позбавити матір батьківських прав, тоді як сільський голова був на боці матері, мовляв вона добра, викручується серед матеріальних нестатків	1
Жахливі опіки у дітей помітили педагоги в школі та одразу звернулися до медиків	1
Синці та садна помітили вихователі дитсадка і звернулися до поліції	1
<i>Дії небайдужих – 4</i>	
Поліцію викликала небайдужа жінка побачила молоду жінку з дитиною, у дівчинки були синці на обличчі та одягнена зовсім не по погоді	1
Поліцію викликала місцева мешканка, яка розповіла, що знайшла дитину неподалік школи (не хотів іти додому)	1
На допомогу дитині кинулися відвідувачі та адміністратори дитячого центру	1
Відео про побиття хлопчика-аутиста вчителем в своєму телеграм-каналі виклав народний депутат, відео знав помічник вчителя, який відразу ж відправив його матері хлопця	1
<i>Дії родичів – 5</i>	
Поліцію викликав 18-річний син	1
До поліції звернулася молодша сестра постраждалої від зґвалтування, місцеві жителі припускають, що мама дівчинки знала про злочинний зв'язок чоловіка з дочкою	1
Бабуся дівчинки викликала поліцію та повідомила про подію	1
Заява бабусі в інтересах дитини про видачу обмежувального припису стосовно батьків	1
12-річна донька звернулася по допомогу до правоохоронців	1
<i>Дії батьків дітей – 16</i>	
<i>Від'їзд мами з дітьми в інше місто від кривдника – 1</i>	
Мама забрала дітей та виїхала в інше місто	1
<i>Пошук інформації, поради – 3</i>	
Мама дівчинки просить поради, що робити в даній ситуації	1
Мама дзвонила іншим батькам, щоб перевірити слова дитини, їх діти розповіли, що їх лякають поліцією та дівчинку замотали скотчем	1
Мама помітила зміну в поведінці дітей	1
<i>Звернення батьків до директора школи, депутатів, міського голови – 2</i>	
Мама звернулася до директора школи	1
Батьки звернулися до міського голови та депутата, щоб справу «не зам'яли»	1

<i>Батьки проти заяв до поліції – 1</i>	
Батьки не хочуть писати жодних пояснень та заяв у поліцію та не завдячують тій мамі, що розповсюдила відео	1
<i>Батьки подали заяву до поліції, прокуратури, викликали поліцію – 6</i>	
Батьки об'єдналися з активістами та пішли з заявами до поліції та адміністрації	1
Батьки планують подати заяву в поліцію та прокуратуру	1
Батьки написали заяву до поліції	1
Мати тільки дізналася про інцидент одразу викликала поліцію	1
Батьки написали заяву на вчительку до поліції та адміністрації школи	1
Мама написала заяву на чоловіка щодо притягнення його до кримінальної відповідальності та подала на розлучення, до того ж останні 1-1,5 років чоловік практично мало допомагає у вихованні та піклуванні дітей, родина з трьома дітьми живе у більшості за дитячі кошти . мама з трьома дітьми пішла жити до своїх батьків	1
<i>Мама зізналася в насильстві свого батька в минулому над нею – 1</i>	
Мама дівчинки (яку розбещував дід) зізналася, що коли вони з сестрою були маленькі їх батько також торкався їх статевих органів та мастурбував у їхній присутності	1
<i>Мама причасна до злочину – 2</i>	
Мати також доклала руку до побиття	1
Мати знала про побиття та залишила доньку в небезпеці, що спричинило смерть особи	1
<i>Робота психологів з постраждалими – 1</i>	
З дітьми працюють психологи	1
<i>Дії блогерів, користувачів соціальних мереж – 5</i>	
Блогер на телеграм каналі розповідає що батьки в будинку сімейного типу б'ють дітей битою за те, що вони беруть їжу з холодильника без дозволу	1
Автор поста в фейсбук просить усіх небайдужих привернути увагу до проблеми насильства в інтернаті, крім того приміщення знаходиться в жалюгідному стані, хоча гроші з бюджету на його розвиток виділяється	1
Люди по-різному коментують ситуацію, яку мама описала та виклала в соціальну мережу: одні підтримують маму та хочуть щоб звільнили вчителя, а інші засуджують за неналежне виховання дитини	1
Користувачі соціальних мереж вважають, що викладачів за таку поведінку потрібно карати суворіше, а не доганою, щоб інциденти булінгу в школах припинилися	1
Користувачі соціальних мереж вважають, що вчитель ганьбить свою професію та що її потрібно звільнити	1
Не вказано	49
Всього	100

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши матеріали інтернет-ресурсів, в яких висвітлювалися причини та наслідки насильства по відношенню до дітей, прийшли до наступних висновків:

1. Матеріали Інтернет-ресурсів, в яких висвітлювалися причини та наслідки вчинення насильства по відношенню до дітей, охоплювали період з 2018 по 2022 роки. Найбільше матеріалів було проаналізовано за 2021 рік – 42,0 %, 2019 – 17,0 % та 2020 – 18,0 %. (Див. табл. 1, Рис.1).

2. Проаналізовано найбільше матеріалів, що висвітлені на інтернет-ресурсах, де йшлося про події насильства по відношенню до дітей у таких областях як Київська – 13,0%, Волинська – 10,0 %, Дніпропетровська – 9,0 % та Одеська – 8,0 % – по 5,0 %. (Див. табл. 2, Рис. 2).

3. Авторами матеріалів, які були проаналізовані, були у 43,0 % журналісти, у 45,0 % випадків інтернет-ресурси були безособові, не було вказано автора статті чи повідомлення, авторами 8,0 % публікацій були відділи поліції в області та прес-служби поліції, авторами 4,0 % матеріалів були судді, тобто це були судові рішення. (Див. табл.3, Рис.3).

4. Половина проаналізованих матеріалів – 51,0 % це *інформаційне повідомлення*, в якому коротко та стисло викладено суть події, проблеми, 39,0 % матеріалів – це інформаційно-публіцистична стаття (Див. табл.4, Рис.4).

5. В 57,0 % матеріалів, що були проаналізовані, була інформація про статті, за які передбачена відповідальність за правопорушення або ж вказані санкції. Найбільше із них йшлося про загрозу тюремним строком, де не було вказано конкретну статтю закону – 15,0 %, в 10,0 % випадків було вказано ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, у 4,0 % матеріалів згадувалася стаття 125 Кримінального кодексу України, по 3,0 % матеріалів, де вказана стаття 166 Кримінального кодексу України, ч.1 ст. 121 Кримінального кодексу України, стаття 156 Кримінального кодексу України та стаття 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення (Див. табл.5, Рис.5).

6. Половина – 52,0 % скоєних правопорушень по відношенню до дітей відбулися дома, де проживають діти; 25,0 % насильства сталося в закладах освіти: в школі сталося 16,0% правопорушень та 9,0 % в дитячих садочках; 13,0 % в притулках, будинках-інтернатах, будинках сімейного типу (Див. табл.6, Рис.6).

7. Побиття та нанесення тілесних пошкоджень є найчастішим видом насильства по відношенню до дітей – 34,0 %, булінг в школі та дитячому садочку – 25,0 %, психологічне насильство та побиття – 7,0 %, згвалтування, розбещення – 13,0% (в тому числі 1,0 % побиття та сексуальні домагання), психологічне насильство – 8,0 %, також побиття, знущання та катування – 7,0% випадків злочинів, 4,0 % злочинів було побиття та вбивство (Див. табл.7, Рис.7).

8. Причин насильства по відношенню до дітей виявилось досить багато, хоча ніякі причини не повинні ставати загрозою для дитячого фізичного та психічного здоров'я. Тож, найбільше виявилось причин, коли насильство застосовувалося з метою виховання – 21,0 %, п'янство батьків, неблагоплучність, проблемність сім'ї – на другому місці – 15,0 %, у 13,0 % випадків – це задоволення статевої пристрасті; іноді невідомі причини насильства, але постійно відбувається домашнє насильство (фізичне, психологічне) – у 10,0 % випадків, зігнання люті, злості на дитині зустрічається у 9,0 % випадків, причиною також є конфлікт між батьками дитини, а жертвою виступає дитина – 6,0 % випадків (Див. табл.8, Рис.8).

9. Через вчинене насильство по відношенню до дітей, маємо досить таки страшні наслідки: в 19,0 % випадків дітей було доставлено до лікарні, серед яких 5,0 % доставлені в реанімацію в тяжкому стані, у 14,0 % випадків у дітей були психологічні проблеми, пригнічений емоційний стан, у 10,0 % – синці та набряки, подряпини, садна, був присутній страх у 13,0 %, потрапили в центр соціально-психологічної реабілітації та до кризового центру – у 9,0% випадків; страх, відмова ходити до школи та садочка – 8,0 % (Див. табл.9, Рис.9).

10. В публікаціях було вказано про насильство над 124 дітьми, з яких 42,7 % (53 особи) це дівчатка, 34,7 % (43 особи) – хлопчики, 9,7 % (12 осіб) діти вік та стать не вказані, але ходять в садочок (дошкільного віку), 12,9 % (16 осіб) дітей вік та стать не вказана в публікаціях. Також в чотирьох публікаціях зовсім не було інформації про вік, стать та кількість дітей, оскільки насильство мало масовий характер та відбувалося в дитячих притулках та інтернатах.

Слід зазначити, що дітей виявилось більше, ніж проаналізованих публікацій (більше 100), оскільки насильство могло відбуватися одразу над двома та більше особами. (Див. табл.10, Рис.10, Рис.11)

11. Насильство відносно дітей здійснюють як жінки так і чоловіки майже, це доводять результати нашого дослідження. Так, жінок-правопорушниць виявилось 51,9 % (з яких 23,6 % жінки до 40 років: 14,5 % це жінки у віці від 18 до 30 років, 9,1 % у віці від 30 до 40 років), чоловіків – 48,1 % (з яких 27,4 % чоловіки до 50 років: 15,7 % чоловіки у віці від 31 до 40 років та 11,8 % – у віці від 41 до 50 років). При цьому у 35,0 % жінок їх вік не було вказано в матеріалах, у 25,5 % чоловіків не був вказаний вік, таким чином про 60,5% правопорушників не має інформації про їх вік.

Слід зазначити, що правопорушників виявилось більше на 6 осіб, ніж проаналізованих матеріалів, оскільки в 6 матеріалах насильство здійснювали по 2 особи одночасно. Так, це були директор притулку з братом, дід з бабою, прийомна мати з старшим вихованцем, якому 20 років, дві виховательки в дитячому садочку, мати з батьком та жінка-педагог зі своїм чоловіком (Див. табл.11, Рис. 12, Рис. 13, Рис.14).

12. Майже половина – 44,4 % тих, хто здійснює насильство по відношенню до дітей, є для них найріднішими людьми: мама – 23,6 % та

батько 20,8 %. Також серед рідних у 4,7 % випадків кривдниками є бабуся та дідусь та значний відсоток – 10,4 % – це співмешканці мами, вітчим, залицяльники мами. Тож, 59,5 % дорослих, які здійснюють насильство по відношенню до дітей є для них рідними, близькими, яким діти довіряють в першу чергу та від яких залежать матеріально, фізично та морально.

Оскільки насильство по відношенню до дітей відбувається не тільки вдома, а і в закладах освіти, таких як школа, дитячі садочки, дитячі будинки, то найчастіше, звичайно, кривдниками в таких закладах є учителі, вихователі – 27,4 %, керівники та співробітники притулків, дитячих будинків – 9,4 % (Див. табл.12, Рис.15).

13. У 17,0 % матеріалів було вказано про судимість або притягнення до кримінальної відповідальності правопорушників: 10,0 % правопорушників мали кримінальне минуле, 6,0 % – притягувалися до адміністративної відповідальності, в 1,0 % – догана (Див. табл. 13).

14. В більшості матеріалів була вказана інформація про кількість дітей в сім'ї. Найбільше сімей, де відбулося насильство по відношенню до дітей має лише одну дитину – 20,0 % та двоє дітей – 13,0 %. Троє дітей виявилось у 7,0 % сімей, а п'ятеро у 5,0 % сімей. У 37,0 % публікацій мова йшла про насильство по відношенню до дітей у школах, дитячих садочках, інтернатах, притулках, тому про кількість дітей в родині не згадувалося (Див. табл.14, Рис.16).

15. У 27,0 % публікацій була висвітлена діяльність служб у справах дітей. Тож, найбільше йшлося про вилучення дітей з сім'ї – 10,0 %, про попередження про відповідальність за неналежне виконання батьківських обов'язків – 5,0 %, про підтримку постраждалих дітей, допомогу їм – 4,0 %, про взяття сім'ї на облік – 2,0 %, по 1,0 % мова йшла про перевірку умов життя, стану дитини, надання інформації іншим органам, підготовку документів про вилучення дитини з сім'ї, позбавлення батьківських прав та про те, що дітей віддали батькам. Поміж позитивний дій служб у справах дітей був один прикрий випадок, коли не відреагувала належним чином на повідомлення рідного батька дитини, що вітчим б'є його дочку, не віддає йому, а пізніше стало відомо, що вітчим таки вбив дівчинку. (Див.Табл.15)

16. Лише у 22,0 % публікацій був описаний стан правопорушників, в якому вони скоювали насильство по відношенню до дітей (але ж ми розуміємо, що скоювати такі жахливі речі не можливо в нормальному, адекватному стані). Так, в 16,0 % випадків правопорушник був у стані алкогольного сп'яніння, у 3,0 % був стан люті, у 2,0 % був стан агресії та стрес був у 1,0 % (Див. табл.16).

17. В 19,0 % матеріалах була інформація про запобіжні заходи щодо правопорушників. 8,0 % було взято під варту, 5,0 % – оголошено підозру у скоєнні правопорушення, 4,0 % – затримали, а 2,0 % ще тільки вирішувалося питання про обрання запобіжного заходу (Див. табл.17).

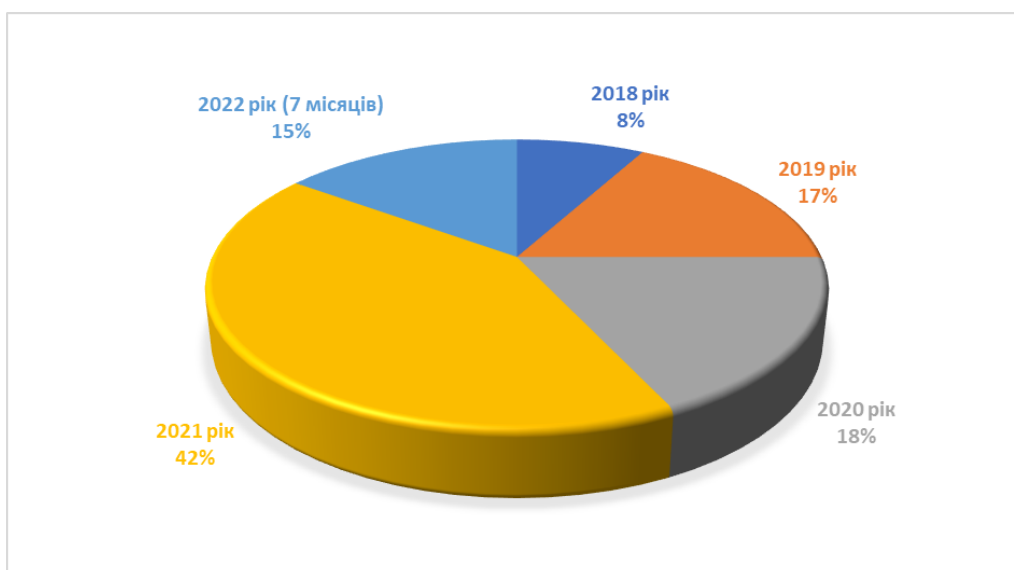
18. Дії правопорушників були зазначені у 35,0 % публікацій, з яких найбільше 11,0 % не визнали своєї вини у скоєному насильстві, 7,0 %

все-таки зізналися у злочині, по 3,0 % дій правопорушників були такими: намагалися приховати злочин, давали неправдиві показання, втекли після скоєння злочину, відмовилися коментувати та пояснювати свої дії, вказали, що це такі жарти, залякування (Див. табл.18, Рис.17).

19. Різні дії судових, правоохоронних органів, прокуратури та адміністрацій закладів освіти висвітлені були в 79,0 % матеріалів. Найбільше інформації було про дії правоохоронних органів – 49,0 % (перш за все йшлося про здійснення розслідувань – 11,0 % та складання адміністративного протоколу – 9,0 %, затримання та повідомлення про підозру та дії направлені на вилучення дітей з сім'ї – по 5,0 % випадків), також у 4,0 % подій йшлося про негативні дії правоохоронних органів: не відреагували належним чином на протиправні дії, які відбувалися по відношенню до дітей.

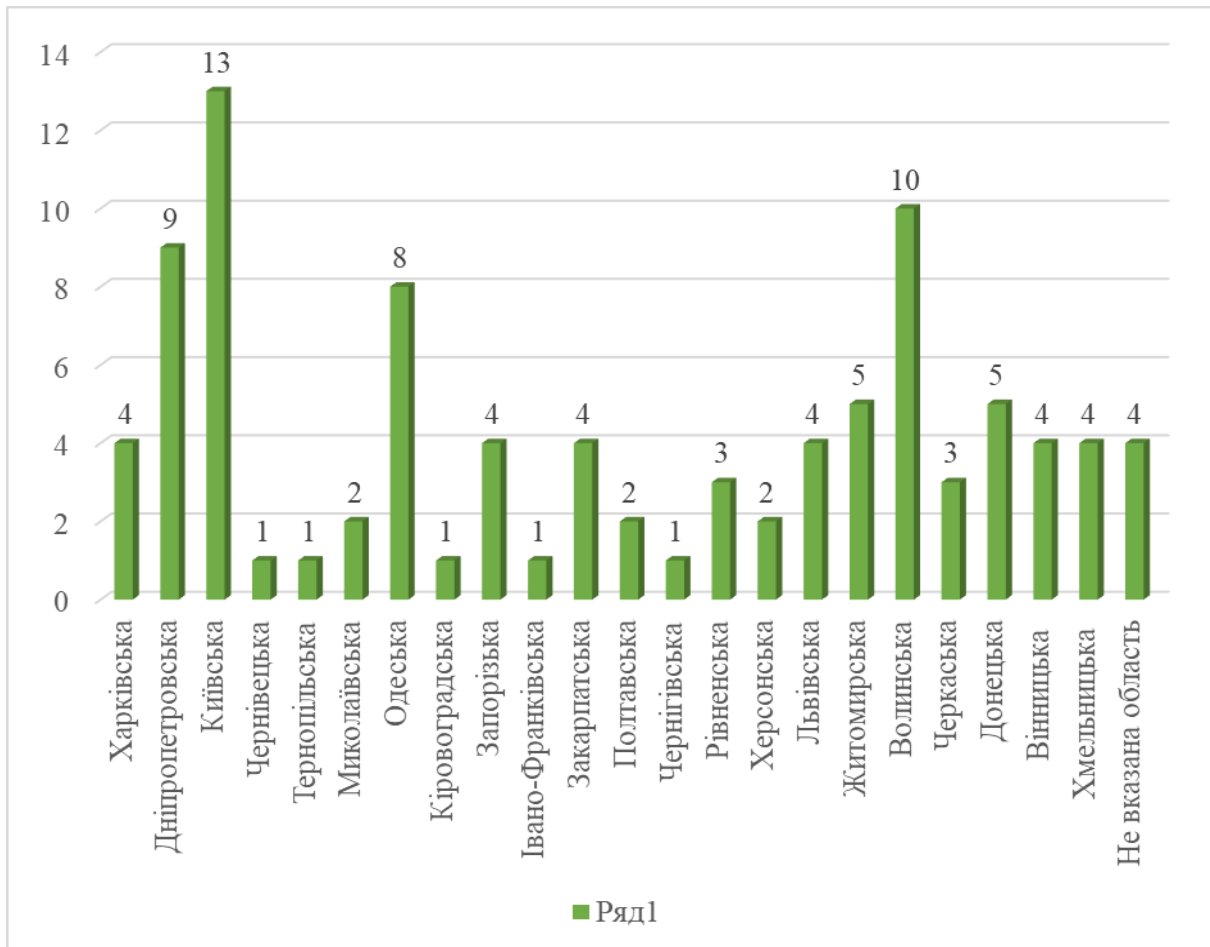
Наступна група дій по кількості - дії адміністрації школи, садочка – 14,0 %, слід зазначити, що значна частина цих дій, коли адміністрація не повірила батькам про насильство над їх дітьми та ніяк не відреагували на інцидент – по 3,0 %. В 4,0 % випадків була створена комісія для вирішення проблем та стільки ж відсотків, коли адміністрація визнала вину своїх підлеглих. (Див. табл.19, Рис.18).

20. Про дії сусідів, батьків, родичів, вчителів, небайдужих мешканців йшлося у 51,0 % публікацій. Найбільша кількість інформації була про дії батьків – 16,0 % (найбільше 6,0 % – батьки подали заяву до поліції, прокуратури, викликали поліцію, пошук інформації про злочин – 3,0 %, звернення батьків до директора школи, депутатів, міського голови – 2,0 % та мама причасна до злочину – 2,0 %). У 15,0 % зазначалися дії сусідів: 7,0 % надали інформацію про правопорушників, 5, % викликали поліцію, 2,0 % допомогли постраждалим. По 5,0 % публікацій – дії родичів та дії вчителів, вихователів та 5,0 % дії блогерів, користувачів соціальних мереж, а також у 4,0 % дії небайдужих. (Див. табл.20, Рис.19).

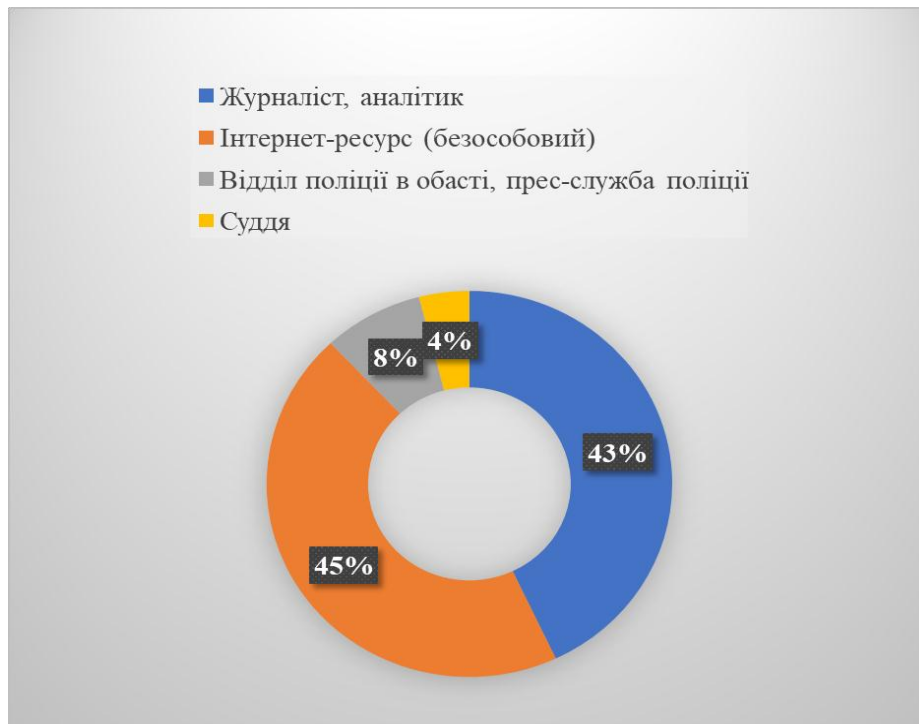

Рис. 1. Рік публікації матеріалів, %

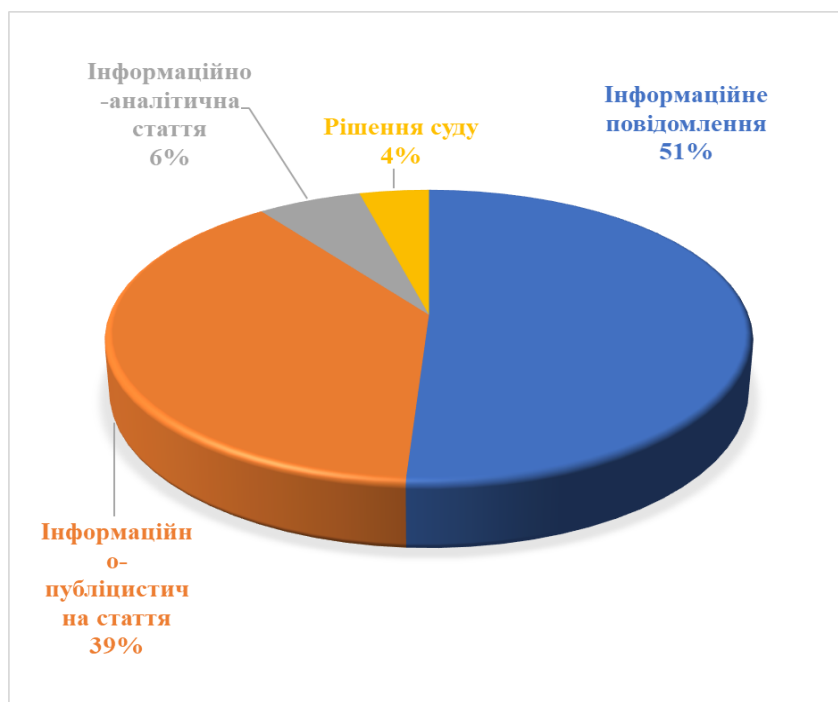

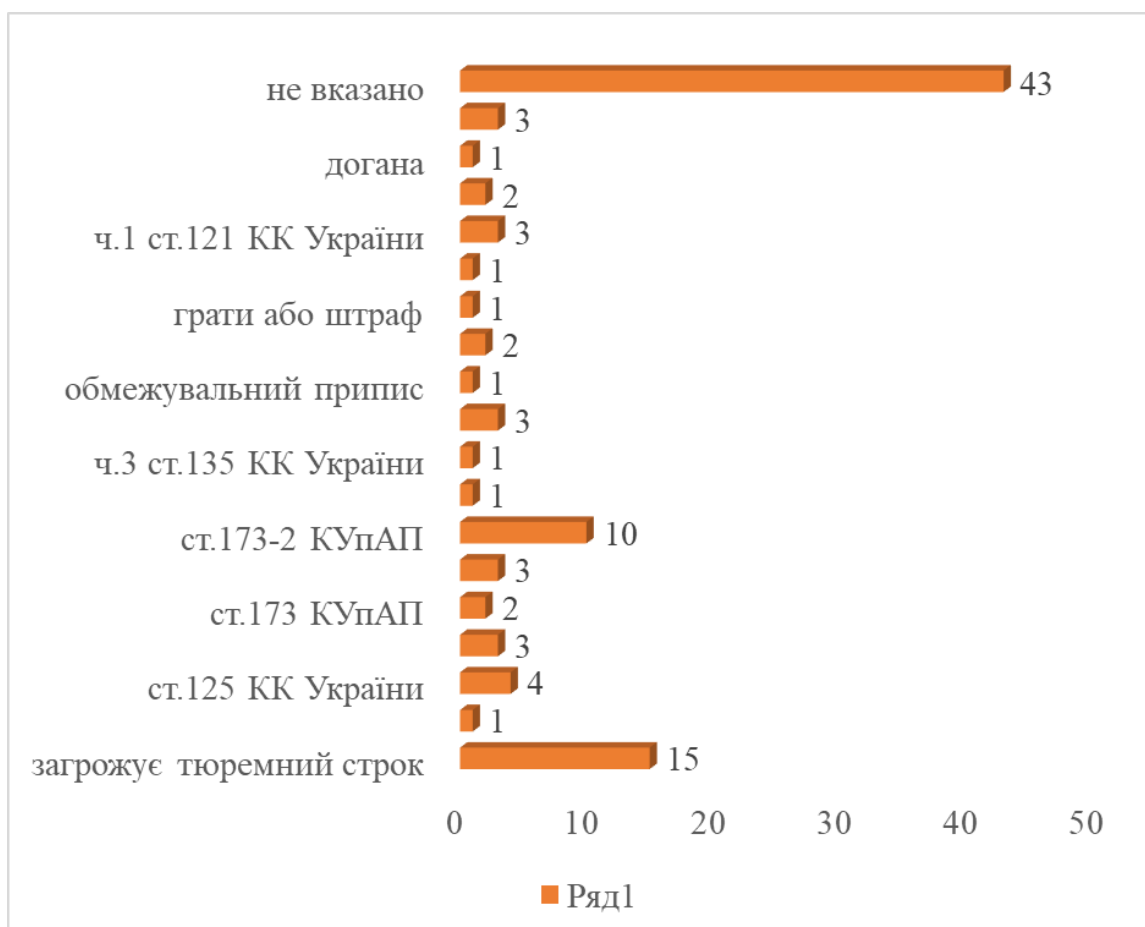
Рис. 2. Географічні характеристики контенту, %

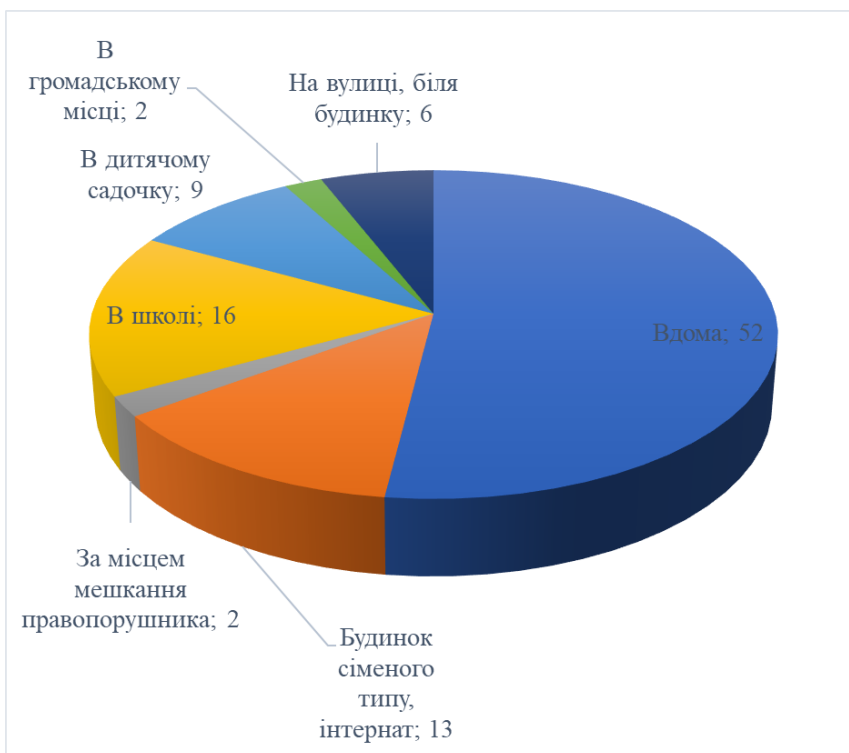
Рис. 3. Авторство, %

Рис. 4. Жанр матеріалів, %

Рис. 5. Статті КК України, за які передбачена кримінальна та адміністративна відповідальність, %

Рис. 6. Місце скоєння насильства по відношенню до дітей, %

Рис. 7. Вид правопорушення, %

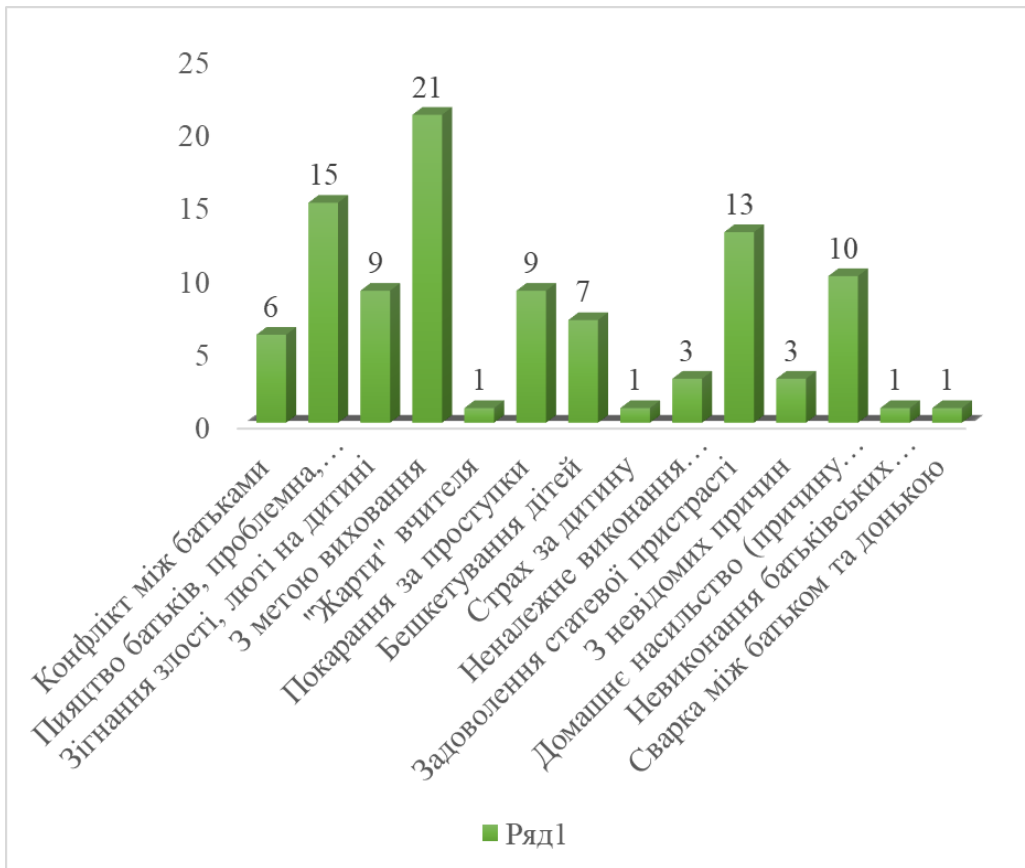

Рис. 8. Причини скоєння насильства по відношенню до дітей, %

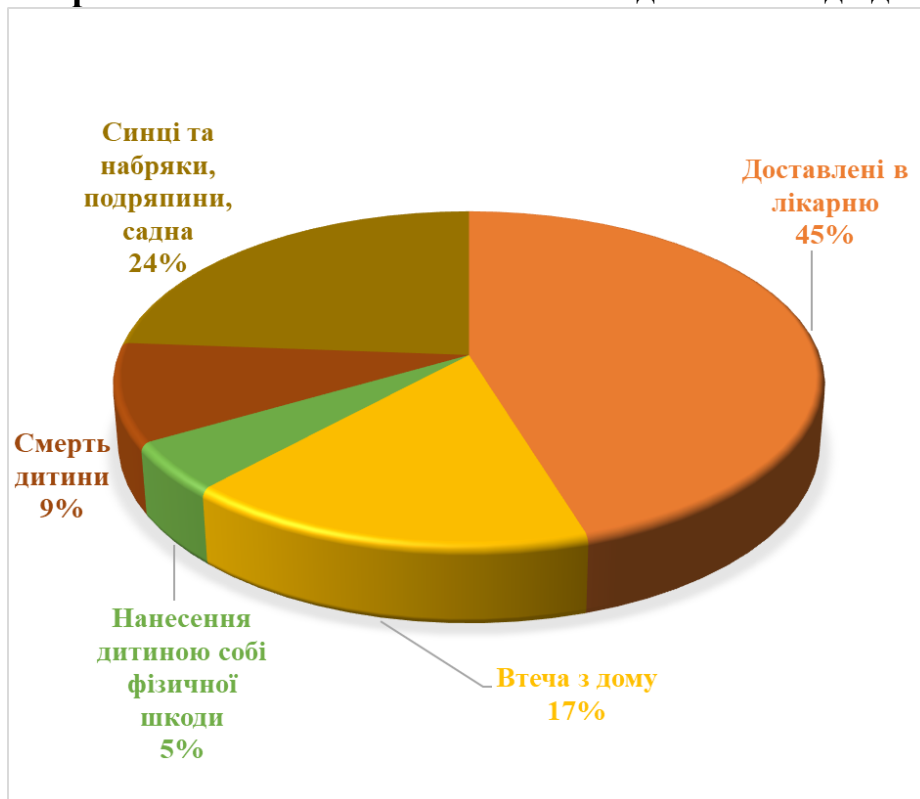
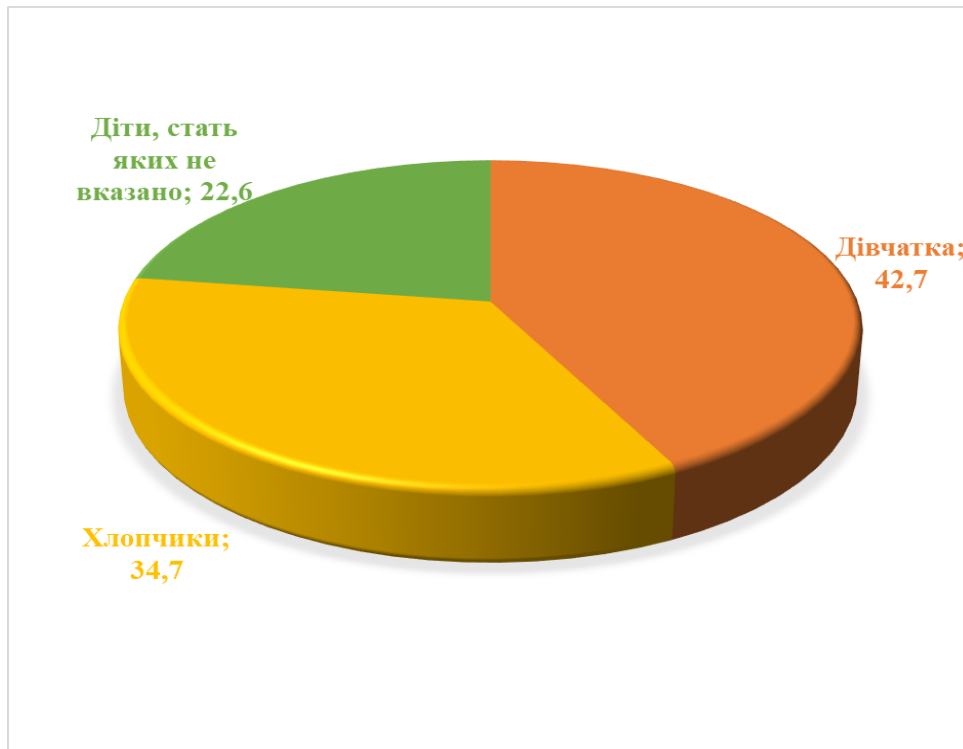
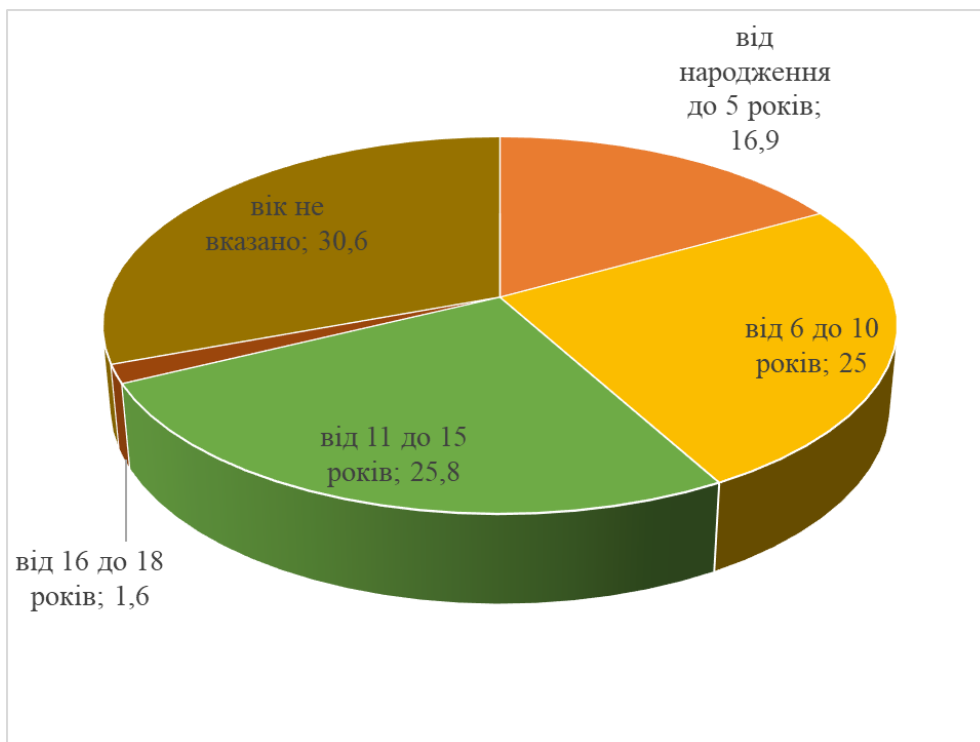

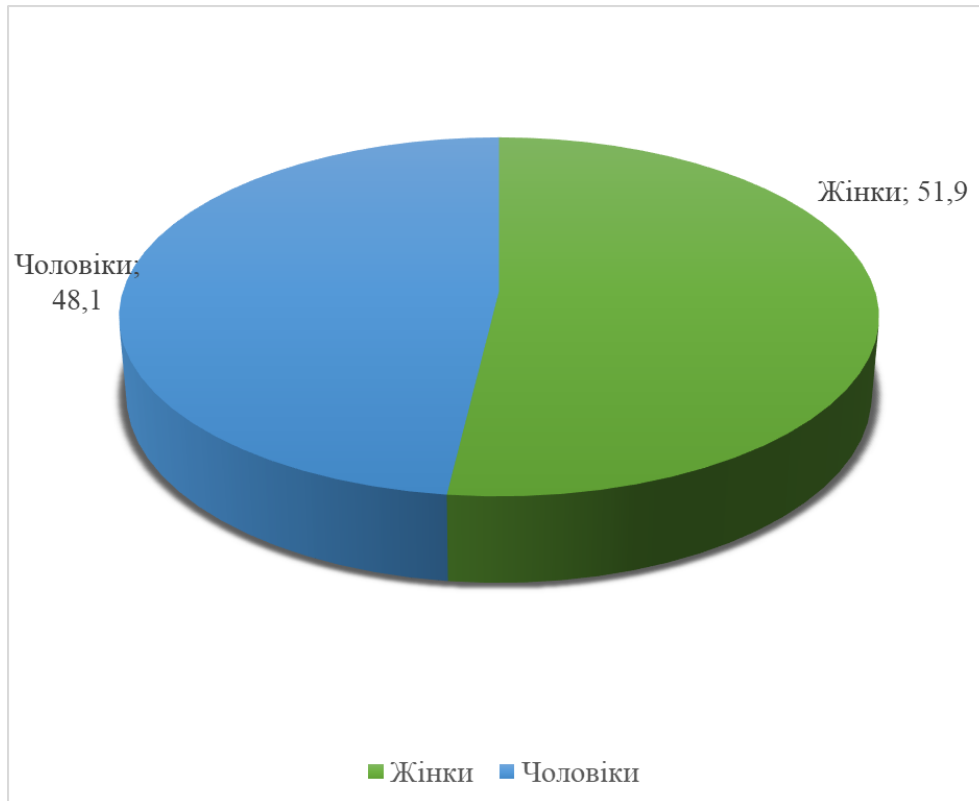
Рис. 9. Наслідки насильства по відношенню до дітей, %

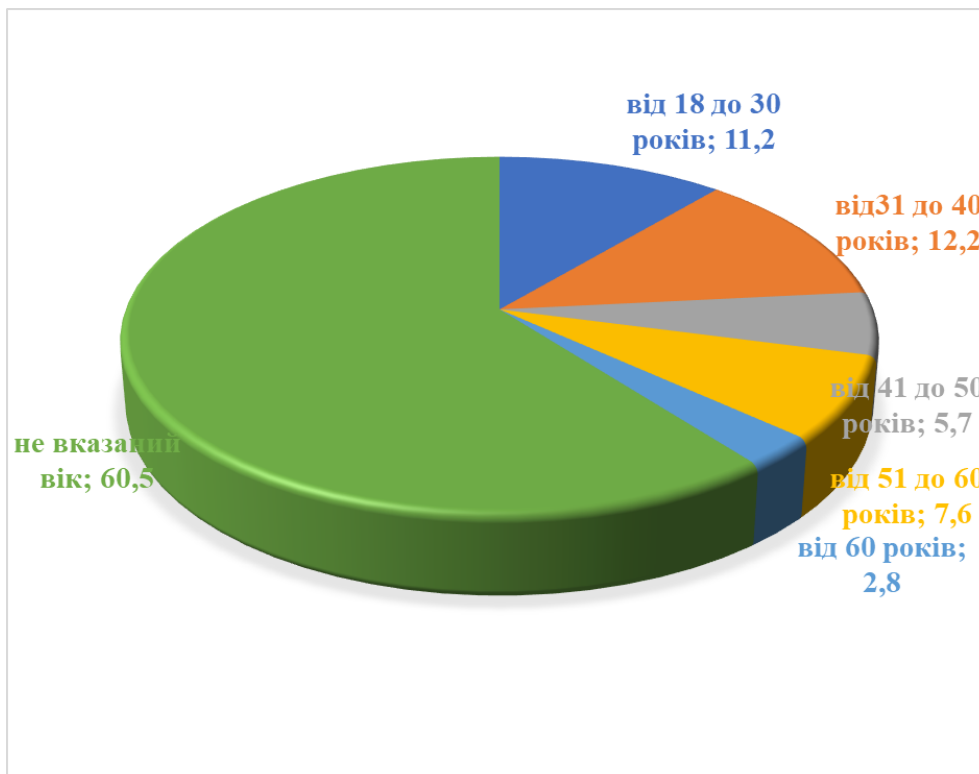
Рис. 10. Стать дітей, які постраждали від насильства, %

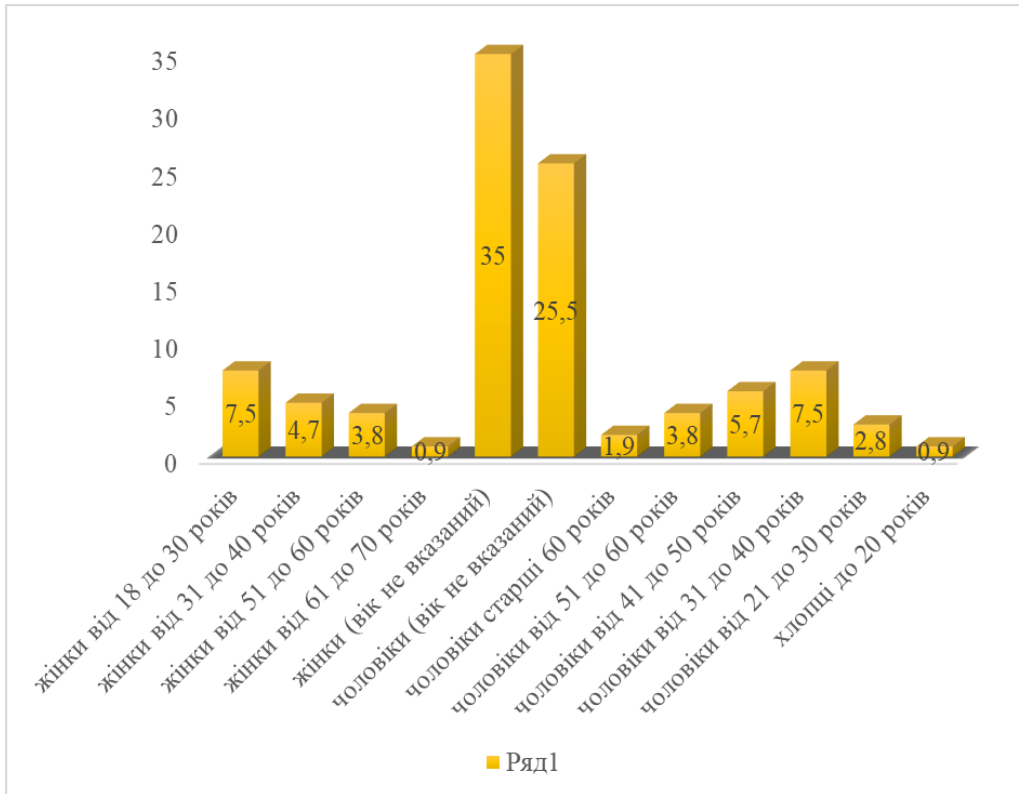
Рис. 11. Вік дітей, які постраждали від насильства, %

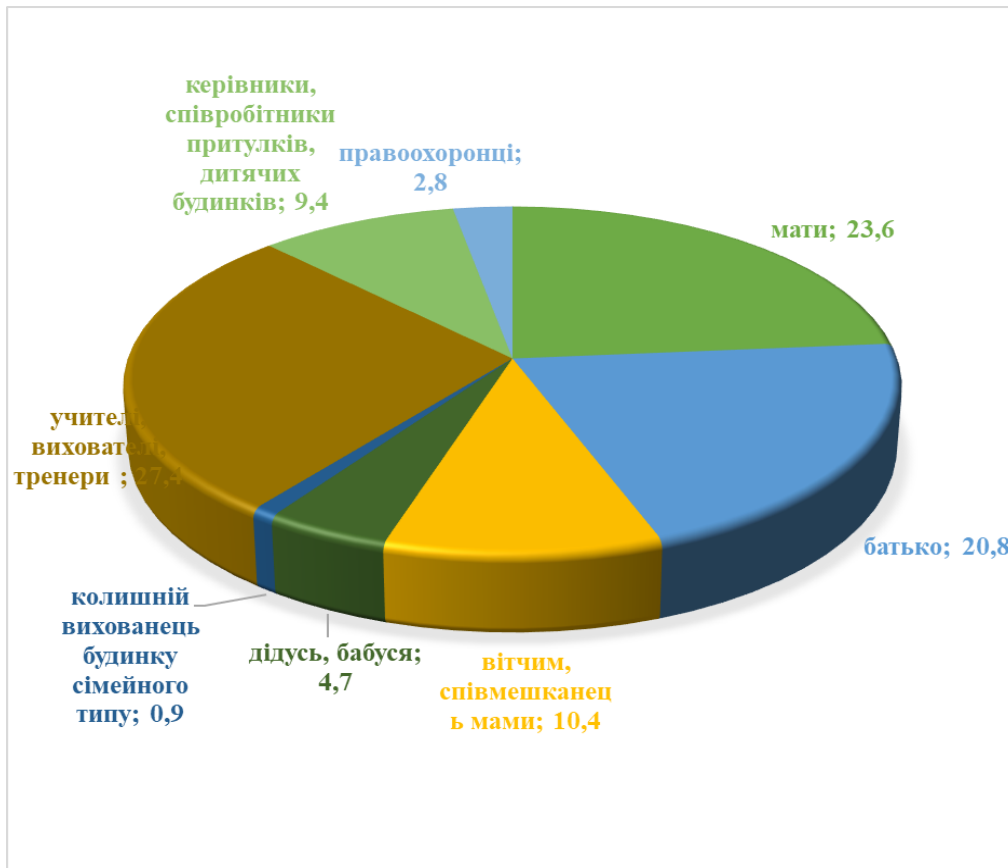
Рис. 12. Стать правопорушників (гендерний аспект), %

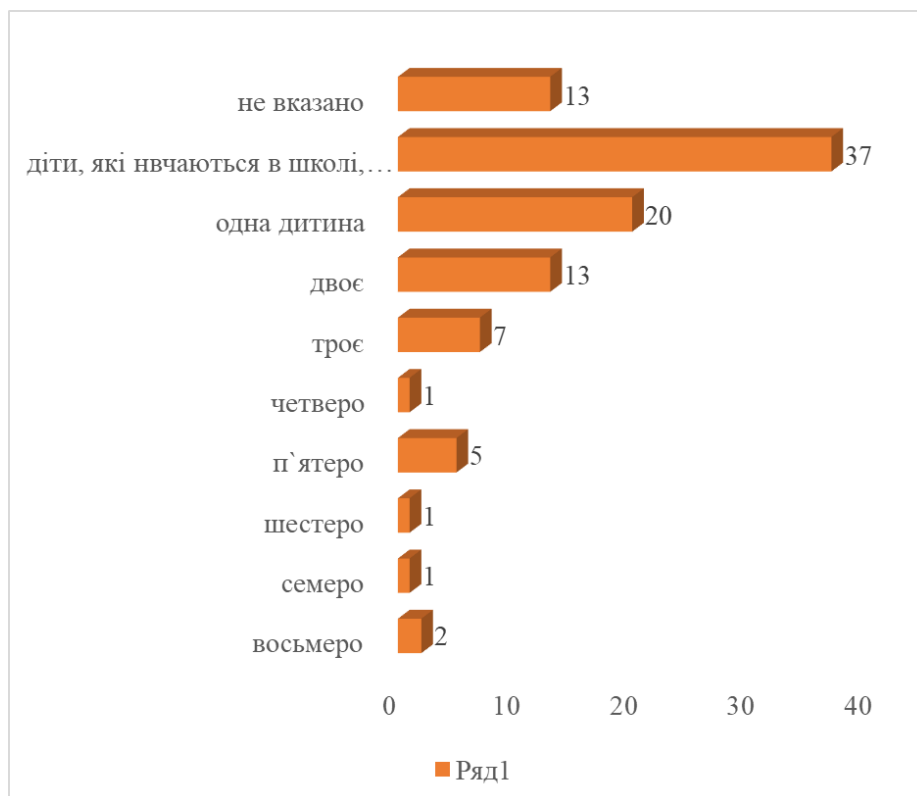
Рис. 13. Вік правопорушників, %

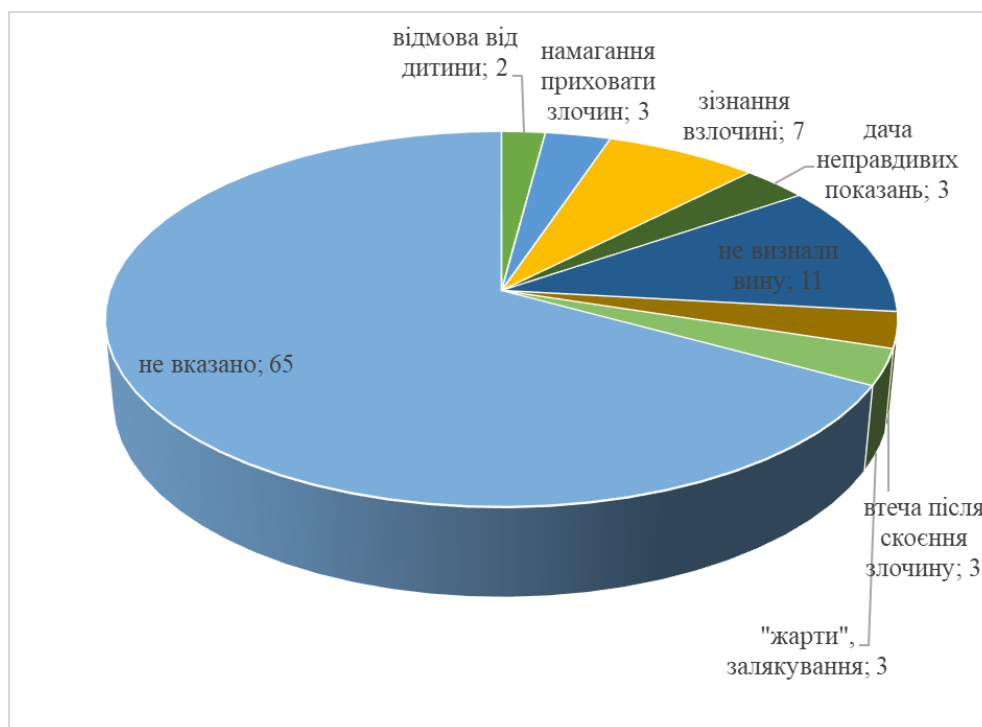
Рис. 14. Вік та стать правопорушників, %

Рис. 15. Ким доводяться правопорушники дітям, %

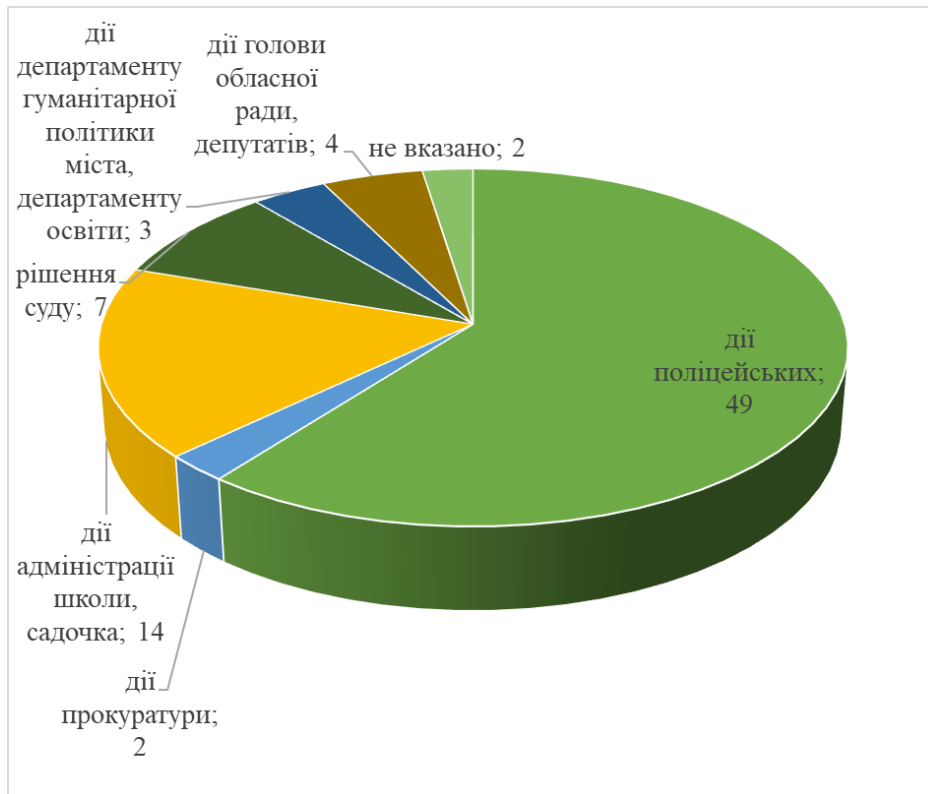

Рис. 16. Кількість дітей в сім'ї, %

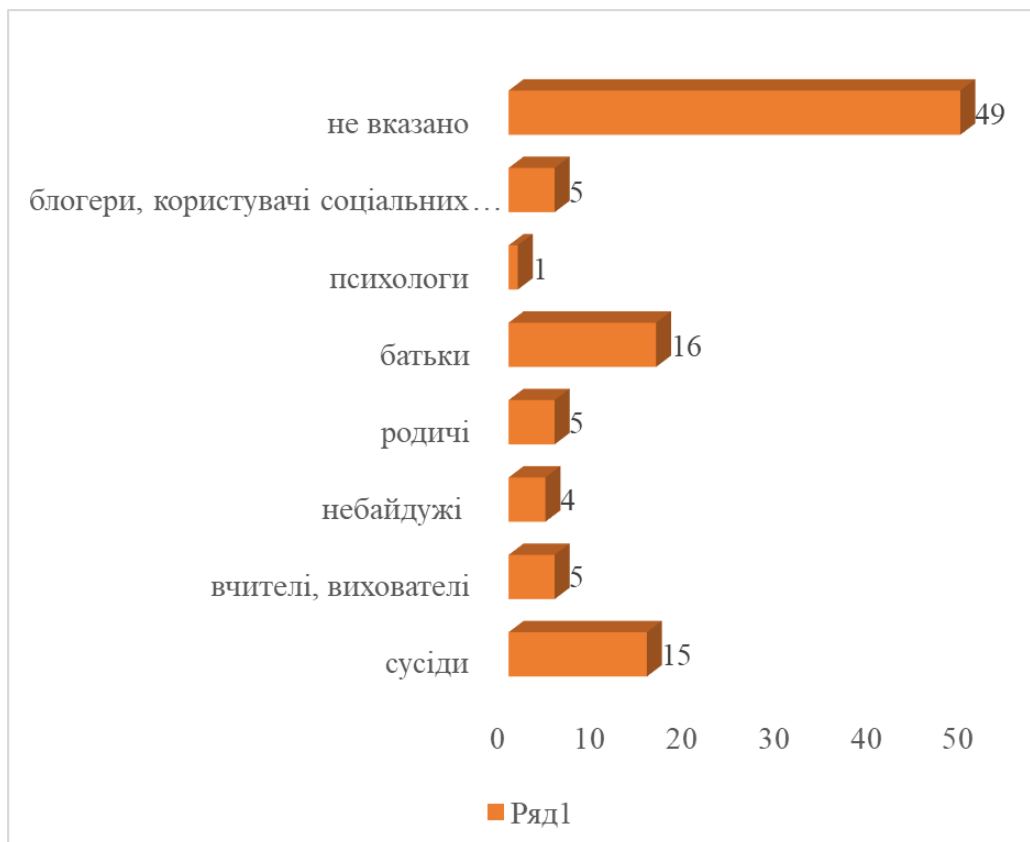

Рис. 17. Дії правопорушників, %

Рис. 18. Дії поліцейських, адміністрацій шкіл, дитячих садочків тощо, %

Рис. 19. Дії сусідів, батьків, родичів, вчителів, вихователів, %

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бандурка І.О. Кримінально правовий захист дитинства в Україні: автореф.дис. на здобут. наук. ступ. докт. юрид. наук 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально виконавче право». МВС Укаріни; ХНУВС. Харків, 2016. 33 с.
2. Бандурка І.О. Система захисту дітей від жорстокого поводження та попередження насильства в сім'ї. *Форум права*. 2014. № 2. С. 47-57.
3. Булінг: види, відповідальність, протидія: Юридична газета: професійне юридичне онлайн видання. Публікація 21 вересня 2021 року. URL: <http://yur-gazeta.com/golovna/buling-vidi-vidpovidalnist-protidiya.html#:~:text=>
4. Веселов М. Міжнародна практика діяльності поліції у сфері ювенальної превенції. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія : Юридичні науки*. 2018. Вип. 2 (107). С. 12–17.
5. Вознюк, А. А. Кримінальна відповідальність за домашнє насильство: актуальні питання теорії та практики. *Форум права*. 2019. № 55(2). С. 6-14. URL: <http://doi.org/10.5281/zenodo.2635559>.
6. Гордієнко Б. П. Насильство як складова жорстокого поводження з дітьми. *Український психолого педагогічний науковий збірник*. 2018. № 13. С. 18-21.
7. Гумін О. М. Кримінологічна характеристика насильства у сім'ї щодо неповнолітніх. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка» : збірник наукових праць. Серія : Юридичні науки*. 2016. № 850. С. 492-499.
8. Джу́жа А. О. Кримінально правові та кримінологічні засади запобігання злочинам проти статевої недоторканності дитини: монографія. НАВС. Київ, 2013. 193 с.
9. Дудоров О. О. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі: науково практичний коментар новел Кримінального кодексу України / О.О. Дудоров, М.І. Хавронюк. Київ: Ваіте, 2018. 288 с.
10. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
11. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. Відомості Верховної Ради. 2018. № 5. Ст. 35.
12. Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР. Відомості Верховної Ради. 1995. № 6. Ст. 35.
13. Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року № 2402-III. Відомості Верховної Ради. 2001. № 30. Ст.142.
14. Закон України 18 грудня 2018 року № 2657-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)». Відомості Верховної Ради. 2019. № 5. Ст. 33.
15. Запобігання та протидія домашньому насильству: Інформаційні матеріали для фахівців, які працюють з дітьми та молоддю в громадах. К.: Держ. ін-т

сімейної та молодіжної політики, 2018. 32 с. (Сер. «Бібліотека «Молодіжного працівника». Кн. 5).

16. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти. Навчально-методичний посібник/ Андреевкова В.Л., Байдик В.В., Войцях Т.В., Калашник О.А. та ін. К.: ФОП Нічога С.О. 2020. 196 с.

17. Захист дитини від насильства та жорстокого поводження: сучасні виклики [Текст] : бібліогр. покажчик літ. / [редкол.: В. Корольчук, Н. Косенкова, О. Чехленко]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 40 с.

18. Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.2017 № 1044. Офіційний вісник України. 2018. № 45. Стор. 116. Ст. 1589.

19. Казміренко В. О. Вияви домашнього насилля над дітьми. *Юридична психологія*. 2017. № 1. С. 79-92.

20. Кваша Р.С. Поширення насильства та булінгу серед неповнолітніх: роль електронних засобів комунікації. *Держава і право : збірник наукових праць. Юридичні науки*. 2019. Вип. 83. С. 331-342.

21. Ковач О.В. Гендерні особливості педагогічного насильства. *Науковий вісник Мукачівського державного університету : журнал наукових праць*. 2015. № 18 (13). С. 131-136.

22. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. Відомості Верховної Ради. 1984, додаток до № 51.Ст.1122 (з наступними змінами та доповненнями).

23. Конвенція ООН про права дитини 20 листопада 1989 року, ратифікована Постановою Верховної Ради України 27.02.1991 р. Зібрання чинних міжнародних договорів України від 1990-1990 р. № 1. Стор. 205.

24. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Міжнародний документ. Рада Європи. 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

25. Конвенція проти тортур та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання: Прийнято резолюцією 39/46 Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1984 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085.

26. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

27. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради. 2001. № 25. Ст.131.

28. Кучинський М.С. Методичні рекомендації щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників з іншими органами та службами / М.С. Кучинський, К.Б. Мірошніченко. Безпека життєдіяльності. 2019. № 2, лютий. С. 2-6.

29. Лист МОН України «Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству» від ку №1/11 – 5480. URL: <https://drive.google.com/file/d/1GU-yUiXyeQr3z6X0MWd7mf2AFVaeGFF5/view>.

30. Міжнародний досвід попередження та протидії домашньому насильству [монографія] / А.О. Галай, М.В. Пашковська, Н.В. Федоровська, В.В. Муранова та ін. / За заг. ред. А.О. Галай. К.: КНТ, 2014. 160 с.
31. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
32. Могілевська Л. До характеристики методів діяльності Національної поліції у сфері забезпечення прав і свобод дитини. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12. С.192–196.
33. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання: навчально-методичний посібник для курсантів вищих навчальних закладів МВС України /Укладачі: Запорожцев А.В., Лабунь А.В., Заброда Д.Г., Басиста І.В., Дроздова І.В., Брижик В.О., Мусієнко О.М. Київ, 2012. 246 с.
34. Попередження домашнього насильства. Навчальний посібник для консультантів «гарячих» ліній / Упорядники: Краснова О.В., Калашник О.А. Київ, 2016. 90 с.
35. Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>.
36. Правові та кримінологічні засади запобігання насильству в сім'ї: Навч. посіб. / МВС України. НАВСУ; За заг. ред. О.М. Джужі, І.В. Опришка О.Г. Кулика. К., 2005. 123 с.
37. Симоненко Т. Поняття й ознаки права дитини на захист від усіх форм насильства в Україні: теоретико правовий аналіз. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 2 (276). С. 188-193.
38. Сироїд Т. Л. Міжнародно правовий захист дітей жертв торгівлі дітьми. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Право : збірник наукових праць. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*. 2014. № 1137. С. 208-211.
39. Сімейний кодекс України: Закон України від від 10 січня 2002 року № 2947-III. Відомості Верховної Ради. 2002. № 21-22.Ст.135.
40. Солодовнікова Х. Захист розвитку дитини: досвід України та Німеччини. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 227-232.
41. Стромило А.П. Насильство над дітьми та його наслідки. *Вісник Черкаського університету. Науковий журнал*. 2010. № 121. С. 140-143.
42. Шаблистий В.В. Теоретико прикладні засади кримінально правового забезпечення безпеки людини в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. докт. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально виконавче право». Міністерство внутрішніх справ України; Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2016. 36 с.
43. Шендрик В. В. Аналіз співвідношення понять «профілактика», «попередження», «припинення» та «запобігання злочинів». *Форум права*. 2011. № 1. С. 1129–1139. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11svvtzz.pdf>.

Для нотаток

Навчальне видання

**ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ВЧИНЕННЯ НАСИЛЬСТВА
ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ДІТЕЙ**

Методичні рекомендації

Редактори, оригінал-макет – *Є. В. Коваленко-Марченкова, А. В. Самотуда*

Підп. до друку 25.04.2023. Формат 60x84/16. Друк – трафаретний, цифровий.
Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 5,48. Обл.-вид. арк. 5,88.

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, rvv_vonr@dduvs.in.ua